

Nr 2 • 1995 • årgång 19 • 35 kr

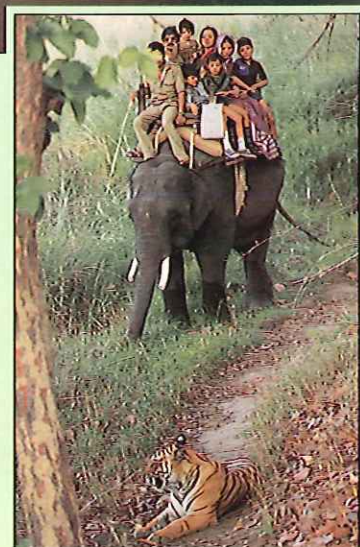
sydasiien

**Inte mycket sig likt
i byn efter 25 år**

**1947 – det moderna
Sydasiens födelse**

**Tigerskådning i Indien
kollektivt folknöje**

□ För några år sedan besökte jag Kanha nationalpark i centrala Indien tillsammans med min familj. Vi bodde i en av skogsdepartementets stugor, for runt med jeep i parken och upplevde vad vi då trodde var något unikt. En elefantförare, mahout, kontaktade oss och bad oss stiga upp på hans elefant och följa med ut i bushen där en tiger spårats. Vi nådde dit ut och fick på några meters håll uppleva hur tigern efter att ha vilat i ett buskage gav sig ut på jakt och se hur den fällde en hjortkalv i skogsbrynet.

Då anade jag föga att dessa tigerupplevelser i Indiens nationalparker sedan många år rutinmässigt försiggått på ett likartat sätt. Dortea Birkedal Andersen ger i detta nummer av SYDASIEN en levande skildring av en sådan tigersafari just i Kanha-parken.

Sedan hon var där har dock omständigheterna förändrats. I april 1994 införde delstaten Madhya Pradeshs chefsminister Digvijay Singh på uppmaning från ledningen för Project Tiger ett totalförbud mot Tiger shows, som detta organiserade tigertittande kallas, i de två nationalparkerna Kanha och Bandhavgarh.

Förbudet har lett till att turistströmmen i stort sett upphört, och protesterna har därför varit intensiva från såväl turistmyndigheter, internationella reseföretag som lokala naturvårdsintressen. De senare anser att nationalparkerna måste tjäna pengar på turismen och att s k Tiger shows på några få platser där turisterna garanterat får se tigrar innebär att resterande delar av nationalparkerna skonas.

SIDAN 18

□ För exakt 25 år sedan reste de unga lundasociologerna Göran Djurfeldt och Staffan Lindberg till byn Thaiyur i södra Indien, där de utförde forskningsarbete som så småningom resulterade i en uppmärksammas doktorsavhandling. Nu har de båda, som för övrigt var med om att starta denna tidskrift under namnet Sydasiabulletinen 1977, återvänt till byn. De fann ett samhälle mycket annorlunda den by de lärt känna, t o m huset där de bott var rivet, men människorna fanns kvar. Läs deras skildring.

SIDAN 6

□ Historikern Karl Reinhold Haellquist är utan tvivel en av de kunnigaste i Skandinavien när det gäller sydasiatisk historia. I detta nummer berättar han initierat om utvecklingen som ledde fram till Indiens och Pakistans självständighet 1947. De motsättningar som ännu i dag plågar Sydasiens har sina rötter i delningen som då skedde.

SIDAN 22

□ Mycket nöje med läsningen i SYDASIEN 2/95!

Lars Eklund

INNEHÅLL I ÖVRIGT:

Benazir åser hur Karachi förblöder	2	Ayodhyastrid på arkeologkongress	19
Islamiska skolor i Pakistan	4	Indienkännaren Carl Sunesson död	19
Självförsörjning nära i Bangladesh	12	Mattpojken mördad i Pakistan	19
Bangladeshs planminister intervjuad	13	Yttrandefriheten hotad på Maidiverna	34
Talibanernas offensiv bromsad	14	Ajit Roys krönika	35
Hård Amnesty-kritik mot Indien	15	Recensioner: Zac O`Yeah	36
Så dyrkas solguden i Varanasi	16	Sigrid Kahle	37
Vikram Seth intervjuad	18	Oddvar Hollup	37
		The Ceylonese of Sweden	23
		Notiser från Sydasiens	38

Omslagsfoton: Staffan Lindberg samt Madhya Pradesh Tourist Board.

SYDASIEN
BOX 1142
221 05 LUND

Besöksadress: Råbygatan 5 B, 223 61 Lund.
Telefon och fax: 046-13 35 68.
Ansvarig utgivare: Thomas Bibin.
Teknisk redaktör: Lars Eklund.
Tryck: I-Tryck/Grafiska Huset, Luleå 1995.
Register: Progek, Göteborg.
ISSN: 0282-0463

Prenumeration: Medlemskap i tidskriftsföreningen SYDASIEN, inkl fyra nummer av tidningen (ett år) kostar för privatpersoner i Sverige 140 kr, övriga Norden 175 kr. Enbart prenumeration (institutioner och bibliotek) kostar 175 kr. Utanför Norden 100 kr portotillägg + ytterligare 40 kr om betalning sker med utländsk check. Vi är tacksamma för stödprenumerationer/medlemskap å minst 200 kr.
Lösnummerpris: 35 kr.
Postgiro: 79 54 96-9 SYDASIEN.

Redaktör för detta nummer: Lars Eklund
Kommande nummer utkommer i september.
Artiklar och debattinlägg välkomnas till adress ovan.
Helst på diskett.
Manusstopp: 1 augusti 1995.

Kontaktperson för lokal redaktionskommitté:
Stockholm: Åsa Hole, Månsvängsvägen 22, 163 54 Spånga, 08-760 05 30.
Göteborg: Thomas Bibin, Nygatan 15 B, 441 30 Alingsås, 0322-39 778.
Skåne: Göran Djurfeldt, Kullavägen 3, 232 52 Åkarp, 040-46 08 95.
Köpenhamn: Stig Toft-Madsen, Strandgade 92, DK-1401 Köbenhavn K, (00945) 31 54 56 11.

Tidskriftsföreningen SYDASIEN har som mål att sprida information om situationen i södra Asien. Föreningen stödjer de krafter som bekämpar imperialismen, det politiska förtrycket och underutvecklingen i området. Föreningen är fristående från politiska partier och grupperingar i Sydasiens såväl som i Sverige.

Benazir Bhutto låter Karachi förblöda

Det är svårt att förstå Benazir Bhutto. Ung, stridbar, ambitiös, viljestark och nu också politiskt erfaren – varför tar hon inte itu med de många och svåra problem som hotar att splittra Pakistan?

Hon har karisma, rätt bakgrund och är politiskt kunnig och medveten – varför utnyttjar hon inte den makt som hon har?

Benazir Bhutto har fortfarande kontroll över sitt parti PPP men hon har samlat ett gäng sykofanter kring sig. Hon skyddar korrumpade i de egna leden, som vore attackerna riktade mot henne själv, och all kritik uppfattas som svek eller värre.

En maktmänniska så totalt upptagen av kampen mot oppositionen att hon inte vågar företa sig något som kan äventyra hennes egen maktställning och status quo såvida hon inte tvingas med kniven mot strupen?

Ja, det är så allt fler av hennes f d underdare nu ser henne.

Håller sig borta

Pakistan befinner sig i en så svår kris att president Farooq Leghari t o m tvingats gå ut och dementera att landet håller på att falla i bitar. Trots detta fortsätter Benazir att resa utomlands för att lösa andras problem och söka investeringar från affärsmän vid symposier både här och där.

I anarkins Karachi – nu en krigszon – har hon bara varit en enda gång det senaste året.

”Pakistans första non-resident premiärminister”, skriver en tidning i Islamabad ironiskt. Andra har påmint om Nero som festade medan Rom brann.

Läget kunde inte vara mycket sämre än så här för världens näst folkrikaste islamiska nation.

● Karachi, 12 miljoner invånare, indus-

Pakistans industriella och kommersiella huvudstad Karachi slits nu sönder av politiskt, etniskt och religiöst våld. På bilden ses militanter ur det etniska partiet MQM Haqiqi under en demonstration riktad mot påstådd amerikansk och indisk inblandning i oroligheterna. En docka föreställande USA:s president Clinton bränns tillsammans med amerikanska flaggor. FOTO. SOHAIL NASHIR/PRESSENS BILD

triell och kommersiell huvudstad, är paralyserat av etniska och sekteristiska konflikter som kostat 1.300 människor livet det senaste året.

- Den religiösa sekterismen förvärras i norr och i Punjab.
- Heroinhandeln och svarta pengar har dränkt politiken, korruptionen ökar enormt.
- Ett överflöd av vapen från Afghanistankriget och Kashmir när terrorism, våld och laglöshet.
- Ekonomin stagnerar, utländska investerare håller sig borta.
- Kashmirkonflikten hotar bli en bumerang eftersom alltför många väljer den tredje vägen – självständighet från både Pakistan och Indien.

Det vore orättvist att skylla allt eländet på Benazir Bhutto. Grunden till de flesta problemen lades under **Zia ul Haqs** militärstyrelse och i något fall under **Ali Bhutto** i mitten av 1970-talet. Men genom sin extrema passivitet och ovilja att lyssna på någon utanför kökskabinetten så har hon bidragit till en eskalerad dekadens.

Politiken har förvandlats till en vendetta – i fjol utfärdades arresteringsorder mot 74 av oppositionens parlamentsledamöter och över 3.000 av deras kadrer – och en oförsonlig kamp mellan Benazir och Zias

styvbror med **Nawaz Sharif** i spetsen.

När Benazir vid flera tillfällen hamnat i vägskalet och haft chans att lägga det förflutna och maktkampen bakom sig och börja om på nytt så har hon föredragit att fortsätta likt tidigare.

Som politiker i opposition är hon ofta briljant men det är en stil som är oförenlig med det nationella ledarskap hon nu förväntas utöva.

Framgång hos Clinton

Besöket i Washington nyligen blev delvis en framgång. President **Clinton**, senatorer och kongressmän lyssnade och visade förståelse för Pakistans ilska rörande F16-planen och stort intresse för hennes löften att göra landet till en frontstat i kampen mot islamisk radikalism, terrorism och heroinhandel. Återigen sågs hon som en modernismens och det sunda förnuftets **Jeanne d'Arc** i kamp mot medeltida mullor och fanatiska bakåttänkare och samhällsomstörtare.

Men hemma var reaktionen mest missnödd

Helt visst hade hon utlämnat **Razmi Ahmed Yousef**, den påstådda hjärnan bakom sprängningen av World Trade Center i New York 1993, och två efterlysta heroinbaroner. Ytterligare sex terrorister och sju i

drogbranschen är på god väg. Men samtidigt så minns alla hennes reaktion efter mordet på de två amerikanska konsultanställda i Karachi.

– Jag anade inte att terrorismen gått så långt, sa hon när hon vidtog åtgärder för att begränsa skadeverkningarna.

Men hela världen har vetat och i fyra år har hotet av att stämpas som en terroriststat hängt över Pakistan.

Benazir har skyllt på Afghanistankriget och "CIA:s och USA:s smutsiga roll" och har säkert rätt i det. Men hon har aldrig gjort något för att kontrollera de arabiska och utländska mujahedinernas verksamhet, utan i stället tillåtit dem att delta i folkresningen i indiska delen av Kashmir.

Terrorism på export

Inte bara Indien har upprört protesterat mot Pakistans export av terrorism. Egypten, Marocko, Algeriet och flera andra nationer har alarmerats av Afghanistan-veteranerna som genom heliga krig söker störta en hel rad "ogudaktiga" regimer.

Känslorna för Kashmir svallar fortfarande högt i Pakistan men terrorismen, sekterismen, det tilltagande våldet och intoleransen har fått alltför många att inse att priset kan bli alltför högt.

Ansträngningarna att förbättra relatio- ➤

nerna med Washington krävde ett otvetydigt ställningstagande mot terrorismen och den islamiska radikalismen, och armén hade inga invändningar.

Men därifrån är steget långt till beslutsamma insatser för att rädda Karachi och göra slut på de etniska och sekteristiska inbördeskrigen och heroinbaronernas verksamhet.

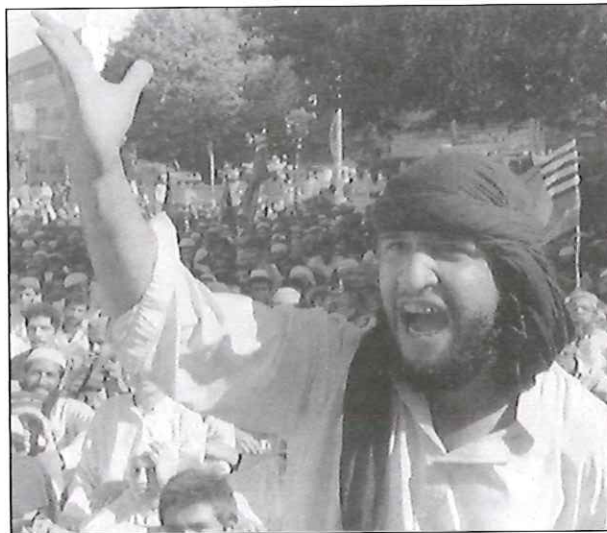
Misstankarna om att PPP fortfarande är ointresserat av att återställa ordningen i landets viktigaste stad har stärkts av president Leghari som sagt till industriledare att regimen kan ingripa "först sedan rivaliserande militanter tagit död på varandra som i Kabul".

Karachi är i dag närmast ett Beirut av i går och olika välbeväpnade och hänsynslösa grupper har etablerat egna zoner och territorier som gör stan till ett lapptäckte av befästningar, antagonism och hat.

Etnisk konflikt

Huvudkonflikten är fortfarande etnisk, men nya moskémassakrer kan ändra på det över några timmar med fasansfulla konsekvenser.

Mohajirer – muslimer från Indien som 1947 hörsammade **Jinnahs** rop om ett islamskt hemland – är i majoritet i Karachi

Medlem av den ökända sunniextremistiska organisationen Sipah-i-Sahaba.

FOTO:REUTER

men har förvägrats politisk makt. Infödda sindier (av provinsen Sind) ser ned på dem som inkräktare, och klyftan har vidgats i takt med att deras ekonomiska dominans vuxit. Redan Ali Bhutto försökte klippa mohajirernas vingar med kvoteringssystem. Konflikten trappades upp och 1992 beordrades armén in för "Operation Clean Up". För att splittra mohajirerna som organiserat sig i ett politiskt parti, MQM, satte generalerna upp en rivaliserande fraktion som kallades *Haqiqi*. Den beväpnades och tränades och blev snabbt till ett monster

som dödade för dödandets sak.

I dag pågår kriget mellan MQM och Haqiqi med samma intensitet men beväpnade grupper av sindier, pathaner och punjaber deltar också och oftast mot mohajirerna.

Den sekteristiska konflikten har länge funnits i vissa distrikt i Punjab och Gilgit längst uppe i norr. Men genom att politisera och finansiera en intolerant teokrati för att skaffa sig en egen maktbas så lade Zia ul Haq grunden till det vi upplever i dag. Rörelsen av fundamentalistiska mullor har förökats genom splittring, paranoida och småsinta dogmer och gett upphov till en ny generation av militanta som sett ned på den gamla typen av religiösa ledare.

De tre traditionella sunni-muslimska partierna i Pakistan har aldrig fått mer än 3-4 procent av rösterna i något parlamentsval. De förlorat kontrollen över de många fraktionerna som samtidigt överhopats av vapen och narkotikapengar.

Mest ökad är *Sipah e Sabaha* (SSP) som står för den rena sunnistaten och propagerar för fysisk likvidering av alla shias.

Islamiska skolor blandar religion och politik

I Saltbergens karga och klippiga terräng i Punjab, 130 km söder om Pakistans huvudstad Islamabad, är vattentillgången så sparsam och jordbruk så svårt att bedriva att flertalet manliga byinvånare går in i armén för att klara försörjningen.

Men en planta har slagit rot i denna stengiga mark: Islamisk fundamentalism. Och den får näring av rekryter ända ifrån England. För det är här, i institutioner såsom *Al-Akhwan Islamic Academy* nära Chakwal, som stormtrupperna till den av vissa förväntade Islamiska revolutionen får sin utbildning.

Flertalet av de 150 studenterna vid internatskolan kommer från trakten. Men tre stycken har färdats tusentals kilometer och en värld bort, tillbaka till det som de själva betraktar som sina islamiska rötter. Samtliga pojkar mellan 13 och 17 år, barn till pakistanier som emigrerat till de brittiska städerna Bradford och Leicester för två decennier sedan.

De bär bönemössor och uppvisar en martyrs självupppoffrande glöd.

– Jag vill kämpa för den kashmiriska jhaden och är beredd att dö om så är nödvändigt, säger en av dem. Jihad är den muslimska termen för heligt krig. Han vädjar om att få vara anonym.

Skolans drivande eldsjäl är **Mohammed Akram**, ledare för den lilla och lokalt baserade islamiska rörelsen Al-Akhwan.

Akram är så gott som okänd utanför regionen, han är blott en av många hundra självutnämnda religiösa ledare som förkunnar fundamentalistiska budskap genom de moskéer och madrassas (islamiska koranskolor) som de kontrollerar.

Al-Akhwan är ett klassiskt exempel på hur en lokal bypräst nådde upphöjelse till följd av den förra militärdiktatorn **Zia-ul Haqs** politik och frikostiga stöd. När Zia besökte området 1985 lät han donera två miljoner rupees (65.000 US-dollar) till Akram så att denne kunde upprätta sin akademi. Vissa tjänstgörande arméofficerare ger än i dag stora donationer till honom.

Zias tid vid makten innebar för övrigt ett uppsving för det islamiska skolsystemet. Under de nästan 30 år som följde på Pakistans självständighet 1947, fram tills 1975, öppnades ca 870 koranskolor. Men mellan 1976 och 1990 – hälften av föregående period – ökade antalet med inte mindre än 1.700. De allra flesta av dessa etablerades under Zia-epoken 1977-88. Förutom att se till att de islamiska skolorna understöddes ekonomiskt lät Zia höja deras akademiska status. Från att ha legat i den sociala periferin hamnade islamisk utbildning mitt i huvudfåran för det pakistanska undervisningssystemet.

– Vårt mål är att undervisa människor utifrån ett islamiskt perspektiv, förklarar Akram. Detta är en revolutionär rörelse i

avsikt att förändra landets ekonomiska struktur.

Vad skulle då hända om premiärminister **Benazir Bhutto**, oroad över en kompromisslös islam på frammarsch i Punjab, slog till hårt mot koranskolorna? Akram välkomnar en sådan utveckling.

– Då skulle den islamiska rörelsen uppnå sina mål på två år i stället för tio, som vi räknar med nu.

På Akrams skola gäller strikt islamiska regler. Exempelvis är TV-tittande förbjudet. Men att tro att skolan bara producerar underutbildade fanatiker är helt fel. På förmiddagarna studerar eleverna efter den statliga läroplanen. Studenterna har ett välutrustat naturvetenskapligt laboratorium till förfogande, och betygen i de avslutande examina ligger på toppnivå, i norra Punjab är det bara eliteleverna från den ryktbara internatskolan Hassan Abdal som når högre.

Eftermiddagarna ägnar man däremot åt islamiska studier och koranläsning. Akademiens rektor, den pensionerade översten **Abraham Khalil**, bär helskägg i islamisk stil och betonar vikten av att kunna rida och klättra i berg för att bli "härdade soldater i Islams tjänst".

Många av madrassans studenter så småningom kommer att få fina jobb, och därmed infiltrera statsapparaten, militären och affärsvärlden och då få möjlighet att på-

– Konflikten kan aldrig lösas för shias är inte muslimer som de utger sig för att vara, sade ledaren **Tariq Azam** nyligen.

Lika rabiata grupperingar som stöds av Iran finns bland shias, som utgör 20 procent av Pakistans befolkning.

Inte ens moskéerna är helgade längre: SSP har mejat ned tjuvtals oskyldiga under bönetimmarna och gör ingen skillnad ens på barn och kvinnor.

Nu förefaller Haqiqis mördargång göra gemensam sak med SSP, och utläningar, affärsmän och rika flyr Karachi.

Kräver armén tillbaka

Affärsfolket har genomfört två generalstrejker och tillhör nu Benazir Bhuttos hårdaste kritiker. De vill ha armén tillbaka till Karachi men glömmer bort att det faktiskt var armén som skapade Haqiqi.

Qazi Hussein, ledare för Jamaat Islami, anser att sekterismen avsiktligt överdrivs av regeringen och PPP för att det tjänar deras syften.

– Eliten fruktar fundamentalismen och provocerar de olika grupperna till ett blodbad i förhoppningen om att de därmed aldrig skall kunna enas, sade han nyligen.

Mitt i denna totala anarki – 6.000 gearmäns på heltid – finns också heroinorganisationer som har sina egna arméer och styrs främst av pathaner, baluchier och

punjaber.

Läget har drastiskt försämrats sedan armén efter 2,5 år drog sig tillbaka den 30 november i fjol. En orsak till beslutet var att Benazir var ovillig att vidta nödvändiga förändringar. En annan påstås vara att hennes man, **Asif Zardari**, stödjer korrumperade och inkompetenta tjänstemän i staden där premiärministerns helikopterpilot gjorts till borgmästare.

Benazirs första åtgärd efter arméns reträtt var att skylla på Indien och beordra stängning av det indiska generalkonsulatet i Karachi.

Hon talar ibland med MQM men verkar inte alls angelägen om en försoning. I stället har Nawaz Sharif sett sin chans och gjort upp med MQM:s ledare **Altaf Hussein** som lever i exil i London.

Militären förefaller hjärtligt trött på både Benazir och Nawaz Sharif. Men de vill inte själva ta över den här soppan och de har inga alternativa namn likt den tämligen opolitiska **Moeen Qureshi** som för två år sedan plockades fram för en övergångsperiod och nästan gjorde mirakel under det halvår som han var premiärminister.

Benazir behöver inte heller frukta presidenten som går i hennes ledband.

Däremot måste hon göda Punjab's chefsminister **Wattoo** eftersom han tillhör en utbrytargrupp i Muslim League och tidigare

stödde Nawaz Sharif. Om han skulle ta steget tillbaka så faller den PPP-dominerade provinsregeringen i Punjab och med all säkerhet också Benazirs centralregering i Islamabad.

Självförvällat

Vad beror då Benazirs svårigheter att agera på? Är det för att hon är kvinna i ett konservativt manssamhälle som vägrar att godta henne?

Marginellt möjligt. Den islamiska fäsen av motstånd mot henne som kvinnlig maktbärande är överstämmande. Nej, i mycket är det självförvällat. En kombination av överlevnadsinstinkt och maktbegär dominerar hennes politiska agerande. Det finns också de som ser inslag av trötthet och resignation, som menar att hon helst av allt vill flytta utomlands men av hedersskäl föredrar att bli störtad hellre än att avgå.

Men många fler är övertygade om att det är hennes man Asif som fattar besluten och som är de facto premiärminister.

– Det bästa som kunde ske för pakistansk politik vore om både Benazir Bhutto och Nawaz Sharif lämnade politiken för gott, säger chefredaktören för en av landets största tidningar.

Bo Gunnarsson

Mohammed Akram, rektor vid Al-Akhwan Academy i Chakwal.

verka samhällsutvecklingen utifrån strikt islamiska principer.

Al-Akhwan akademien tillhandahåller däremot ingen vapenträning. Men dussintals andra, mera hemlighetsfulla koranskolor utbildar sina studenter i prickskytte och i att hantera sprängämnen. En islamisk skola i Lahore lär ut urdu-alfabetet så att A står för *Allah*, B för *bandook* (gevär) och T för *talwar* (svärd).

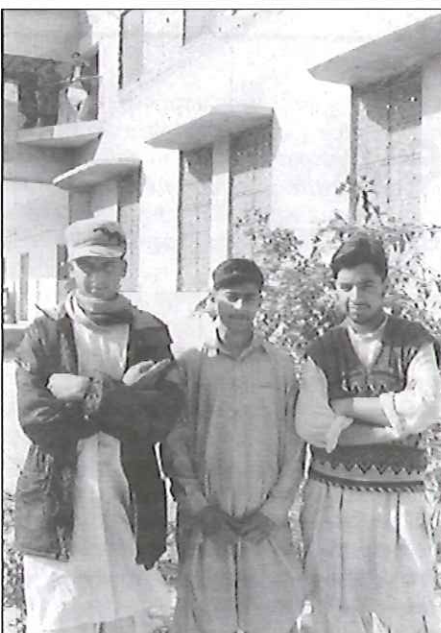
Nära Al-Akhwan ligger Darul Islam Madrassa, en skola med 350 elever som drivs av det fundamentalistiska partiet Jamaat-e-Islami. Rektorn där, **Rana Mehdi Hassan**, avfärdar kritiken mot de islamiska skolorna:

– Talet om fundamentalism är en konspiration som USA står bakom riktad mot Islam.

Han hävdar att Washington utnyttjar den pakistanska regeringen för att försöka stoppa den religiösa undervisningen.

– Vi är bara slavar under Internationella Valutafonden och USA.

Men också Hassans skola blandar Islam med en modern läroplan, och i gynnsamma fall består klasserna bara av 25 elever

Jihads soldater: En lång väg från hemmet i norra England.

– mot i genomsnitt 100 i statliga skolor.

– Allmänheten misstror det statliga skolsystemet eftersom det är korrupt och till stor del kollapsat, säger Hassan. Hans egen skola däremot inrymmer t o m ett särskilt center för döva och utvecklingsstörda barn. Då någon liknande statlig institution inte finns på hundratals kilometer därifrån är det inte underligt att allmänheten är positiv till islamiska skolor.

Faktum är att den gamla bilden av isla-

miska skolor som inrättningar där barnen bara sitter på golvet och lär sig Koranen utantill är föråldrad. Vid Jamaat-e-Islamis fästningslika högkvarter i Mansoor, nära Lahore, studerar exempelvis mer än 1.000 studenter från hela världen i ett stort campus som inkluderar allt från daghem till universitet.

Dagens moderna islamiska skolor har stor attraktionskraft eftersom det statliga skolsystemet misslyckats med att erbjuda god undervisning åt alla de fattiga som hungrar efter utbildning. Läs- och skrivkunnigheten i Pakistan har hållit sig oförändrad omkring 25 procent alltsedan 1947, och ingen regering har försökt sig på att på allvar få ner analfabetismen.

I ett försök att begränsa koranskolornas inflytande har Bhuttoadministrationen påbjudit att allt ekonomiskt stöd från utlandet måste gå genom regeringen, och att militär utbildning måste upphöra.

– Det är fritt fram för dem att undervisa i religion, men inte i politik, säger inrikesminister **Nascerulla Babar**.

Men att genomdriva bestämmelserna kommer inte att bli lätt. En byråkrat i Punjab förklarar:

– Även om premiärministern har beordrat tuffa åtgärder, så vem ska göra jobbet? Vissa madrassas är mer rustade än polisen, och lokala statstjänstemän kommer inte att ta risken att ta sig in i dessa platser.

Text och foto: Ahmed Rashid

FAR EASTERN ECONOMY REVIEW

Tillbaka till Thaiyur och en välfärd "indian style"

Göran Djurfeldt och Staffan Lindberg
på återbesök i "sin" by efter 25 år

För tjugofem år sedan bodde sociologerna och SYDASIEN-medarbetarna Göran Djurfeldt och Staffan Lindberg ett år i byn Thaiyur nära Madras i delstaten TamilNadu, södra Indien, och skrev två böcker om dess utvecklingsproblem. I år har de återvänt och mött en i mycket förändrad by.

På väg tillbaka till byn funderade vi mycket på vilka förändringar som kunde ha inträffat sedan vi lämnat byn för 25 år sedan. Storstaden Madras har krupit söderut mot byn. Hade byn rentav blivit en förort?

När vi hörde talas om alla fabriker och om stadsbornas uppköp av mark i byn, så kunde vi inte föreställa oss att vi om igen skulle behöva gå ut på fälten för att uträtta våra behov, men redan första dan i byn var vi tvungna att göra precis som alla andra, uträtta våra behov på sjöstranden och sedan tvätta baken i sjön.

Vilken härlig syn i gryningen! Sjön var full av vatten, grönskande skogar växte på den andra sidan och hägrar flög lågt över vattnet. Kanske kan man förstå om folk inte vill undvara denna dagliga upplevelse för att i stället stänga in sig på en mörk liten toalett.

Nu är det väl främst män som går dit efter soluppgången, medan kvinnorna långt tidigare smyger sig ut i mörkret rädda för minsta skugga. Men kan männen verkligen njuta av utsikten medan de tvingas kryssa mellan lämningarna efter alla andra morgontidiga besökare?

Överraskande upptäckt

Vi hade faktiskt väntat oss att det skulle finnas toaletter i huvudbyn, åtminstone hos de högkastiga Vellalas, som borde ha påverkats av urbaniseringen och moderniseringen. En plats där vi kunde stänga in oss, som vi västerlänningar brukar. "Ingen plats är som toaletten," säger Brecht, "en plats

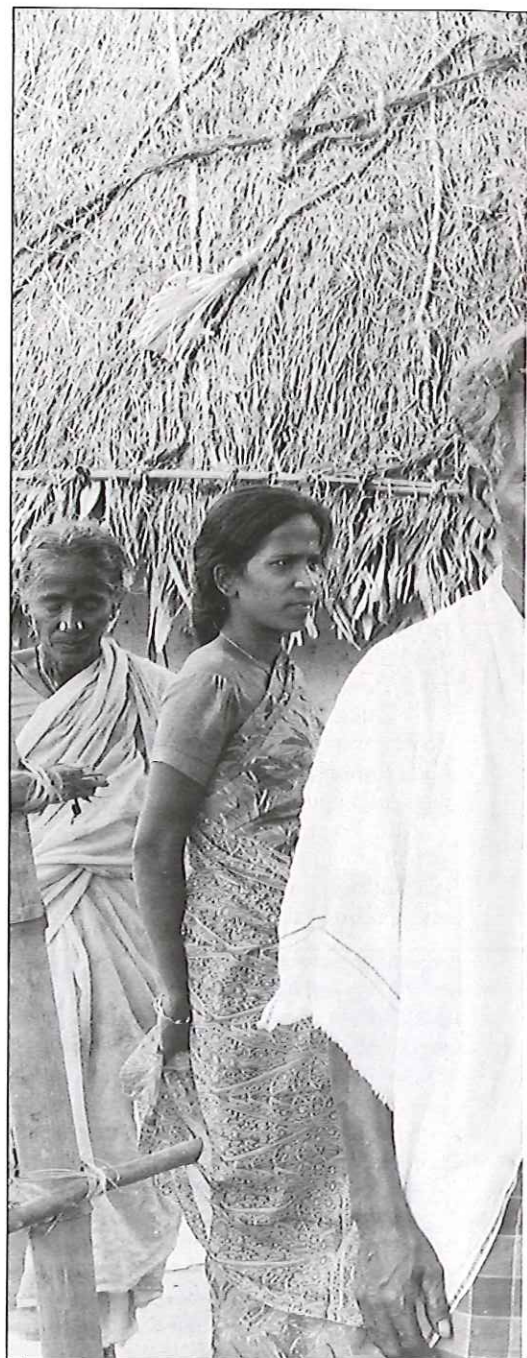
NU: Göran och Kasturi pratar gamla minnen med Jeyaraman, vår kock i tempelhärbärgets i Senkamal. Han bodde fortfarande kvar i sitt hus med palmbladstak, men nu fanns det elektricitet i huset och många grannar hade TV.

NU: På Vellalagatan i Thaiyur ligger nu många hus i ruiner, sedan de gamla godsägarna sålt sin jord och flyttat från byn.

dit man kan dra sig undan till och med på sin bröllopsnatt – en visdomshärd, med dynga nedan och stjärnor ovanför."

Förvåningen över bristen på toaletter till och med på Vellalagatan överträffades dock av något helt annat. Inte ens i vår liv-

DÅ: Staffan vid ett överfyllt skrivbord i tempelhärbärgets i Senkamal 1970, vårt högkvarter.

ligaste fantasi kunde vi drömma om att på de grönskande åkrar där vi engång brukade gå och bada i en stor bevattningsbrunn nu låg en jättestor "Software Park" – en datahögskola där pojkar och flickor studerar för astronomiska terminsavgifter och badar i separata swimmingpooler.

NU: Sabavathy, strävsam bonde som haft framgång och nu lever i all välmåga med sin stora familj.

En annan överraskning var själva Vellalagatan. Den brukade se stadsliknande ut med tvåvåningshus som kantade gatan i långa rader. Nu sprider sig i stället stora taggiga prosopisbuskar över ruinerna efter flera hus, bara nio hus finns kvar. Femton familjer har sålt sin jord och flyttat från byn.

Det verkar som om Vellalakasten har drabbats av samma öde som så många andra godsägarkaster i Indien. Kannumuthu kallar det för "arbetskraftsproblemet". Rent ekonomiskt innebär det att dessa byarnas traditionella godägare inte kan betala de löner som krävs för att behålla en permanent och pålitlig arbetsstyrka.

Konkurrensen från de många fabriker-
na längs vägen till Madras är för stark. Eller som en annan godsägare uttryckte saken: "Förr i världen brukade arbetarna

DÅ: Göran intervjuar en tjänsteman 1972.

komma tidigt på morgonen och knacka på dörren med sina skäror och ropa: 'Ska vi inte ut och skörda idag?' Nuförtiden måste vi både ge dem lön och ris och fisk Curry,

och till med brännvin på kvällen, för att de ska tycka det är lönt."

De Vellalafamiljer som finns kvar försöker bara överleva, och väntar som den ➤

DÅ: Vellalagatan som den såg ut 1969.

DÅ: Risfälten som omger byn Thaiyur.

sova i skolan i tre nätter och bespisas av delstatsregeringen.

Men motbevisen är många och tydliga och när vi pratat en stund var vi ganska överens. Folk har bättre kläder nu. Det är knappast troligt att man i dag ska få se en kvinna som torkar halva sin sari efter att ha tvättat den, medan hon nödtorftigt försöker skyla sig i den andra halvan – det enda sättet man kan tvätta sina kläder när man bara har en sari. Lerhyddorna med palmladstak finns kvar, men många av dem är idag

försedda med elektricitet, och många hus är byggda i cement med tegeltak. De flesta av dessa har byggts av hushållen själva snarare än av de sociala myndigheterna som driver stora egnahemsprogram. Näringsstandarden slutligen har också blivit mycket bättre. Inga barn med uppsvällda magar, inga barn med rödstripigt hår och bara enstaka snoriga ungar pekar på att barnen nog är bättre närdade och friskare än någonsin tidigare.

Även om kolonifolket är benägna att

protestera så kan man nog avgöra saken genom att jämföra dagslönen förr och nu. 1969/70 var dagslönen 2 1/2 rupier (plus mat), och precis som idag så fick kvinnorna hälften så mycket. Riset kostade då 1:10 på marknaden och en dagslön räckte alltså till att köpa ungefär två kilo. Inte undra på att folk var undernärdade på den tiden!

Ökad reallön

Idag tjänar en lantarbetare 30 rupier om dagen medan riset kostar 9 rupier. För en dagslön får man alltså nästan 3 1/2 kilo ris. Ris är den huvudsakliga födan och även om kostnaden för ris inte utgör en lika stor andel av hushållsbudgeten som för 25 år sedan så kan man använda dagslönen och priset på ris som en indikator på hur reallönen har förändrats. Med detta mått har reallönen faktiskt ökat med 81 proc, eller med 2,5 procent per år över perioden.

Eftersom efterfrågan på arbetskraft också har ökat snarare än minskat, särskilt med tanke på de många fabriker längs stora vägen, så är det knappast någon tvekan om att levnadsstandarden för arbetarklassen i Thaiyur har ökat väsentligt.

Samtidigt är det klart att det inte gäller alla delar av befolkningen. Det finns flera områden i byn som inte fått del av de allmänna förbättringarna. Vi fick ett dramatiskt bevis på detta när vi besökte Palamanagar, en av de största kolonierna.

När vi kom in i en del av kolonin där en >

av våra bästa intervjupersoner brukade bo kändes det som om vi plötsligt kastats tillbaka till 60-talet. Här krävdes det ett tränat öga för att över huvud taget se några förbättringar. Fattigdomen var skriande. Bara något enstaka hus i cement och få av dem med elektricitet.

Vi hade sällskap av en lantarbetare vars enda ägodel förutom en enkel hydda var en buffel som han varsamt ledde efter sig. Kalven hade han sålt för att få pengar till medicinsk behandling för sin fru, som hade blivit förlamad nedanför midjan efter det att hon fött deras andra barn.

Han lyfte upp barnet ömsint i sin famn och vi blev chockade av åsynen av det magra, sjuka barnet, som såg ut att kunna dö när som helst. Stalin som de kallade flickan, hade varit vek sedan födseln. "Hon behöver bara näringsrik mat för att bli frisk", hade doktorn sagt till dem.

Skriande fattigdom

Hon liksom många andra barn i byn var född på ett sjukhus, en revolution om man jämför med 60-talet. Men vad hjälpte det när fattigdomen skrek dem i ögonen. Frun hade varit intagen på sjukhus i Chingleput och blivit hänvisad till Allmänna Sjukhuset i Madras för vidare behandling, men de var rädda att hon skulle få elchocker, så de hade återvänt hem till byn.

Efter att ha sålt sin enda kalv och pantsatt bröllopssmyckena hade de tagit sig till en *natu vaithiyan* (traditionell örtläkare) i staden Thiruporur knappt en mil söder om byn. Efter åtta månaders behandling och en viss förbättring kunde nu den unga kvinnan ta sig fram med en käpp.

Vi såg andra sjuka i kolonin, en ung flicka med filariasis – en söt liten flicka som inte kunde stödja på benen – och en utvecklingsstörd pojke som var blind på ena ögat. Fattigdomen och sjukdomarna i denna del av byn fick oss att se gränserna för den utveckling som ägt rum i Thaiyur.

Kanske berodde det, som många sa, på att folk i kolonin brände sprit och att alkoholismen var utbredd, ett problem som förvisso är stort i hela Thaiyur. Men ett lika viktigt skäl är nog att folk i just denna del av kolonin saknar tomträtt till sina hus, trots att de har bott där i mer än tjugofem år. Därmed är de till exempel inte berättigade till hjälp från det statliga egnahemsprogrammet och andra sociala förmåner.

Äter sig mätta

Ändå har något avgörande hänt. På den "gamla goda tiden", som Vellala skulle ha uttryckt det, så levde folk på kanji (hirsgröt) och det var sällan som de kunde unna sig lyxen av grönsaker och mjölkprodukter. Nuförtiden kanske de inte precis simmar i ghee (smör) som det rundmagade herrskapet på Vellalagatan men de allra flesta kan i alla fall äta sig mätta året om.

En näringssspecialist kan säkert fortfarande hitta fel i deras näringsintag, men det

gäller säkert också för de högre kasterna i byn. Man ska heller inte glömma att nämna att alla skol- och förskolebarn numera får skolmåltider – introducerade av den förre chefsministern och legendariske filmskådespelaren, M G Ramachandran, och omhuldade också av hans efterträdare, Dr. Jayalalitha. Vad man än kan säga om dess effekter på statsfinanserna, så är det ingen tvekan om att detta program varit viktigt för barns näringsstandard och hälsa.

Så det är ingen tvekan om hur jämförelsen mellan förr och nu faller ut. Vanligt folk i Thaiyur har det mycket bättre än någonsin förr. Reallönerna har ökat och näringsstandarden är bättre. Svaga och utsatta grupper finns fortfarande kvar, som till exempel äldre utan vuxna barn som kan försörja dem, eller folk som slagit sig ner på allmänningarna och som saknar tomträtt som kan ge dem rätt till statliga förmåner - vattenförsörjning, bostadssubventioner,

etc.

Det största hälsoproblemet idag verkar vara vattenburna infektionssjukdomar som i hög grad orsakas av sanitära brister, t ex att det inte finns några toaletter i bruk, men eftersom folk har en bättre näringsstandard får dessa sjukdomar inte lika förödande effekter som förr i tiden.

En indisk "välfärdsstat"?

Det kanske låter upprörande för somliga och löjligt för andra, men man kan åtminstone spekulera lite kring begreppet "den indiska välfärdsstaten". Den välfärd som den indiska staten förser invånarna med är visserligen minimal men icke desto mindre viktig.

Vår erfarenhet från Thaiyur är att de fattiga har blivit beroende av staten för den lilla välfärd som de trots allt åtnjuter. Förr i världen fick de förlita sig på godsägarnas välvilja, men idag är de beroende av statens

NU: Vellalagatan 1995. Ett av de få kvarvarande godsägarhusen, som nu snabbt förfaller.

på byns allmänningar. Ett tecken på det är höjden på de prosopisbuskar som nu breder ut sig. Förr blev de aldrig mer än två meter höga innan de högs ner för att användas som ved eller för att säljas vid vägkanten i Kelambakkam.

Nu står de höga som träd med decimetertjocka stammar. Ett annat tecken är alla träden på andra sidan sjön som visar att trycket på skogen minskat. En skogsplantering i den sydvästra delen av byn ser nu mycket bättre ut än den gjorde förr. Skälet måste vara att folk har annat för sig än att valla sina magra kor och getter i skogen, och att de inte behöver sticka sina fingrar blodiga på de taggiga proposibuskarna för att få ihop till ett mål mat.

Detta är en utveckling som går stick i stäv med vad som är vanligt i andra delar av Tamil Nadu, där det finns få tecken på ett minskande tryck på de allmänna naturresurserna. Därför är vi benägna att tolka denna förbättring i naturen som ett resultat av industrialisering och urbanisering – ett resultat som vi knappast kunde förutse. Ironiskt nog sker detta just innan mycket av denna jord köps upp av industriägare och rikt folk från Madras.

Thaiyur om 25 år?

Vi kommer inte att få chansen att besöka byn Thaiyur om ytterligare tjugofem år, eftersom byn då kommer att ha uppslukats av storstaden Madras. I det avseendet är datahögskolan ett säkert tecken. Men kommer vanligt folk att få del av den utveckling som nu äger rum?

När fabriker är byggda kanske de flesta jobben går till personer med högre utbildning än den som folk i Thaiyur skaffat sig. När Thaiyur får en bättre väg kommer också mer av allmänningarna och den enskilda marken att köpas upp av kapitalister, filmstjärnor och annat folk med pengar.

Vad blir då kvar av den omfördelning av jorden som vi hittills sett tecken på? Inte ens den minimala "välfärdsstaten" känns riktigt säker nu när högervindarna börjat blåsa också över Indien och kanske tvingar fram budgetnedskärningar också på sånt som är ett absolut minimum av livets nödtorft i ett civiliserat samhälle.

generositet. Deras möjligheter att bygga sig ett beboeligt hus, eller få statligt stöd för detta, är till exempel beroende av att de har äganderätt till sin tomt och det kan bara staten ge dem.

För sin livsmedelsförsörjning har de blivit beroende av ransoneringskort som gäller inköp i lågprisbutikerna och där riset kostar endast 6 rupier per kilo. Deras barns välfärd är beroende av skolmåltiderna och av mödra- och barnhälsovården och dess vaccinationsprogram.

När staten misslyckas, som t ex att tillhandahålla en bra sjukvård för svårare sjukdomsfall, så är det just de fattiga som får ta konsekvenserna.

Samtidigt ska man inte tillskriva "välfärdsstaten" hela förtjänsten av de förbättringar som skett. Urbaniserings- och industrialiseringsprocessen bidrar också. I varenda koloni hittar man nu folk som jobbar i fabriker längs huvudvägen, antin-

gen som daglönare eller som fast anställda med för byn hyggliga löner. Lantproletariatet håller med andra ord på att bli urbant och i den utvecklingen ökar också deras levnadsstandard.

I detta avseende är inte Thaiyur representativt för hela landsbygden i Tamil Nadu. Men vi är övertygade om att den ekonomiska utvecklingen i delstaten, även om den varit svagare än på flera andra håll i Indien, har inneburit förbättringar inte bara för över- och medelklassen, utan också i någon mån för de lägsta skikten.

De statliga programmen för fattigdomsbekämpning har spelat en viktig roll. Det är med andra ord resultatet av en blandning av två olika processer som vi kan se i Thaiyur, å ena sidan den indiska "välfärdsstatens" utveckling och å andra sidan urbanisering och industrialisering.

En paradoxal effekt av urbanisering och industrialisering är det minskande trycket

Bangladesh inget hopplöst fall

Gamla mönster håller på att brytas. Befolkningstillväxten i Bangladesh minskar stadigt, och livsmedelsproduktionen håller jämna steg med den ökande befolkningen. Landet är dessutom numera nästan självförsörjande på ris, trots en extrem brist på odlingsbar mark.

Hög befolkningstillväxt och brist på odlingsbar mark har tvingat Bangladesh att importera mat under perioden 1960-80. Lyckligtvis har flera förbättringar kommit till stånd de senaste åren. Den totala matproduktionen började öka under 70-talet och accelererade under 80-talet.

Gapet mellan matproduktion och konsumtion har minskat, och Bangladesh har blivit nästan oberoende av spannmålsimport. Enligt en rapport från *International Food Research Institute* i Washington, återspeglas den ökande matproduktionen i ökande kommersialisering inom spannmålssektorn, minskning av den offentliga distributionen av mat, en fallande andel av valutainkomsten som går åt till matimport, samt låga och stabila matpriser.

Andelen av den totala produktionen såld på marknaden har ökat från 15 proc 1972 till 50 proc under 80-talet. Den offentliga distributionen av mat har minskat från 78 proc till 36 proc av det totala marknadsförda överskottet. På 1970-talet motsvarade matimporten 54 proc av valutainkomsten jämfört med 22 proc idag. Låga priser på mat gynnar de fattiga konsumenterna utan att skada producenterna som fortfarande har låga produktionskostnader.

Den nya risteknologin

Den spektakulära framgången i det land som alltid av biståndsgivare betraktats som ett hopplöst fall, bör tillskrivas den nya teknologin i risproduktionen. Tack vare den nya teknologin har risproduktion per hektar ökat från 1,5 ton (i början av 60-talet) till mer än 3 ton idag. Odlingsintensiteten har ökat till 179 proc vilket betyder att 79 proc av den odlingsbara marken brukas två gånger om året.

Man kan dock fråga sig om en sådan utveckling betyder ett slut på kapplöpningen mellan befolkningstillväxten och matproduktionen och om den är hållbar på längre sikt. Min uppfattning är att man inte bör vara för nöjd och så optimistisk att man försummar ytterligare satsningar på jordbruket. Det kommer att bli svårt för Bangladesh att hålla balansen mellan utbud och efterfrågan på mat av flera skäl.

FOTO: LARS EKLUND

Först och främst förblir efterfrågan på mat, särskilt ris, hög under de kommande åren. Hög befolkningstillväxt är en orsak. Befolkningen ökar med 1,8 proc per år och väntas att stabilisera sig först kring år 2025. Den andra orsaken är att levnadsstandarden och kaloriintaget (2200 per person per dag) ligger på en låg nivå hos majoriteten av befolkningen.

Detta betyder att när inkomsten ökar, ökar även efterfrågan på mat. Mer än 2/3 av hushållsinkomsten spenderas på spannmålskonsumtionen, 40 proc av detta är bara ris. Studier av konsumtionsmönstret i risekonomier visar att efterfrågan på ris börjar falla när per capita inkomsten når 700 US-dollar. Bangladesh med sina 220 US-dollar är långt ifrån denna nivå.

Efterfrågan på ris väntas att öka med 3 proc årligen. Under 1971-89, har produktionen ökat i ungefär samma takt. Men frågan är: Blir det möjligt att bibehålla den höga ökningstakten och i så fall hur länge?

Matproduktionen kunde under perioden 1971-92 öka genom att man övergick till att odla HYV (*High Yielding Varieties*) ris på konstbevattnad jord. Idag brukas 50 proc av den risproducerande arealen med modern teknologi.

Det var naturligt att konstbevattningssystemet och tillämpningen av ny teknologi koncentrerades på den odlingsbara marken med goda förutsättningar för vatten och dränering. Det visar sig att dessa områden nu har tagit slut. Det finns också en tendens att produktiviteten hos nya rissorter har börjat minska i vissa områden.

Ny odlings teknik behövs

Produktion måste öka genom att den moderna teknologin sprids till resten av landet. Men de områden, där man idag inte odlar de nya rissorterna, har dåliga ekologiska förutsättningar för den teknologi som nu finns tillgänglig. Det finns stora översvämningssdrabbade regioner (*floodprone*) och områden kring kusten, sammanlagt 2,5

miljoner hektar, samt 875.000 hektar torrt högländ, där man använder traditionella och lågproduktiva rissorter.

Dessa motsvarar 31 proc av den totala risarealen i Bang-

ladesh. Produktiviteten på dessa arealer är 1,6 ton/hektar respektive 0,8 ton/hektar jämfört med 4,6 ton/hektar på konstbevattnad odlingsmark. Det behövs en stor satsning på forskning kring nya grödor som skulle passa i dessa känsliga områden. Det behövs också forskning och teknisk utveckling av infrastrukturen, ny bevattnings- och dräneringsteknik, skydd mot översvämningar och försaltning o s v.

Statligt stöd viktigt

Det är viktigt att kritiskt analysera matsituationen och jordbruksutvecklingen i Bangladesh, eftersom det hos myndigheterna finns en utbredd känsla av att man har nått målet och att problemet kan betraktas som löst.

Struktur Anpassningsprogrammet och andra reformer har också lett till vissa missuppfattningar som berör jordbruket. Liberaliseringen av handel med insatsvaror och avregleringen av priskontrollen på spannmål har gynnat produktionen.

Det är önskvärt att fortsätta i denna riktning. Men regeringen har minskat det statliga stödet för jordbruket för att minska budgetunderskottet, vilket påverkat investeringarna negativt. En sådan utveckling är farlig, eftersom den hotar jordbrukets förmåga att producera den mat som efterfrågas och som ger sysselsättning åt den fattiga delen av befolkningen.

Det är också viktigt att undersöka möjligheterna för ett diversifierat jordbruk av två skäl. För det första kan ensidig risproduktion vara farlig för miljön. Det andra problemet är att produktion av enbart ris inte kan skapa sysselsättning i den utsträckning som behövs för att minska fattigdomen. Detta framgår klart av dagens utveckling i Bangladesh. En minskning av fattigdomen är ytterst viktigt för en fortsatt fertilitetsnedgång.

Alia Ahmad

Docent i nationalekonomi, Lunds universitet

Nu handlar det om folkligt deltagande och social infrastruktur

SYDASIENS utsände medarbetare passade på att intervjua Dr A Moyeen Khan, parlamentsledamot och planminister i Bangladeshs regering vid dennes besök i Köpenhamn i samband med FN:s sociala utvecklingskonferens i mars.

Khan är utbildad vid Institute of Development Studies i Sussex, England. Han har

Dr A Moyeen Khan, Bangladeshs planminister på FN-konferensen i Köpenhamn

undervisat i bl a Oxford, USA och även i Stockholm. Han valdes in i parlamentet för fyra år sedan och de senaste 16 månaderna har han ansvarat för planministeriet.

– Här på det sociala toppmötet har det talats mycket om 20:20 principen. Vet ni att Bangladesh redan har uppnått detta mål? Vi avsätter omkring 28 proc av vår utvecklingsbudget till den sociala sektorn. 40 proc av befolkningen i Bangladesh lever under fattigdomsgränsen. Vi siktar på att få ner denna andel betydligt under loppet av de kommande fem åren. Därför planerar vi nu utifrån folks önskemål och behov – *participatory planning*.

För några få år sedan fick kvinnor i Bangladesh i genomsnitt sex barn. Redan 1991 var siffran nere på 4,23. Befolkningen ökar nu "bara" med 1,8 proc om året. Hur kan det förklaras?

– Vi har länge investerat i att förbättra den fysiska infrastrukturen, med hälsovårdskliniker etc. Men den nuvarande regeringen har tillfogat en indirekt metod. Vi söker inte bara upp kvinnorna individuellt i deras hem och erbjuder dem preventivmedel till ringa kostnad.

– Vi satsar också på att få kvinnor och män till att förstå att det är i såväl deras eget intresse som i landets att begränsa befolkningstillväxten. Bortsett från statsstater som Singapore är vi världens mest tätbefolkade land. Vi hjälper folk att förstå vilken värld vi lever i, att inse det farliga med en så stor befolkningkoncentration i ett så litet land.

– Och det betalar sig! För varje krona

vi investerar i familjeplanering sparar vi fem, bland annat därför att antalet barn i skolorna inte ökar så kraftigt som de annars skulle gjort. Vi har nämligen infört obligatorisk skolgång, och för flickor är skolan nu gratis från 6:e till 10:e klass.

Skär detta med tvång?

– Nej, vi använder inte tvångsmedel. Men däremot får exempelvis diplomater vid ambassader utomlands bara utbildning och resor betalda för två barn.

Hur går det med lantbruket?

– Vi är fortfarande inte självförsörjande. Vi fattas fortfarande i genomsnitt 10 proc, men vi har kunnat följa med befolkningsökningen. Många bönder sår högavkastande rissorter utvecklade i Bangladesh, eller i samarbete med det berömda forskningscentret i Manilla på Filippinerna. Där håller man också på att utveckla nya rissorter som kräver mindre vatten och konstgödning.

– Vi har dessutom inlett ett samarbete med Kanada för att främja odlingen av andra grödor än ris. Vi vill förbättra människornas diet. Vi satsar också på att förbättra lagringen av de grödor vi skördar. Men vi har begränsade medel. Vår budget är på ca 3 miljarder US-dollar. Det är ingen lätt uppgift och ingen missunnar mig mitt jobb – men jag har lärt mig mer de senaste fyra åren än under de föregående fyrtio!

Stig Toft Madsen

Seminarium om Indiens framtid

Svensk-Indiska föreningen arrangerar tisdagen den 23 maj kl 9.00-16.30 ett seminarium på Sidas U-forum i Stockholm med temat "Mahatma Gandhis Indien inför 2000-talet". Det bjuds på föredrag av bl a göteborgsprofessorn Björn Hettne som talar om Gandhis tradition och dagens ekonomi och politik, journalisten Prem Shankar Jha om demokratin i Indien och DN-journalisten Eva Lindgren om kvinnokamp i Indien. Närmare upplysningar om seminariet lämnas av David Ståhl, tel 08-411 04 08 under kontorstid. Deltagande är kostnadsfritt.

Qawwali party på Re:Orientfestivalen

Det blir även i år en stor internationell kulturfestival Re:Orient i Galärparken på Djurgården i Stockholm. Under fem heta dygn, 14-18 juni, utlovar arrangörerna en oförglömlig resa rakt in i Orientens magiska och mångfacetterade värld med spännande musik från bl a Asien och Mellanöstern däribland Nusrat Fateh Ali Khans världsberömda Qawwali party från Pakistan. Inom festivalområdet finns också en myllrande bazar med mat och varor från orienten. För fullständigt program ring 08-640 08 28.

2-4 juni
Pingsthelgen

I Amal, Dalarnas huvudstad,
på ön vid Väroens strand

**Dans och musik, teater
och kulturmarknad.
Stor familjefest i dagarna
tre tillsammans med
våra invandrare.**

**1995 är FN:s "Toleransår"
och EU:s "År för rasernas
harmonier"**

Bokning av plats för försäljning
av slöjd och hantverk m m på
festivalens kulturmarknad:
Tel: 0532-17098 eller 0532-171 01

Studentarméns offensiv stoppad utanför Kabul

Beväpnade medlemmar av den talibanska studentrörelsen färdas med pansarfordon på väg mot Maidan Shahr, provinsen Wardaks huvudstad och Gulbuddin Hekmatyars sista fäste. Talibanerna gick segrande ur den striden, men därefter har krigslyckan svikit dem.

FOTO: PETER GRESTE/
PRESSENS BILD

På ett halvår har en ny islamisk rörelse, talibanerna, från ingenstans kommit att dominera åtta provinser i södra Afghanistan, där den trängt undan de sinsemellan stridande mujaheddingrupperna. Talibanernas framträdande tycks i ett slag ha ändrat Afghanistans politiska karta, som den sett ut under de tre år långa inbördesstriderna mellan olika mujaheddingrupper, som under 80-talet gemensamt bekämpade de sovjetiska styrkorna och våren 1992 fällde den Sovjetstödda Najib-regimen.

President Rabbanis starkaste opponent och farligaste rival, före premiärministern Hekmatyar, medgav i februari att han hastigt lämnat sitt högkvarter i Charasyab. Han erkände visserligen inte att hans styrkor lidit nederlag då Rabbanis styrkor och den nya islamiska rörelsen talibanerna samtidigt angripit Charasyab, utan hävdade att hans styrkor lämnat vägen till huvudstaden fri för de framryckande talibanerna.

Nesligt nederlag för Hekmatyar

Från Charasyab, knappt 15 kilometer söder om Kabuls stadskärna, har Hekmatyars Hezb Islami i tre års tid med raketer och artilleri lagt Kabul i ruiner. Ända sedan den sovjetiska invasionen har han varit en av de viktigaste afghanska aktörerna i det blodiga slaget om makten, men nu har han förlorat initiativet, det mesta av sitt territorium och trängts undan till staden Sarobi.

Från sitt nya fäste kan Hekmatyar visserligen åstadkomma kraftiga störningar på trafiken utmed huvudvägen mellan Kabul och den pakistanska gränsen, men i kampen med Rabbani om Kabul sitter han nu med det kortaste strået, även om han hoppas att från åskådarpåls få åse hur talibaner och Rabbanistyrkor bankar all kraft ur varandra.

Det nesliga nederlaget mot de i strid nästan oprövade talibanstyrkorna har även försvagat andra grupper som ingår i den oheliga alliansen mot Rabbani, främst uzbekmilisen och shiamilisen:

I de uzbekiska områdena i norr har visserligen Rashid Dostum behållit sin starka ställning, men han har nu förlorat sin huvudroll i kampen om Kabul. Även shiamilisen Hezb Wahdat har tvingats dra sig ur striden om inflytande i Kabul, men kan förmodligen behålla kontrollen över hazarernas kärnområde Hazarajat, det centrala Afghanistan.

Massoud, Rabbanis försvarsminister, sitter orubbad i nordost och har sedan rivalerna om Kabul kraftigt försvagats nu fått ett starkt grepp om huvudstaden, medan en annan Rabbani närstående kommandant, Ismail Khan, fortfarande håller västra Afghanistan.

Det pashtunska östra Afghanistan (provinserna Nangarhar, Kunar, Laghman) kontrolleras av shuran i Jalalabad, medan den nye aktören på scenen, talibanerna, ta-

git över i pashtunbältets sydvästra delar och nu behärskar ungefär en tredjedel av landet.

Fyllde upp ett vakuum

Talibanerna trädde in på den afghanska scenen så sent som i höstas. I slutet av förra året hade talibanerna vunnit kontrollen över provinserna Kandahar, Helmand och Zabul i sydvästra Afghanistan. På bara två veckor hade de fritagit en konvoj med förnödenheter som kapats av en lokal mujaheddinkommandant och avsatt provin guvernörerna.

De fyllde upp det vakuum som kampen om Kabul och om centralmakten skapat, särskilt i pashtunbältet. Talibanerna svepte fram över östra och södra Afghanistan till islams försvar och för att åstadkomma rättvisa och fred, hjälpta av befolkningens ilska över den utbredda laglösheten.

Oftare än med regelrätt militärmakt vann de dem som stod i vägen med vapenhot och pengar och sin islamiska moral. Stärkta av de snabba framgångarna tycktes de närmast oöverbinnerliga.

Ett försök till framstöt mot Nangarhar i december då talibanerna krävde både samarbete mot de ledare som ödelagt huvudstaden och att Jalalabad-shuran skulle överlämna makten avvisades dock bestämt. Shuran mobiliserade sina mujaheddin från olika grupper och varnade talibanerna för varje försök att ifrågasätta dess

auktoritet, samtidigt som den erbjöd dem fri lejd till Kabul.

I januari öppnade sig en annan väg mot Kabul. Alltmer ansatt av den lokale Hezb Islami-kommandanten värdade Ghazni-provinsens guvernör **Qari Baba** (Jamiat Islam) till talibanerna om stöd. De kom och de drev Hezb Islamis lokale kommandant på flykt.

Föll som ett korthus

Redan i början av februari stod talibanerna alldeles utanför Maidan Shar i Wardakprovinsen, en av Hekmatyars starka stödjepunkter. Ändå föll provinshuvudstaden. Framryckningen fortsatte och bara någon vecka senare hade talibanerna lagt under sig större delen av provinsen Logar. Därmed kontrollerade de södra tillfartsvägarna till Kabul – och till Charasyab, Hekmatyars högkvarter...

Med talibanerna i ryggen hade Hekmatyar inte något val när Rabbani inledde ett intensivt bombardemang norrifrån. Han tvingades att huvudstupa överge sin huvudbas och att lämna kvar större delen av sin tunga arsenal. När Charasyab nu föll som ett korthus uteblev den väntade kraftmätningen med Hekmatyar.

Väl i Charasyab, framme vid Kabuls portar, så avstannade talibanernas fram-

ryckning. En kort tid såg det ut som om nya strider om Kabul skulle kunna undvikas. Talibanerna sade sig acceptera FN:s fredsplan, förutsatt att det föreslagna rådet inte bestod av kriminella ledare utan av goda muslimer och att den neutrala styrka som förutsattes kontrollera Kabuls säkerhet utgjordes av talibaner.

Rabbanis styrkor hade snabbt fyllt ut tomrummet när Hekmatyars trupper flytt från södra Kabul. Talibanerna krävde att de skulle dra sig tillbaka till sina gamla ställningar. De krävde att Rabbani lämnade presidentposten och att hans styrkor skulle överge Kabul och överlämna huvudstaden till talibanerna, trots att de tidigare sagt att de inte eftersträfvade makt för egen del.

Istället för att tillmötesgå kraven riktade Rabbanis styrkor de första dagarna i mars på nytt ett hårt slag mot den shiamuslimska milisen Hezb Wahdat i sydvästra Kabul. Efter ett par dagars intensiva strider drog sig milisen tillbaka. Den överlämnade sina ställningar till talibanerna, som från sina nya framskjutna positioner snart angrep de Rabbanitrogna styrkorna med stridsvagnar och tungt artilleri.

Regeringen till motoffensiv

Medan en talesman för Hezb Wahdat uppgav att en överenskommelse träffats

om en gemensam front mot Rabbani, så hävdade regeringssidan att Hezb Wahdat tvärtom nu avväpnades av talibanerna. Snart utbröt också strider i Kabuls sydvästra delar mellan Hezb Wahdat och talibanerna (som snart bortförde och dödade Hezb Wahdats ledare).

Rabbanis styrkor utnyttjade tillfället och kunde i en kraftig offensiv uppbackad av stridsvagnar och bombflyg bryta igenom de shiamuslimska och talibanska linjerna. På kort tid avancerade de flera kilometer och lyckades under de följande dagarna att driva iväg både Hezb Wahdat och talibanerna, så att Kabul inte längre ligger inom räckhåll för deras artilleri och raketramper.

Lugn råder nu åter i den sönderskjutna huvudstaden Kabul, men ännu har inte talibanerna nått sitt mål: Ett islamiskt, enat Afghanistan.

Ur deras pashtunska perspektiv innebär detta att den pashtunska ordningen återställs, den som gick förlorad när befrielsen av Kabul kom norrifrån och när därefter tadjiken Burhanuddin Rabbani blev Afghanistans president, men den gamla afghanska ordningen ter sig säkert mindre lockande för andra folkgrupper.

Fortfarande väntar ett delat Afghanistan på fred.

Anders Davidson

Indien utsätts för hård kritik av Amnesty

Tortyr och våldtäkt drabbar allt oftare befolkningen i den indiska delstaten Jammu & Kashmir. I konflikten mellan den indiska armén och separatiströrelsen sker dagligen brott mot de mänskliga rättigheterna. Nu måste den indiska regeringen inse allvaret i brotten, undersöka dem och förhindra att det sker nya. Det kräver Amnesty International i en rapport från januari i år, där man också uppmanar omvärlden att utöva påtryckningar på Indien.

Enligt rapporten har 715 fångar dött, direkt i fängelset, eller i sviterna efter tortyr, sedan januari 1990. Många har fått livslånga handikapp. Eftersom Amnesty inte, trots upprepade förfrågningar, fått besöka området, bygger rapporten på uppgifter från offer, ögonvittnen, domstolsprotokoll, obduktionsprotokoll m m, förmedlade av inhemska människorättsorganisationer. Uppgifterna är noggrant kollade för att undvika politiskt färgad information.

Brutala metoder

Amnesty tar inte politisk ställning i konflikten mellan indiska staten och de muslimska grupper som vill ha ett självständigt Kashmir eller tillhöra Pakistan. Man konstaterar dock att de indiska säkerhetsstyrkorna står för brutala metoder.

Den indiska regeringen har misslyckats med att stoppa de brott mot mänskliga rättigheter som begås av militär och säker-

hetspolis i Kashmir. Det har gjort att lokalbefolkningens sympati för motståndsrörelserna ökat. Vilket i sin tur har lett till att den indiska armén ser en allt större del av lokalbefolkningen som misstänkta. Därmed trappas våldet upp ytterligare.

Syftet med att fångsla personer är att få information om motståndsrörelsen. Men många gånger är det för att skrämja befolkningen från samröre med och sympati för separatisterna. Många tillfångatas och torteras som en ren hämnd för gerillans aktioner. Våldtäkt bland kvinnor är ett annat vanligt sätt att skrämjas eller hämnas. Bland de drabbade kvinnorna har många begått självmord.

Slipper undan straff

Anhöriga till tillfångatagna eller dödade har inga eller små lagliga möjligheter att få brotten undersökta. De som försökt har själva blivit hotade och utsatta för represalier. Hittills har ingen ur de indiska säkerhetsstyrkorna ställts inför rätta i samband med dödande av tillfångatagna. Speciallagar har införts som gör det möjligt för regeringsstyrkorna att döda misstänkta utan rättegång, att häkta personer utan att uppge skälet, mm. Allt i strid mot internationella regler.

Detta har påpekats för den indiska regeringen redan tidigare och vissa ansträngningar har gjorts för att förbättra förhållan-

dena. Till att börja med har Indien tvingats erkänna att brott förekommer. Från början avvisades anklagelserna, man skyllde en del av dödsfallen på motståndsrörelsen.

Även motståndsrörelsen

Men i takt med den ökade uppmärksamheten av förhållanden i Kashmir har Indien tvingats till åtgärder. Bland annat har en del politiska fångar släppts fria. Inrikesministern har manat armén och militärpolisen till respekt för lagarna och undersökning av dödsfall i fängelser. Men mest har det varit ord och mycket lite handling. Den oberoende kommitté som tillsattes för att undersöka förhållanden i Kashmir besökte området två (!) gånger under 1994.

Även motståndsrörelsen får kritik i Amnesty-rapporten. Den har ägnat sig åt kidnappning och i en del fall tortyr och mord på civilbefolkning. Även personer som misstänks samarbeta med de indiska säkerhetsstyrkorna har dödats.

Fotnot: Den som vill veta mer om förhållanden i Jammu & Kashmir eller få tillgång till Amnestys rapport kan skriva till Amnesty International, International secretariat, 1 Easton Street, London WC1X, 8DJ, England. Rapporten heter *India: Torture and deaths in custody in Jammu and Kashmir* (indexnummer ASA 20/01/95).

Katarina Sandström

Barnlös hoppas få föda Solens söner

En av Varanasis ärevördiga gamla stadsdelar ligger Lorarka Kund, en svindlande djup vattentank som får sitt vatten genom en underjordisk förbindelse med Ganges.

Tre stentrappor av höga, hala trappsteg stupar brant ned mot den rektangulära vattenbassängen i botten av tanken. Detta är en av Varanasis allra äldsta kultplatser, vilket inte vill säga lite, med tanke på Varanasis anspråk på att vara "världens äldsta ännu levande stad".

Lolarka är en lokal form av Surya, solguden, en av hinduismens äldsta gudar, och längst ner i Lorarka Kund återfinns en solskiva insatt i väggen vid vattenytan. Surya hade sin storhetstid under det första årtusendet e Kr, men har nu för länge sedan konkurrerats ut av Shiva, Vishnu & Co.

Strömmar till

Därför ligger nu Lolarka Kund öde och stilla under större delen av året. Undantaget är en dag i den indiska monsunmånaden Bhadrapada, då tusentals barnlösa par strömmar till Lolarka Kund från byarna runt om Varanasi, för att genom ett bad i Lolarkas magiska vatten välsignas med ett barn, förhoppningsvis då en son.

Under en dag förvandlas Lolarkas uråldriga, vördnadsbjudande tank till en sjudande häxkittel av människor som likt myror klättrar upp och nedför de branta trapporna och trängs

om plats i vattnet i den lilla bassängen längst ner. Tveksamma kvinnor uppmuntras mer eller mindre handgripligen av sina män att stiga ned i det långt ifrån rena vattnet.

Hållande varandra i handen doppar sig paren snabbt fem gånger, varefter kvinnorna lyfter på sarin och släpper ut de stora gurkor eller pumpr de haft instoppade under kläderna. Symboliken är uppenbar.

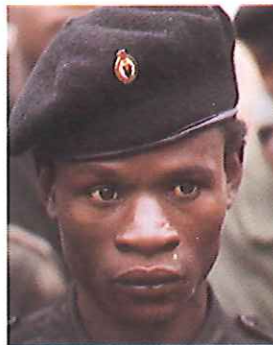
Efter badet byter männen och kvinnorna om till nya kläder och gör sig klara att göra puja till Surya, som också finns representerad i form av en liten staty ovanför Lolarka Kund. De lämnar kvar sina gamla kläder och grönsaker, till glädje för de lumpsamlare som nästa dag flockas hit.

Tacksägelse

De lyckliga par som begävat med en son efter ett bad i Lolarka Kund kommer också hit idag med sina barn. De kommer för att frambära sina tacksägelser och för att låta barnen under gå mundan, den obligatoriska första rakningen av bar-

En skarp rakkniv och lite vatten vid Mundan, när barnens huvuden rakas.

Se dig om i världen.

Prenumerera på OmVärlden.

Åtta gånger om året tar tidskriften OmVärlden med dig på en resa runt om i världen.

Vi visar verkligheten bortom myter och fördomar. Vi skriver om utvecklingens gränser och möjligheter, om fattiga och rika, om Europas roll i världen - och vår egen.

Vi granskar maktmissbruk och övergrepp, skildrar människor och miljöer långt från vår egen vardag.

Vi skriver om musik, mat, vetenskap och kultur från jordens alla hörn.

I OmVärlden kan du följa biståndsdebatten och diskussionen kring de globala frågorna.

Vill du veta mer om världen? Prenumerera på OmVärlden.

God bok gratis.

För bara 175 kronor får du åtta nummer av OmVärlden. Du får också en nyutkommen bok utan extra kostnad.

- Ja, jag vill prenumerera på OmVärlden. Åtta nummer för 175 kr.
Jag vill ha en av följande böcker helt utan kostnad:
- När elefanter dansar av Barbara Voors (cirkapris 212 kr).
 Det nya Indokina av Gunnar Fredriksson (cirkapris 207 kr).

NAMN: _____

ADRESS: _____

POSTADRESS: _____

P.S. Om du redan prenumererar på SIDA Rapport, får du i fortsättningen istället OmVärlden. D.S.

Skickas portofritt till: SIDA, c/o Progek, 400 32 Göteborg. Skriv "Frisvar" på kuvertet. Telefonprenumerering: 031 - 24 34 25. Faxprenumerering: 031 - 24 38 10.

Lolarka Kund en sjudande häxkittel i Varanasi under monsunmånaden Bhadrapada.

nens huvud. I gränderna runt Lolarka Kund sitter barberare i långa rader och gör stora affärer.

Deras enda hjälpmedel är en skarp rakkniv och lite vatten, men med några snabba och skickliga drag faller barnens lockar som på löpande band. Snart är marken täckt av en matta av svarta hårtofsar. Inte alla barn underkastar sig behandlingen utan protester, men de flesta barn är förvånansvärt samarbetsvilliga.

Inte helt utan effekt

Majoriteten av de bybor som samlas här denna Lolarkas stora dag är omedvetna om att det är just Surya, solguden, de tillber och som de har att tacka för eventuell fruktsamhet. Icke desto mindre vittnar de tusentals barn som kommer hit för att rakas om att ett bad i Lolarka Kund inte är helt utan effekt.

Om inte annat så hade det en tydlig effekt på libidon hos den man som syntes jaga sin vilt skrikande halvklädda hustru uppför trapporna till Lolarka Kund under ideliga försök att ta henne på bröstet...

Text och foto: Inger Wiklund

Vikram Seth förundrad folk orkade läsa boken

Vikram Seth, mannen bakom tegelstensromanen "En lämplig ung man"

Hur känns det att skriva en 1 300 sidor tjock roman? Det var bara en av funderingarna jag hade innan jag skulle gå och höra på den indiske författaren **Vikram Seth**. På sistone har Vikram Seth varit i högsta grad Sverigeaktuell med boken *En lämplig ung man*, en av världens längsta romaner (om inte den längsta...) och den har redan utgivits på tio språk.

Rykten i förlagsvärlden gör gällande att när boken publicerades lär en annan känd indisk författare, **Salman Rushdie**, ha sagt:

"Så, Vikram, jag har hört att du har skrivit en litterär såpopera."

Trots att det förnekats av båda författarkollegorna att ett sådant samtal skulle ha ägt rum har ryktet hela tiden cirkulerat med boken i de länder där den har översatts och givits ut. Inte heller har Vikram Seth skrivit någon såpopera.

Gästade bokmässan

Bara några dagar innan denna författare från New Delhi (fast född i Calcutta 1952) mötte sina svenska läsare på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg, på hösten 1994, hade han tilldelats det mycket prestigefyllda *Commonwealth Writers Prize* och fått skaka hand med engelska drottningen i Buckingham Palace. Man kan bara vara en fascinerad åskådare till denne litteräre gigant... Märkbart utmattad efter all uppmärksamhet och tumult kring sin roman, vallades han fram till podiet i seminariesalen på bokmässans övre plan av intervjuaren **Monica Lauritzen**. Hon bad Vikram Seth att som inledning till seminariet läsa ett kort, valfritt utdrag ur den tjocka romanen.

"Första meningen beskriver egentligen mycket väl hela boken," sa Seth och valde att slå upp sidan ett av alla de drygt tretton-

hundra:

"Du skall gifta dig med en lämplig ung man som jag väljer ut åt dig, sade fru Rupa Mehra till sin yngsta dotter."

Bokens handling är förlagd till Indiens turbulenta 1950-tal. Seths research-arbete inför skrivandet varade i arton månader, eftersom han insett att femtiotalet (då han själv ju var född) var en alltför diffus tid i hans medvetande.

Över den autentiska bakgrunden vävde han en historia om romantik — ett menage à trois. Idén som inspirerade till boken står att finna i en tankelek kring två olikartade friare som konkurrerar om en flickas hand, och möjligheterna för en god historia att utvecklas därur. Vikram Seth fascinerades själv av brudens öde — vem av sina friare ska hon välja: Den romantiska eller den realistiska. När Monica Lauritzen under samtalsloppet avslöjade namnet på den av romanfigurerna som kom att bli hennes make blev författaren märkbart irriterad, dock utan att tappa fattningen eller sitt goda humör:

"Det viktigaste med att vara författare är att man berättar en god historia...", sa han och vände blicken mot intervjuaren, "...utan att publiken ska kunna veta hur det hela slutar." Publiken lockades att skratta, något som ofta inträffade under det offentliga samtalsloppet.

Åtta års arbete

Att skriva *En lämplig ung man* tog åtta år av hans liv. Boken bara växte och växte. Arbetet krävde särskilda avkopplingsmöjligheter vid sidan av skrivandet — Vikram Seth tog för vana att sjunga Schubertlieder tillsammans med en vän som var pianist, vilket också var en temporär flykt från den indiska kulturens kärnpunkt som romanen behandlade.

Vikram Seth poängterade att romanens enorma sidantal (innan den bantades ner till 1 300 uppgick den till 2 200 sidor) är ett tacksamt format att arbeta i, för det ger utrymme åt att bygga en stillsam bakgrund åt livets glädjestunder och sorgetider. Samtidigt är han uppriktigt överraskad över bokens framgångar och förundrad över att så många läsare orkat plöja igenom den. För att uppmuntra vacklande bokköpare har han i bokens inledning publicerat följande rim:

Köp mig, fast ditt förnuft slår larm om kassabrist och kramp i arm.

Han tillstår även att Monica Lauritzen kan ha rätt i sin teori om att romanens längd är en helt följdriktig spegling av Indiens storlek. Styrkt av att ha fått författarens medhåll på denna punkt går Lauritzen vidare och säger att:

"Personerna i din roman går hela tiden på bio, film lär ju vara ett populärt medium i Indien, och jag tycker att det ibland känns som om hela romanen är en..."

"...såpopera?" fyller Vikram Seth i med sin milda självironi och får hela publiken att skratta ånyo.

Zac O'Yeah

Ayodhya kastade skuggor över arkeologkongress

När deltagarna i den tredje världsarkeologikonferensen landade i New Delhi i vintras fick de alla i sin hand ett stencilerat uttalande från kongressorganisationens ordförande **Jack Golson**. Enligt detta borde inga papers, diskussioner eller resolutioner förekomma som berörde den känsliga Ayodhya-frågan. Man skulle offra den akademiska friheten, fast givetvis bara "tillfälligt". Annars skulle konsekvenserna bli allvarliga och bortom kongressledningens kontroll...

Vilka konsekvenserna skulle bli försökte deltagarna förgäves lista ut. Det förekom förtäckta hot om att den indiska polisen

skulle ta sin skyddande hand från konferensen och pöbeln storma lokalerna samt att gatustrider skulle utbryta. De utländska delegaterna skulle bli ansvariga för att indiska liv spilldes.

En av de nordiska deltagarna var medeltidsarkeologen **Mats Mogren**, som bl a leder ett SAREC-projekt på Sri Lanka där lankesiska arkeologer utbildas. Han berättar för SYDASIEN:

— Det blev en fullkomligt kaotisk konferens. Vi kom snart underfund med att den intellektuella munkavlen var ett önskemål från en liten klick arkeologer lierade med BJP och RSS. Ledande indiska historiker

som **Romila Thapar** liksom arkeologen **Shereen Ratnagar** bojkottade kongressen, och vi var alla mycket upprörda, inte minst många av de indiska deltagarna. En indisk historiker som deltog och protesterade mot förbudet var **Irfan Habib**.

Den indiske representanten i organisationskommittén och tidigare presidenten för Archaeological Survey of India, **B B Lal**, har anklagats för att ha sympatier för RSS men bestrider detta och säger sig vara politiskt obunden. Han tycks dock ha agerat undfallande mot de RSS-element som finns bland indiska arkeologer.

Han genomförde på 70-talet en omfat-

Carl Sunesson avliden

Den 2 januari 1995 avled Carl Sunesson, en av Sveriges främste Indienkännare, han blev 53 år gammal. Carl Sunesson började sina indiska studier 1960, samma år indologi blev ämne vid Stockholms universitet.

Det var Carls djupa intresse för den tyske tonsättaren Richard Wagner som ledde honom till indologi. När Carl upptäckte att Richard Wagner hade påverkats av buddhismen, beslöt han sig att lära sig sanskrit för att kunna studera buddhistiska texter på originalspråk och på så sätt fördjupa sina Wagnerkunskaper. Men i stället för en parentes i hans Wagnerintresse, blev detta upphovet till livslånga studier i Indiens språk och kultur.

Carls intresse för Wagner resulterade några decennier senare i boken Richard Wagner och den indiska tankevärlden, som även har översatts till tyska.

1964 blev Carl Sunesson fil kand i indologi. Därefter följde en forskningsvistelse i södra Indien där han studerade sanskrittexter tillsammans med indiska lärde. Han blev fil lic 1969.

Fil lic avhandlingen var en annoterad utgåva och engelsk översättning av en obkyr och ytterst svår sanskrit-konstdikt, som trycktes i en andra upplaga 1986 under titeln *Saurakthodaya: A Yamaka Poem by Vāsudeva*.

Även om han började som sanskritist var Carls intressen alltid mångsidiga. I början av 70-talet reste han åter igen till Indien, denna gång till Jaipur, där han samlade manuskript och läste medeltida hjälte-dikter på rajasthani-språket.

1975 blev han verksam som universitetslektor vid Stockholms universitet där han undervisade i hindi, tamil och pali samt i buddhism, hinduism, indisk litteratur, Indiens språkförhållanden och andra ämnen. Han var en utmärkt föredragshållare. När man lyssnade på honom, hade man alltid känslan av att hans ord kunde skrivas och tryckas direkt i bokform utan

förändring.

En av hans ambitioner var att lära sig språk från alla asiatiska länder som hade påverkats av indiska religioner och kultur: Tibetanska, thailändska, kinesiska, japanska med flera. Han var på väg mot detta mål när hans hälsa började försämrans.

Carl Sunesson hade ungdomsdiabetes och när mot slutet av sjuttioalet synen började svika, trots laserbehandlingar i Paris, slutade det med att han blev helt blind i början av 80-talet. Han lät sig inte nedslås utan fortsatte att forska och undervisa, hjälpt av ett utomordentligt minne. "Carl ser inget och kommer ihåg allt" sade man om honom. I mitten av 80-talet startade han ett forskningsprojekt angående buddhistiska ideer om stadiet mellan detta liv och nästa födelse; i samband med projektet besökte han HongKong, Kina, Taiwan och Japan där han höll föreläsningar.

Under 90-talet försämrades hans hälsa ytterligare. Man blev tvungen att amputera hans högra fot. Senare drabbades han av njursvikt och tvingades påbörja dialysbehandling. Men hans sjukhusvistelser var korta och gång efter gång kom han tillbaka till jobbet, tillsynes samma som Carl som vanligt, alltid ivrig att sätta igång igen.

Alla var imponerade av hans viljekraft, han helt enkelt vägrade låta sig underkuvas av sin svåra sjukdom. Det sista året av sitt liv jobbade han med maithili-språket och höll på att organisera en maithili-konferens i Stockholm, dit maithili-kunniga från hela världen skulle inbjudas. Han var mycket aktiv till det allra sista.

Carl Sunesson uppvisade en sällsynt kombination av vetgirighet, mångsidighet och öppenhet som präglar denne sanne vetenskapsman.

W L Smith

tande utgrävning vid Babar-moskén i Ayodhya. Några belegg för att det en gång skulle ha funnits ett Rama-tempel på platsen fann han inte. Men hinduextremister har senare tolkat resultaten som det passar dem, och detta har inte B B Lal reagerat mot.

– Plenarsessionen blev stormig tillställning, berättar Mats Mogren. Ayodhya nämndes inte, men en äldre indisk historiker, professor emeritus R S Sharma begärde att man skulle behandla frågan om hur kulturellt värdefulla minnesmärken och byggnader skulle skyddas. Det ledde till att en liten grupp i lokalen skrek och väsnades och på alla sätt saboterade för-

handlingarna. En av dem var klädd i en brun uniform, hade rakat huvud och liknade Benito Mussolini. Han rusade upp på scenen och skrek något på hindi.

– World Archaeological Congress bildades på 80-talet som en utbrytning ur den gamla orientalistkongressen. Det var en protest mot apartheidsystemet. I Delhi var det många som befarade att WAC nu skulle splittras på grund av Ayodhyakonflikten. Men troligen räddades organisationen av ett beslut om att hålla nästa världskonferens i Kapstaden. Det anknyter till WAC:s uppkomst och har verkat enande.

Göran Frankel

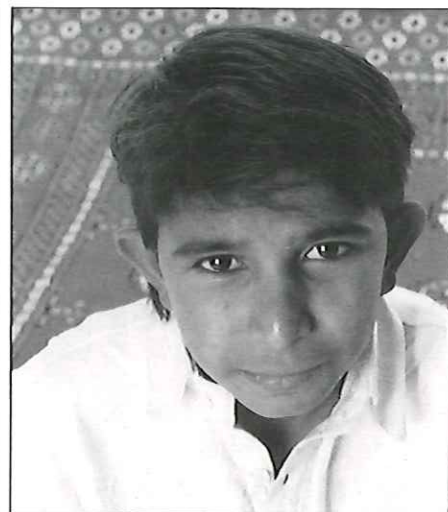

FOTO: YLWA YNGVESSON/PRESENS BILD

Mattpojken Iqbal i Pakistan mördad

Iqbal Masih, den pakistanske mattpojken känd i Sverige från filmen "Mattan", som visades i Striptease och från mängder av artiklar och program i svenska media under ett besök i Sverige i november 1994 har mördats. 12-åriga Iqbal, som under sex år (4-10 år gammal) knöt mattor som skuldslav, sköts till döds påskdagens kväll.

— Det är ett dåd av mattmaffian, säger Ehsan Ullah Khan, ledare för Bonded Labour Liberation Front (Skuldslavarnas Befrielsefront), BLLF, som Iqbal tillhörde.

Iqbal, som tillhörde Pakistans kristna minoritet, besökte under påsklovet sin hemby Muridke. Efter att ha varit i kyrkan tillsammans med sin mor besökte han släktingar och gav sig ut på en cykeltur tillsammans med två kusiner. De tre pojkar färdades på samma cykel. Iqbal sköts från sidan av vägen med ett hagelgevär och dog på platsen. En av de båda andra pojkar sårades lätt.

Muridke-polisen grep en person och mordvapnet sägs tillhöra dennes arbetsgivare. Den gripne, enligt uppgift en narkoman, har nu släppts av polisen, som hävdar att han är otillräknelig.

— Den här mannen kan vara köpt av mattmaffian, men troligare är att mördaren fortfarande går fri och att gripandet av den här mannen är gjort för att dölja sanningen, säger Ehsan Ullah Khan.

Iqbal begravdes måndag 17 april i katolska kyrkan i Muridke. Han var insvept i BLLF:s flagga. Iqbal var själv ordförande för "Bonded Child Carpet Workers" (de mattarbetande skuldslavbarnen) i Muridke.

— Muridke är ett område med många skuldslavbarn inom mattindustrin och annan tillverkning. Därför har vi bestämt att skapa "Iqbal Masihs frihetscentrum för barnens rättigheter" i Muridke. Genom centret kommer Iqbals verk att leva vidare, säger Khan.

Förödmjukande uppvisning av förödmjukad best

Tiger är big business i Indien. Folk är galna i att se tigrar. Till och med pilgrimer försakar de traditionella vallfartsmålen för en tur med öppen bil genom en av nationalparkerna som ingår i "Project Tiger". Världsnaturfonden stödjer varje år projektet med ansevärd summor. Men vet någon vad det är som får stöd? Viltvård på indiska är ett vitt begrepp.

De djupa skogarna strax öster om Kisli, i delstaten Madhya Pradesh, tillhör de tigerrikaste i världen. Kanske får vi se en i dag. Vi kom hit i går eftermiddags. Bussturen från Jabalpur, närmaste järnvägsstation, tar nio timmar om allt går som planerat. Det gör det sällan här i Indien. Men vi kom fram i alla fall, och redan en timme efter ankomsten hade den vänlige parkvakten nere i cafeterian övertalat oss till en kvällsbiltur i parken.

Vi ville se en tiger, helt klart. Mer än 100 människor hade under dagens lopp bokförts ha sett tigrar, titta själva här, han lät oss bläddra i protokollet. Vad skulle kunna hindra att inte också vi fick se en?

Parkförvaltningens få fungerande jeepar var sedan länge uppbokade, men vår nya vän, parkvakten, gav sig inte förrän han lyckats stuva in oss i en taxibil, en vackert vit Ambassador – en veteranbilssamlares dröm – tillsammans med tre andra nyanlända turister.

Det blev trångt om utrymmet, men priset var pepprat så vi var lyckliga över att vara fem om att dela. Ända tills vi nådde skjutet vid bommen. Här steg guiden på. Han var obligatorisk, och han läste tidning hela vägen så att ingen kunde se ut genom bilfönstret fram. Det verkade inte som om han kunde engelska, hans farbror var högt placerad i parkförvaltningen och hade gett honom guidejobbet vid sidan om de gängse kanalerna.

Vi körde ut till Sunset Point. Ja, just detta ärorika Sunset Point som beskrivs i lyriska ordalag i turistbroschyren från Stockholm – "Kipling Country!"

"Feel the heart of the jungle", stod det där. Och det gjorde vi mödosamt där i taxin, bak-

Dags att borda ridelefanten för en Tiger show i Kanha nationalpark.

FOTO: LARS EKLUND

om guidens tidning och i en fart på drygt 60 km i timmen (högsta tillåtna fart var 35). De många hjortarna, som Kanha Kisli är så berömt för, stod lite beklämda vid vägkanten och vred bort huvudena, såsom folk på en tågpererrong när ett snabbtåg rusar förbi.

Vi såg självfallet inga tigrar. Men vi nådde fram till Sunset Point en timme före solnedgången. Någon hade anlagt en gräsmatta däruppe. Vi satte oss på den. "Missa inte solnedgången från Sunset Point" läste vi högt för varandra ur broschyren medan vi väntade.

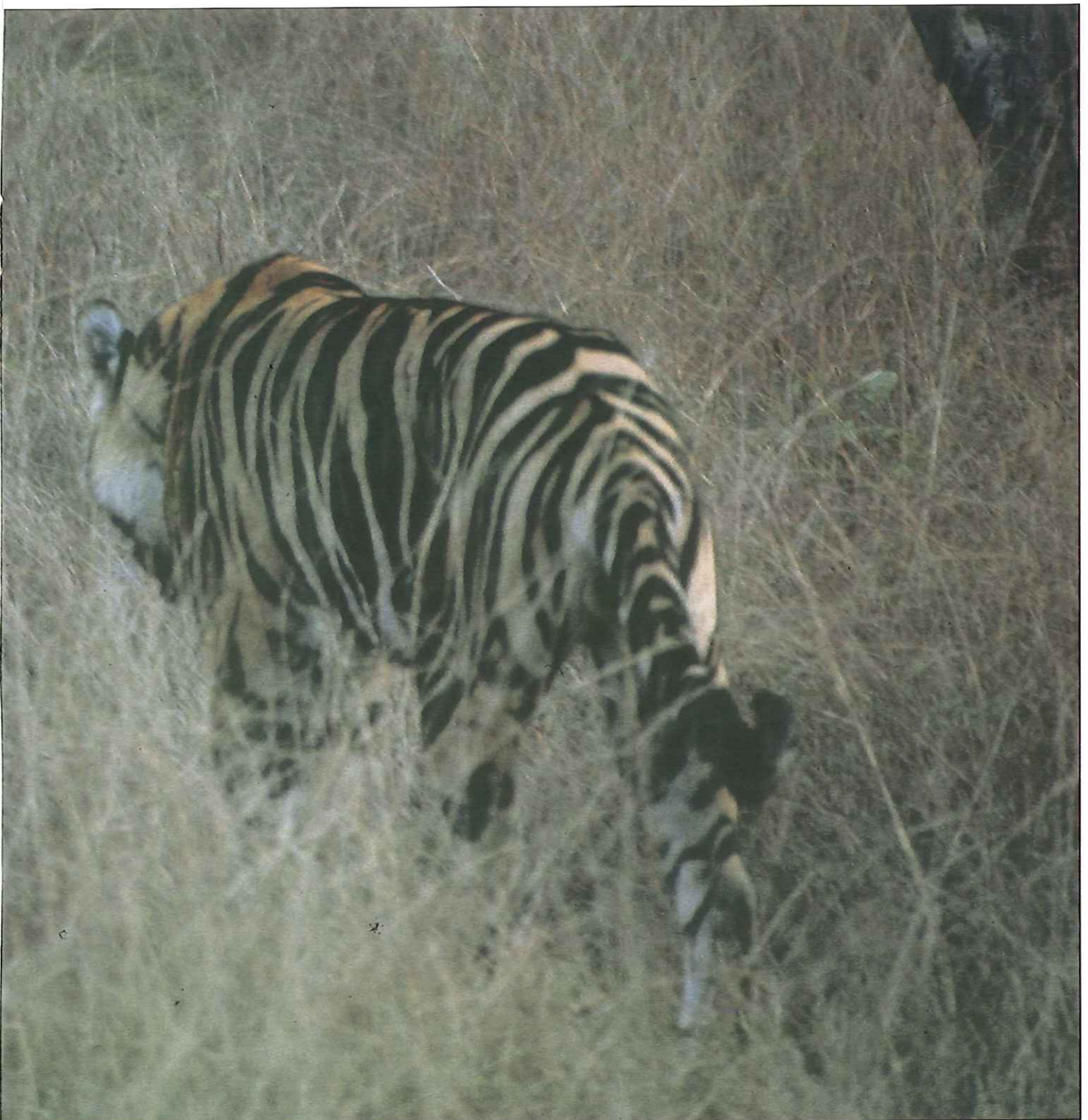

Den spårade tigern drar sig undan betraktaren.

Och gick miste om den. För när himlen började skifta i färg från djupblått till lila kom guiden ilande med tidningen under armen och föste oss tillbaka till Ambassadoren. Parkgrinden låses vid solnedgången. Och vi var nu en halvtimmes körning därifrån.

Vi såg inte heller någon tiger på hemvägen.

Men idag ska vi få se en. Klockan är 6.20 och vi har skaffat en riktig jeep, även om den ännu inte uppenbarat sig. Dr Ambedkar har hyrt den, han har en medfödd förmåga att nästla sig igenom den indiska byråkratin. Dessvärre har han glömt att muta chauffören

nas påträngande närvaro.

Foto: STIG TOFT MADSEN

att hämta oss i rätt tid.

Dagen har börjat gry, och vi tar en promenad ner i det dunkla ljuset bakom sovsalen för att titta på chitalhjortarna och de vita languraporna. Jorden är torr under de enskilda salträden, det finns nästan inte ett enda grässtå kvar. Aporna ruskar i löven och frukterna högt uppe i trädskronorna. Hjortarna nedanför med himmelsvänd blick. Varje gång ett löv skakas loss och faller ner griper hjortarna tag i det i luften och tuggar i sig. Mager kost.

Där har vi chauffören. Han kallar oss till parkingången. Väntande ekipage står på rad, det trampas otåligt på gaspedaler, surögda tu-

risterna fyller i kryptiska formulär, som noga granskas och registreras, varje bil får sig allranådigast en guide tilldelad. Som sina gener trogen placerar sig i framsätet och vecklar ut tidningen. Dr Ambedkar erbjuder sig att betala lite extra om vi bara slipper undan guiden. Han vill så gärna själv sitta i framsätet när vi ser tigern.

Klockan är långt över sju, vi rullar under bommen, ut i parken. Snart är vi väg tvärs över Kanha maidan i full karriär. Slättlandet är berömt för sitt hjortvilt: Chital, sambar, barasingh, nilgai – och de skulle beta här i tusentals, enligt broschyren. Kanske gör de det

i verkligheten också. Det är omöjligt att avgöra, för dammet har virvlat upp av kortegen av snabbt accelererande bilar. Vi kör i en korridor av damm och vi ser inget annat än dammet.

Traditionen trogen susar vi iväg i drygt 60 km/h. Vi försöker åter att få besked hur guiden har tänkt sig att vi ska kunna få syn på en tiger i den farten. "Det kommer, det kommer", mumlar han och bläddrar vidare till seriesidan. Det slår mig att vi än en gång är på väg mot Sunset Point.

Dr Ambedkar var också vid Sunset Point i går. Det var inte heller någon succé. Vi för- ➤

söker övertala guiden att visa oss en annan del av parken – som är på nästan 1.000 kvadratkilometer. Men guiden kan ingen annan väg än denna. Han låter sig inte lockas till experiment. Så vi fortsätter mot Sunset Point med humöret i botten.

Tigerspår i dammet

Förutom avgiften för jeepen, som hyrs på timbasis, avlönas chauffören per tillryggalagda kilometer, därför är han intresserad av att klämma in så mycket körning som över huvud taget är möjligt i programmet – informerar Dr Ambedkar, sedan han efter en del palaver lyckats trumfa igenom att vi kör in till sidan för att betrakta en grupp chitalhjortar som fångar de fallande löven: Samma scen som hemma bakom sovsalen, men ett eller annat angenämt måste vi ju uppleva.

Från där vi stannat får chauffören syn på en uppsättning tigerspår i dammet. De är helt färska. Den finns här någonstans. Vi stirrar förväntansfullt in i djungeln. Måhända den kikar på oss?

Det kommer aldrig att bli uppkälat, för nu återuppstår guiden från de döda. Han slänger tidningen på bilgolvet och skriker "rapporting", chauffören lägger in en växel på jeepen och svänger runt, färdan går över stock och sten. Dr Ambedkar tiger förgrämt och vecklar näsduken runt huvudet på ett ytterst professionellt vis. Vi följer hans exempel. Vi är tillbaka i det röda dammets korridorer.

Vi närmar oss Kanha, en samling hyddor ca 10 km från parkingången i Kisli. Chauffören misshandlar ratten, vi viner in på p-platsen framför parkens museum. Säg mig, vad försigår här? Dussintals nationalparksjeepar och Ambassador-taxibilar står redan uppmarscherade. Pomadaindränkta Pappas pojkar äter Parle Glucose kex som de sköljer ner med whisky, direkt ur flaskan, tronande i sina splitternas fyrhjulsdrivna Maruti-bilar.

Högkastiga kvinnor i guldvävda saris trippar i hämlarna på sin guide runt det stängda museet. Guiden ruskar i varenda dörr, han ser mest av allt ut att längta efter en buske att ställa sig bakom, men hans festklädda grupp fortsätter att förfölja honom.

Män i kostym och babyblåa skidmössor (morgonen är kylig efter indiska förhållanden) står i kö för mjuka saltkex och ljummen läsk i den lilla kiosken med korrugerat plåttak.

Och här kommer en vagnslast pilgrimer. Männerna med kritvita dhotis över piprensarben och kvinnorna i koboltblå bomullssaris, alla kramar de sig rutinerat fast vid järnställningen över lastbilens öppna flak.

Pickupens motor hostar, väser, slocknar. Passagerare i otroliga mängder hoppar raskt ut över sidorna.

Kvinnorna är vackra att se på. Livliga och mörka med ringar av mässing och silver i näsa och öron, om fingrar och tår, ringlande glasarmband runt de talande

Mahouten pressar på elefanten för att turisterna ska få maximal upplevelse.

Foto: STIG TOFT MADSEN

handlederna, plastvattenkannor på huvudena.

Det är tid för pilgrimsresor nu. Jorden går inte att arbeta med förrän monsunen kommer i juni. Gav marken bara en smula avkastning vid senaste skörden ger det anledning för att åka på gruppresa med byn; klämma sig samman i en eller annan lungsjuk pickup, låta sig skakas till fiskstuvning över hundratals kilometer för att nå fram till de stora kraftcentra.

Durgas lärjungar

Man möter dessa resesällskap överallt på heliga platser. Dagtid kokande, tvättande, bedjande, offrande kokosnötter. Nattetid sovande på stråmattor i ring runt om fordonet, som om de vore redo att försvara dess förtvinande plåtarbete med sina egna magra ben. Tigern är gudinnan Durgas riddjur. De har kommit hit till Kanha Kisli för att se den och närma sig henne genom den.

Kvinnorna är redan i gång med att tvätta de nya sarierna borta framför museet. Giftig kopparvitriolblå överskottsfärg strömmar ut över gräsmattan. Risbål flammar under grytor. Stämningen är hög.

Vad gör vi egentligen här? Chauffören måste till sist ha rapporterat färdigt sitt tigerspår. Dr Ambedkar vet inte heller vad vi väntar på. Jag följer honom ner till läskedryckskiosken, där chaufförer och guider sitter på huk med ryggarna lutade mot den gula cementmuren och röker beedis.

Dr Ambedkar delar runt Charminar filtercigaretter, i researchens heliga namn, medan han frågar sig hövligt fram.

Vi väntar på tigern, svarar chauffören och slår förklarande ut med handen emot den efter hand tämligen talrika folkmassan lägrad omkring det stängda museet, vi väntar helt enkelt på att en tiger ska hittas. Som vi kan se.

Har vi kanske inte, alla och envar, vall-

färdat hit med den hemliga förhoppningen att få se en tiger?

Jo, det kan inte förnekas.

Alltså har man från parkens sida sett sig nödsakad att sätta lite system i det hela. Fyra team vältränade fångstmän på tama ridefanter spårar upp tigrar dagarna i ända. Via walkie talkies får de färska besked om tigerspår och sedda djur från Kanha. När en tiger lokaliserats och omringats sänds det bud. Efter oss.

Mobilisering

Och här kommer budet. Chaufförerna, som satt så flegmatiskt ihopsjunkna utmed läskskjulet, rusar nu upp, struttande av adrenalin. De springer mot sina jeepar samtidigt som de kallar på passagerarna.

Iväg. Den sömniga gläntan i Kanha har förvandlats till ett kaos av röster och steg. Vår jeep sätter sig i rörelse, som en av de första. Med gasen i botten kör chauffören om tre Ambassadorer på insidan, vi når hjulspåret, här är man tvungen att köra i konvoj.

De pomadaindränkta Pappas pojkar kommer också bra från start. De ålar sig in framför högkastkvinnornas småbil, medan de kastar tomflaskor och annan onödigt barlast överbord. Pilgrimernas lastbil har trängt sig in mellan Ambassador-taxibilarna. Kvinnorna höll på att koka linser då startskottet gick, grytan blev rykande varm uppslängd, folk försöker undgå att skälla sig på den i trängseln. En turbanklädd gammelman tappar sin sko. Sarierna smäller malligt i vinden. Det är som om vi drar ut i krig.

Intensivt förföljda av Pappas pojkars Maruti når vår jeep den nya valplatsen. Sju-åtta fordon står redan parkerade på den smala djungelstigen. På ömse sidor om oss – högt gräs, låga träd. En khakiklädd man står med vänster arm slingrad om en bambustege. Det ser komiskt ut, som om han stod i begrepp att klättra till himmelen.

Kanske kommer han att fly upp på stegen om tigern plötsligt hoppar fram från buskagen.

Här har vi en elefant, en av de tama, med sadel fastsurrad på ryggen och med uniformerad mahout. I sadeln tronar fyra sikher med skäggnät och video. – Vi såg den, vi såg den, ropar de pojaktigt och filmar varandra.

Fler ridefanter uppenbarar sig. Snart är det vår tur att kravla uppför bambustegen och sätta oss till rätta i den ovana sadeln.

Vi lunkar genom djungeln, elefanterna har trampat upp en sorts stig. Grenar hänger lågt över våra huvuden, elefanten flyttar på dem med snabeln så att vi inte får dem i ansiktet. Den luktar gott, den är skön att röra vid, rytmen är angenäm att följa med kroppen, även om vi sitter sidledes och därför skvalpar lite.

Genom grenverkets filigran når vi ut i en glänta. Elefanten cirklar till vänster om ett cashew-buskage i dess mitt. Elefanten bakom vår vrider mot höger. I varje väderstreck får vi syn på fler elefanter. De håller vakt. En av mahouterna har ett muskedund över knäna.

Vår elefant vägrar att gå närmare buskaget. Mahouten skäller på den och svingar hotfullt med pikstaven över dess huvud. Elefanten ändrar sig, smyger trots allt lite närmare, men den är inte trygg. Jag kan märka att den har vikten på bakbenen, beredd att snurra runt.

”Tiger”, säger mahouten, och tänder en beedi.

Alla stirrar vi in i buskaget. Det dröjer lite innan vi får syn på den. Ränderna går i ett med lövverket och det silade ljuset.

Där! Den ligger och suger på en lårbensknota, som för att trösta sig själv. Den är ännu ung, knappt fullvuxen. Den har låtit sig tas på sängen. Den ligger och hatar oss där inne bakom grenverket.

Den andra elefanten är nu också i ställning. Tigerns ögon flackar gult. Den trycker sig emot skogens botten, förödmjukad.

Elefanterna bryr sig inte om det här, de försöker att smyga sig baklänges och bort, men får hårda slag med pikstaven. Tigern uppfattar elefantens oro som en möjlig utväg, den reser sig krypande, utforskar snåren bakom sig.

Visselpipor

Den verkar ha bestämt sig för en bladtunnel som leder bort från elefanterna, ner mot skogens öppna armar, när en fotbollspipa ljuder.

Vi undrar förfärat. Varifrån kommer ljudet, här mitt ute i djungeln. Jo, titta. Alla mahouterna har domarpipor runt halsen. De visslar om och om igen. Tigerns nerver klarar inte detta. Den gör sig platt som en spiselmat. Ögonen kör runt, den försöker forma sig en överblick.

Omsider. Dess vackra ögon blir plötsligt bedrövade, den släcker lågan till hälft-

ten, slickar vidare på sitt tröstben.

Tre-fyra ridefanter står i kö för att komma till vid buskaget. Vi börjar turen tillbaka. Nere vid bilarna väntar över ett hundra människor. ”Såg ni den”, ropas det förvåntansfullt medan vi klättrar ner.

”Ni ska inte ta er in och se den”, svarar jag, ”det är ovärdigt, det kommer att sluta galet”.

Folk längst fram i kön nickar vänligt, medan de låter sig hjälpas upp. Vi västerlänningar säger så mycket exotiskt sludder, det är allmänt känt.

Ännu värre på andra håll

Jag har lust att fara iväg fort. Men chauffören har smitit med jeepen, han blev plötsligt så törstig. Jag kommer i samspråk med ett par biologistudenter från Delhi.

”Tycker du det här är förfärligt”, ler den ene sorgmodigt, ”så besök Ranthambore nationalpark. Där förföljer man dem med jeep, landskapet är behagligt kupeerat.”

”Eller prova Chitwan. De stora hotellen binder en get vid en påle framför panoramaterassen. Ger den en smäll eller två så att den bräker. Och när mörkret sänker sig kommer tigern och sätter strupen i bytet. Och vips. Strålkastarna tänds så att folk kan få några ordentliga bilder”.

”Elaka tungor påstår att flera av ungdjuren inte vet hur man fäller ett byte på gammaldags sätt. De är helt beroende av turismen.”

”Låt oss nu vara realistiska”, inskjuter hans vän.

”Det här är ett uland, vi har inte råd att vara finkänsliga, vi behöver pengar, massor av pengar. Och det finns så mycket pengar i tigrar att ni inte kan göra er en föreställning därom. Okay, det mesta går till folk som redan innan sitter på topposter. Men en liten smula trillar likväl ner genom luftlagren. Till mahouterna och till mannen som håller stegen. Till guiderna, som får råd att hålla sig med tidning. Till tidningsförsäljarna och till dem som tar ut ockerpris för salta kex.

Nu kan de skicka barnen i skola. De kan så smått börja drömma om teve, skoter, kylskåp. Och alltsammans tack vare den lilla tigern som ligger och trycker i buskaget.”

Jag nickar. Mannen har rätt. Man kan bara hoppas att det finns dussintals tigrar som lever harmoniska tigerliv runt om i parken. I framstegets heliga namn får en handfull offras. De har det väl inte värre än djur på zoo. Eller på cirkus. Kan man hävda något sådant? Kan man?

Domarpipan ljuder på nytt. Så är det slut på ännu en halvlek för tigern i buskaget. Men dagen är lång ännu. Förvåntansfulla turister masar förbi varandra invid stegen.

Dorteia Birkedal Andersen

Översättning: Lars Eklund

CITATET

□ Följande citat är hämtat ur en svensk roman med indiskt motiv. Kan du lista ut vilken? Rätt svar finner du på sidan 34.

”Jag skildes från Alfons i Mysore. Vi for samma eftermiddag åt varsitt håll, Alfons till Kovalams paradisstränder, palmer, fester, fiskrätter, billiga röka och jag till Madras av-gaser, fattigdom och skälvningar. En befriande känsla att bli honom. Jag inbillar mej nu att jag kommer få större möjligheter att upptäcka mej själv – såvida jag nu inte slår mej ihop med, eller blir påtvingad, ytterligare en dåre. Jag har bestämt mej för att hålla mej undan både Indien och dess resenärer.”

Sveriges ädla lankeser

Musikkassett: ”Snow Fall” med gruppen The Ceylonese of Sweden. Musik: Sunil Christopher & Lalit Kumar, Text & sång: Aru Sandanam m fl.

Sydasiatisk populärmusik på kassett är inte alltid den mest lättillgängliga. Det vet alla som köpt dammiga ex av talföra gatuförsäljare i det orientaliska myller som vi nån gång försökt tränga igenom och förstå. Nu finns dock chansen att på närmare håll tillägna sig den gatukultur. Den nyttgivna kassetten *Snow Fall* med gruppen The Ceylonese of Sweden är en liten pärla som höjer sig över mängden. Inte på något sensationellt sätt, men med ett försvarligt mått av teknisk och musikalisk kvalitet som förtjänar att nämnas.

Det handlar om rytmisk populärmusik av modernt snitt, inte helt olik den sydasiatiska filmmusiken, känsligt och fantasifullt utförd av ett gäng lankeser i Sverige – såvitt jag förstår är detfråga om glada amatörer.

Och låt mig gärna erkänna att jag fastnade för **Aru Sandanams** låt *Sinnamane* *Puwe* (Lilla ädla blomman) som handlar om en barnhemsflicka som rymmer och adopteras av en vänlig och omtänksam familj. Kanske är historien inte helt olik Arus egen osannolika bakgrund; född som statslös ”indisk” tamil (se f ö hans recension av **Hollups** bok i detta nummer av SYDASIEN) på en plantage i Sri Lanka, råkade få en svensk (!) plantagedirektör som mentor, kom till Sverige för många år sedan, gift med en singalesiska, bor i radhus i Vällingby, arbetar som distriktsläkare och är aktiv i div föreningar varav flera som Sydasiens läsare fått bekanta sig med (tex SMES, COPE m fl).

Kassetten kostar 50:- och kan fås via tel 08-739 85 99.

Thomas Bibin

Presidentpalatset i New Delhi

I avgörandets stund övergavs idealen

Så gick det till när Brittiska Indien
1947 blev Indien och Pakistan

Kampen för självständighet tog mer än hundra år, genomförandet gick på 72 dagar och konvulsionerna fortsätter. Det komplicerade politiska spelet i dagens Indien och i Pakistan har djupa rötter i frigörelsekampens historia.

Tycker du att ämnet verkar främmande och mastigt, använd kronologin och persongalleriet. Känn dig inte ensam – det är få indier som kan sin moderna historia!

DAGEN DÅ INDIEN BLEV FRITT

Klockan 08.30 den 15 augusti 1947 kungjorde trumpetfanfarer från Government House – vicekungens palats – i New Delhi att dagens första ceremoni hade inletts. Lord Mountbatten, Brittiska Indiens siste generalguvernör och vicekung, tog tillsammans med Lady Mountbatten plats i tronsolarna. Indiens Chief Justice förestavade eden, först för Lord Mountbatten, som därmed blev det självständiga Indiens förste generalguvernör, och därefter för ledamöterna av den första regeringen. Bronsdörrarna i praktsalen, Durbar Hall, slogs upp och *God Save the King* spela-

des, följd av "Jana Gana Mana", den indiska nationalsången.

I en landå färdades paret Mountbatten ut genom de stora järngrindarna, nedför sluttningen mot India Gate och till vänster mot parlamentet, då kallat Council House. "Deras ekipage nästan svävade i luften, lyft av den täta jublande folkmassan", skrev Lord Mountbattens pressattaché i sin bok *Mission with Mountbatten*. Ett par hundra tusen människor trängde på och ropade "Jai Hind", leve Indien. På trappan till Council House försökte premiärminister Nehru och andra regeringsmedlemmar dämpa dem som stod närmast medan paret Mountbatten slussades in. Efter högtidliga

tal hissades det fria Indiens flagga från byggnadens kupol och en salut med 31 skott avlossades. Under triumffärden tillbaka hurrade ropade massorna inte bara "Jai Hind" utan också "Mountbatten Ki Jai", leve Mountbatten, och t o m "Pandit Mountbatten", därmed förlänande honom samma heders titel som Pandit Nehru bar.

En bilprocession med paret Mountbatten besökte någon timma senare en park där femtusent skolbarn samlats, dagen till ära, och delade ut sötsaker till barnen. Därefter följde den intensivaste ceremonin: Flagghissningen invid India Gate. Byggt på erfarenheter från ceremonier under kolonialtiden hade de brittiska administratörerna kalkylerat med att 30.000 människor skulle närvara – men mer än det tiodubbla antalet var där. Den entusiastiska folkmassan stod så hårt sammanpackad att orkestern inte kunde hantera sina instrument. Hedersgästernas stolar var fulla – uppklätrade på ryggstöd, sitsar och armstöd, stod fem-sex indier per stol. Nehru hade lyckats ta sig upp på podiet, men folkmassan var så tät att varken paret Mountbatten i sin öppna vagn eller deras sjuttonåriga dotter **Pamela** kunde nå dit. Nehru såg Pamelas belägenhet, försökte nå henne genom att slå omkring sig med sin lilla Gandhimössa, men fick istället råda henne att ta av sig de högklackade skorna och kliva på mängdens axlar och skuldror fram till podiet. "Folkmassan blev som en gigantisk ocean som obarmhärtigt kastades mot en pytteliten ö och ständigt riskerade att översvämmas" (*Mission with Mountbatten*) – så kände man sig i Mountbattens hästdragna ekipage, som fastnat i trängseln. Generalguvernören vinkade till de jublande massorna. Stående i sin landå gjorde han honnör då den indiska flaggan hissades. Ett lätt regn började falla och alla närvarande såg häpnad vad som föreföll vara ett järtecken i skyn: En regnbåge i den indiska trikolorens färger, saffransgult, vitt och grönt.

Återfärden till residenset blev "the final triumph of friendly informality", berättar pressattachén. Nehru kunde inte tränga sig fram till sin bil utan hivades av kringstående upp i landån. En pressfotograf, fyra indiska kvinnor och ett barn som alla höll på att trampas ner av folkmassan och bli överkörda av vagnshjulen fiskades upp i landån.

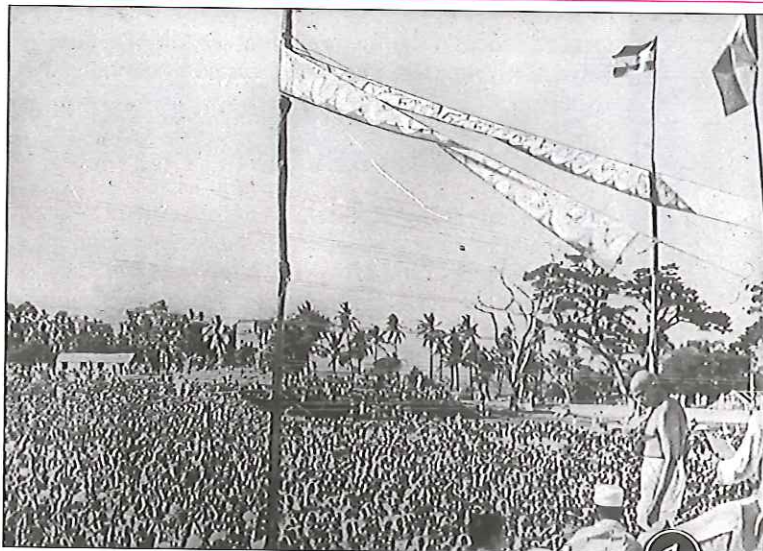
Union Jack halades runt om i landet. På Fort William i Calcutta och Fort Saint George i Madras hade den hissats sedan 1600-talet. Den indiska flaggan hissades överallt. Den var dock inte **Gandhis** och Indiska nationalkongressens hemspunna trikolor i saffransgult, vitt och grönt med en spinnrock i mitten, lika litet som det fria Indiens politik skulle bära spår av Gandhis idéer. Indiens fana pryddes istället av kejsar **Ashokas** tvåtusenåriga hjul, som skulle minna om kosmos ordning och det första enade indiska storriket.

På aftonen höll det fria Indien sin första statsbankett. Nehru utbringade en skål för Konungen och Mountbatten en för den indiska regeringen.

Dagen före, den 14 augusti, hade en rörd Nehru talat inför nationalförsamlingen: "När midnattstimmen slår och världen sover ska Indien vakna upp till liv och frihet."

NY NATION: PAKISTAN

Tidigare samma dag, 14 augusti, hade Lord Mountbatten svävat i livsfara då han som den siste vicekungen bevisade firandet i Karachi av den pakistanska självständigheten och tillkomsten av världens folkrikaste muslimska nation. Planer på ett bombattentat mot "Pakistans fader" och förste generalguvernör, **Mohammed Ali Jinnah** hade uppdagats av den indiska underrättelsetjänsten, som därför ville avstyra Jinnahs triumffärd i öppen bil genom

*Mahatma Gandhi
förkunnar
Indiens själv-
ständighet
15 augusti
1947.*

den nya huvudstaden och förhindra att Lord Mountbatten skulle utsättas för samma livsfara genom att åka med i bilen. Båda ville emellertid genomföra det planerade programmet och ansåg att det vore feigt att åka i en täckt bil. Mountbatten räknade dock med att ingen skulle vilja döda honom.

Kanonsaluten skrällde i öronen då Jinnahs öppna Rolls-Royce startade för att långsamt köra i procession genom gator, kantade av mångdubbla led av människoskaror, som också inrymde några sammansvurna hindufanatiker. Dessa kom emellertid av sig, och färden från den lagstiftande församlingen till Government House gick utan intermezzon. Då paradbilen nått innanför grindarna till Government House la Jinnah sin hand på Mountbattens knä och sa rörd: "Tack gode gud för att jag fört Er levande tillbaka". Mountbatten har senare berättat vad han tänkte: "You brought me back alive. My God, it's I who brought you back alive."

FÖRSPELET TILL FRIGÖRELSEN

Nationalismen i Indien har ständigt varit ett växelspel mellan indiska tanketraditioner och västerländska idéer. Hur utvecklades en nationalism i Indien och från 1947 en nationalstat, trots till synes bristande förutsättningar?

De tidiga nationalistledare, som sedan 1885 organiserat sig i Indiska nationalkongressen (INC), tänkte redan i nationalstatens och parlamentarismens banor. De västerländska liberala och demokratiska idealen var emellertid främmande för indisk tradition och livsstil. Indien saknade egentligen förutsättningar för nationalism. Kolonialmakten hade tvingat samman landområden som tillhört olika riket med skilda traditioner och som genom århundraden legat i fejd med varandra.

Inom Indien talades många olika språk, bodde många olika etniska grupper och fanns bekännare av skilda religioner. Den övervägande merparten av befolkningen var analfabeter, isolerade i snävt byperspektiv och inställda på traditionell underkastelse under överheten, liknöjd för vem som för tillfället styrde – så länge tro och religionsutövning inte hindrades. Tonvikten låg av hävd på skyldigheter, inte på rättigheter. Politiska framgångar och materiella vinster värderades föga. Strävan efter makt sågs då som nu med misstro, även om den mäktige ingav respekt. Någon "allmän opinion", som omfattade människor av olika kaster, religioner och landsdelar, fanns inte. Först med **Tilak** och framförallt Gandhi övervanns i viss utsträckning dessa hinder för nationalismens framväxt. ➤

Jawaharlal Nehru i europeisk kostym i samband med Rundabordskonferensen i London 1947.

Också de socio-religiösa rörelserna, särskilt *Arya Samaj*, betydde mycket härvidlag, men bäddade samtidigt för sekterism.

REFORM OCH REVOLT

Redan i början av 1800-talet kom förspelet till den nationella rörelse som ledde till Indiens självständighet 1947. För **Ram Mohan Roy** (1772-1833), kallad "den indiska nationalismens profet", och i den av honom grundade reformrörelsen *Brahmo Samaj* gick nationalism hand i hand med förnyelse av den religiösa traditionen. Politiskt krävde Roy en förbättrad författningsmässig ställning för indierna. **Swami Vivekananda** var i slutet av 1800-talet en föregångare till den nationalistiska ideologins radikalism i Bengalen, och ur hans idéer om hinduismens andliga överlägsenhet växte för många hinduer självrespekt, identitet och stolthet. Detsamma gällde *Arya Samaj* och från 1910-talet *Hindu Mahasabha*. Under 1800-talet bildades dessutom i Calcutta, Bombay och Madras små sammanslutningar som genom petitioner till det brittiska parlamentet ville påverka det samhälle de levde i.

Långt ifrån att vara "det första kriget för nationellt oberoende", som många indiska historiker hävdar, rörde sig den nordindiska resningen 1857-58, "sepoypuppet", om en revolt för att värna om tro och traditioner samt att återställa fursteriken som britterna annekterat. Sepoypuppet kom att fördröja den nationella rörelsens tillväxt. Sedan denna soldat- och fursterevolt nedkämpats önskade britterna bevara status quo i Indien och slog av på reformtaket. Indien blev en kronkoloni i stället för som tidigare en East India Company-besittning. Britterna började se på den lilla reformivrande gruppen intellektuella indier och deras aspirationer på konstitutionella rättigheter med misstro.

"UTBILDNINGSBACILLEN"

En ny generation indiska intellektuella tog efterhand nya sociala och politiska initiativ. De kom från högre skolor och universitet som britterna under 1850-talet startat i Indien som rekryteringsbas för administrationen. Alltfler indiska studenter skrevs in vid universitet i Indien, och snart hade provinsen Bengalen lika många studenter som Storbritannien. Undervisningssystemet avsåg att skapa en elitklass, "indisk till blod och färg, men brittisk till

smak, åsikter, moral och intellekt". De unga utbildade indierna influerades av västerländska idévärldar och de beundrade den brittiska parlamentarismen. En nationalistledare, **Mohammed Ali**, talade om "utbildningsbacillen" och redaktören för den engelskägda tidningen *Times of India* förklarade i slutet av 1800-talet:

"Det är inte någon överdrift att påstå, att eleverna i våra skolor i Indien insuper upprorstankar i sina dagliga läxor; de uppföds med **Rousseau**, **Macaulay** och filosofernas verk, vilka t o m i Oxford tenderar att förvända studenterna till opraktiska drömmare."

1880-talets västerländskt skolade indier ville inte misstänkas för att beskydda vad de uppfattade som efterblivna och gammaldags traditioner. Sin mognad för politiskt ansvar ville de demonstrera genom att tala och tänka i västerländska termer, inte i traditionella indiska. De betraktade den brittiska parlamentarismen som det högsta goda, som höjdpunkten i en långvarig kamp mot förtryck, absolutism och oligarki. Den liberala demokratin, framvuxen i den tidiga industrialismens samhällen, ansågs vara förutbestämd att dominera världen. I den indiskägda pressen fann denna grupp sina uttrycksmedel, och deras plattform var både politiska sammanslutningar och sociala reformrörelser.

INSPIRATION OCH IDEAL

Till inspirationskällorna för denna generation av indiska nationalister hörde franska revolutionens idévärld, amerikanska frihetskriget, irländsk patriotism, Italiens frihetsrörelse och enande samt, faktiskt, ämnet indologi vid västerländska universitet. Europeiska forskares studier och översättningar av gamla indiska skrifter, liksom den nya vetenskapen att de indoeuropeiska språken var besläktade med västerlänningarnas, uppammade indisk nationell självkänsla. Indiens gamla historia började utmålas som en gyllene tidsålder, hindrad av det förfall främlingsväldet initierat. Liksom tidigare väckte dessutom britternas ekonomiska utslagningsspolitik starkt missnöje bland dessa politiskt medvetna indier. Många indier tog också illa vid sig av de efter 1857-resningen stegrade rasfördomarna, som tog sig uttryck i attityder som "en europeisk liv är värt mer än många indiers".

1885 grundades den organisation, som efterhand blev ett landsomfattande språkrör för frigörelsekampen, Indian National Congress, INC, föregångaren till dagens kongressparti. Bakom grundandet av INC låg några liberala

PERSONGALLERI

Aga Khan III, 1877-1957. Överhuvud för de muslimska ismailiterna. Han medverkade i bildandet av *Moslem League* 1906.

Ali, Mohammed, 1878-1931. Indisk muslimsk journalist och liksom sin bror Shaukat Ali (1873-1938) politisk ledare, bl.a. under *khilafat*-rörelsen omkring 1920.

Attlee, Clement (Earl Attlee), 1883-1967. Brittisk labourpolitiker. Premiärminister 1945-51. Deltog i Simon-kommissionen i slutet av 1920-talet.

Azad, Abul Kalam ("Maulana"), 1888-1958. Muslimska journalist och lärd. Politiskt aktiv sedan Bengalens delning

1905. INC:s ordförande 1940-46. Motsatte sig en separat muslimsk stat. Indiens undervisningsminister 1947-58.

Banerjea, Sir Surendranath, 1848-1925. Moderat indisk INC-politiker, som med konstitutionella medel ville uppnå ökat indiskt medbestämmande.

Besant, Annie (född Wood), 1847-1933. Engelsk teosof med irländskt påbrå. Verksam också inom INC och den *Home Rule League* hon grundade i Madras. Hon valdes till INC-ordförande 1917 men tog avstånd från Gandhis metoder.

Bose, Subhas Chandra, 1897-1945. INC-ledare på vänsterfly-

geln, partiordförande 1938-39. Rival till J. Nehru. Grundade i Bengalen partiet Forward Bloc. Flydde 1941 till Tyskland. Kallad "Netaji" ("ledaren") satte han i Singapore upp och ledde Indian National Army som kämpade på japanernas sida.

Churchill, Sir William S, 1874-1965. Brittisk premiärminister 1940-45, 1951-55. Motståndare till Indiens krav på självstyre. Gandhi avfärdade honom som en "halvnaken fakir". Som marinminister avskedade han 1914 Lord Mountbattens tyskfödde far som flottchef (First Sea Lord).

Cripps, Sir Stafford, 1889-1952. Brittisk parlamentsleda-

mot för labourpartiet och regeringsmedlem många år. Ledde *Cripps Mission* 1942 och drog upp *Cabinet Mission's Plan* 1946. Cripps var god vän med Nehru.

Das, Chitta Ranjan, 1870-1925. Bengalisk nationalistledare, som var med om att bilda Swaraj Party 1923.

Gandhi, Mohandas Karamchand, (Mahatma, "stor ande"), 1869-1948. Andlig, social och politisk ledare. Liksom bl.a. Jinnah och Nehru var han advokatutbildad i England men hade till klädsel och uttrycksätt en folkslig, hinduisk framtoning, sina ekumeniska ambitioner till trots. Han sammanväv-

konstitutionalister som **Surendranath Banerjea** samt en pensionerad brittisk kolonialtjänsteman, som hade vicekungens välsignelse. Britterna såg fördelar i att de framväxande kraven på reformer kanaliseras i en organisation inriktad på revisionism och konstitutionella arbetsformer. På vissa punkter kom de brittiska lagstiftarna INC:s sociala, ekonomiska och politiska krav till mötes. Några fler indier fick t ex bli ledamöter av Imperial Legislative Council (1892).

Efterhand fick nationalismen nytt innehåll. Den långsamma brittiska reformtaket kritiserades allt starkare och de indiska kraven blev radikalare. Nationell självständighet förespeglade dock ännu inte INC som ett politiskt mål. Vid sin första års-session hade INC ett sjuttio-tal deltagare – mest advokater, lärare och journalister – från olika delar av landet, vid den tredje tvåtusen delega-ter. Trots detta avfärdades INC (1887) av vicekungen som

en "mikroskopisk minoritet". Visserligen var dess anhängare ganska få, men de var en inflytelserik befolk-ningsgrupp. De stöddes av en stor del av den indiskägda pressen, som ägnade INC:s årliga sessioner, de tal som hölls och resolutioner som antogs, stort spaltutrymme, medan de brittiskdominerade lagstiftande rådets debatter och beslut bara ägnades notiser.

Kring århundradeskiftet och åren närmast därefter ho-pade sig nya missnöjesanledningar och inspitationskällor, som bidrog till att den indiska nationalismen radikalise-rades. Det var Abessiniers seger mot Italien, boernas mot-stånd mot brittiska trupper i Sydafrika och framförallt Japans seger över Ryssland – ett asiatiskt lands seger över ett europeiskt!

Vidare inspirerade frigörelse- och reformsträvandena i Egypten, Persien och Turkiet, liksom Gandhis kamp i Sydafrika för indiernas rättigheter. Missnöje riktades mot ➤

Jawaharlal Nehru och Mahatama Gandhi på Kongresspartiets nationella kongress i Bombay 1946.

FOTO: från Sumati Morarjee Collection

de religiösa och politiska motiv och förespråkade icke-våld.

Gokhale, Gopal Krishna, 1866-1915. Moderat INC-politiker och social reformator, mentor åt såväl Gandhi som Jinnah.

George VI, ("Bertie", Hertig av York), 1895-1952. Brittisk kung och till 1947 kejsare av Indien.

Ghose (Ghosh), Aurobindo, 1872-1950. Andlig och politisk ledare från Bengalen. Han bosatte sig senare i sitt ashram i Pondicherry.

Haq (Huq), Fazl-ul, 1873-1962. Ordförande i Moslem League 1916-21 och sekreterare i INC. Han bildade ett eget

parti efter konflikter med Jinnah, som i Haq såg en rival.

Iqbal, Muhammad, ca 1877-1938. Muslimska poet och filosof. Föreslog redan 1930 en muslimsk stat bestående av nordvästra delen av Brittiska Indien och räknas därför som "Pakistans andlige fader".

Jinnah, Muhammad Ali, (*Quaid-i-Azam*, "den store ledaren"), 1876-1948. Han verkade först i INC och från 1913 i Moslem League. På 1910-talet kallades han "den hinduisk-muslimska enhetens ambassadör" och ända till mitten av 1940-talet stod han inte främmande för en indisk federation. Förespråkade (till 1946) kon-

stitutionella metoder. Kallad "Pakistans fader", eftersom han "med en sekreterare och en skrivmaskin" (hans egna ord) genomdrev Pakistan. Jinnah var västerländsk i maner och klädsel, muslim av föd-sel men sekulariserad.

Liaquat Ali Khan, 1895-1951. Oxfordutbildad muslimsk poli-tiker, som var generalsekreterare i Moslem League och nära medarbetare till Jinnah. Pakistans förste premiärminis-ter.

Lajpat Rai, Lala, 1865-1928. Indisk nationalist, aktiv inom Arya Samaj och INC.

Lohia, Ram Manohar, död 1967. Indisk socialist, som bil-

dade ett eget parti, SSP, "för radikal social förändring".

Menon, Vapal Pangunni, 1894-1966. Indisk ämbets-man, bl.a. konstitutionell rådgivare åt vicekungen, 1942-47. Han utarbetade "Mountbattenplanen" och medverkade i integrationen av de indiska furstestatena.

Minto, G.J., Earl of Minto, 1845-1914. Som brittisk vice-kung 1905-10 medverkade han i utarbetandet av "Morley-Minto-reformerna" 1909, som gav indierna ökad representa-tion i provinsråden. Han var muslimvänlig och anses ha bidragit till delningen 1947.

forts nästa sida

Lord Wavell,
Brittiska
Indiens näst
sista vicekung
(1943-47)

Netaji Subhas
Chandra Bose

den dyra brittiska expansionspolitiken i form av indiska truppers stationering i Sydafrika och Kina samt en expedition till Tibet. Lagstiftning mot barnäktenskap upprörde de ortodoxa, och regeringsinflytande över de indiska universiteten upprörde de intellektuella. Den mest akuta oppositionen riktades dock mot delningen av provinsen Bengalen (1905).

Efter sin brytning 1888 med den radikaliserade INC satsade britterna alltmera på muslimerna, eftersom antalet nationalistiska och radikala muslimer var litet. Denna taktik fortsatte sedan Moslem League bildats 1906 av bl a den probrittiske **Aga Khan**. "Det är den gamla maximen 'söndra och härskas', men det råder en arbetsfördelning här: Vi söndrar och ni härskar", hävdade Mohammed Ali med stor rätt. Ortodoxa hinduer förskräcktes däremot av det muslimska partiets grundande och britternas favorisering av muslimerna. De bildade hinduiska organisationer som Hindu Mahasabha, "Det stora hindusamfundet". Därmed hade INC:s försök att nå en religionsövergripande, sekulariserad och enad nationell rörelse spruckit.

Medan den äldre generationen av liberala och sekulariserade INC-ledare menat att en indisk nation skulle konstitueras inom ramen för en brittisk-indisk författning, ansåg de yngre och radikalare att den indiska nationen var immanent och bara behövde väckas till liv. Främlingsväldet skulle störtas, den gamla hinduiska traditionen återuppväckas – och rekonstrueras så att den motsvarade deras egna föreställningar om ett fritt Indien. Många av denna generations nationalist var religiöst förankrade inom hinduismen. Utöver "Bal-Lal-Pal" (**Bal Gangadhar Tilak, Lala Lajpat Rai och B C Pal**) fanns **Aurobindo Ghose** i denna skara. Aurobindo hävdade att "självstyrelse för Indien är Guds vilja" och att "nationalismen är en religion som kommer från Gud. Nationalismen kan inte dö, eftersom det är Gud som verkar i Bengalen."

I och med sammanflätningen av nationalism och religion blev det möjligt att föra ut budskapet och nå även andra anhängare än de välutbildade i storstäderna. Det var bl a Tilak som inledde INC:s omvandling till massrörelse och Gandhi som fullbordade den. Tilak avskydde det västerländska inflytandet i Indien och betraktade utländskt välde som något i sig fördärvligt. Själstyrelse var en förutsättning för framsteg. Flertalet radikala nationalist i början av 1900-talet föraktade författningsreformer, som enligt deras åsikt innebar förlängt främlingsvälde.

SÖNDRA OCH HÄRSKA

Britternas åtgärd att dela provinsen Bengalen uppfattades av nationalistiska hinduer nästan som en krigsförklaring. Officiellt skedde detta för att göra 80-miljonersprovinsen administrativt lätthanterligare, reellt främst för att isolera radikalismens hinduiska fäste i huvudstaden Calcutta från det muslimska upplandet (Östbengalen, som blev Östpakistan 1947 och Bangladesh 1971). "Mer än någon annan händelse på femtio år bidrog delningen av Bengalen till att stärka den nationella känslan i hela Indien", skrev tidskriften *Indian Review* i januari 1906.

Delningen 1905 resulterade i demonstrationer, fastor, bojkotter av brittiska varor, upprättande av "nationella" skolor, banker och försäkringsbolag som delar i en omfattande swadeshi ("eget land") kampanj. Nationalisttidningen *Bande Mataram* gjorde jämförelser med den amerikanska frihetsrörelsen, där också bojkottvapnet användes.

Vid INC:s års-session 1906 var även en liberal ledare som **Gokhale** inställd på att *swaraj*, självstyrelse, var Indiens "enda botemedel". "Swaraj is my birthright, and I shall have it", sa Tilak. Men de moderata och radikala INC-ledarna var oeniga om hur och när självstyrelse skulle uppnås och 1907 splittrades INC; en återförening skedde 1916. Den moderata falangen uttryckte 1908 sin glädje över bebådade konstitutionella reformer. Dessa följde året därpå, Indian Councils Act. De verkställande organen förblev i fast brittisk hand, men andelen valda ledamöter – briter och indier – i de lagstiftande råden utökades. Dessutom gav reformerna muslimerna särskilda förmåner som separata valkretsar, som innebar ett första steg mot Pakistan.

Under första världskriget, då britterna mer än någonsin behövde lojal indisk uppslutning i krigsansträngningarna, mötte britterna en nästan enad opposition. Aga Khan hade avgått som Moslem League's ledare, och partiet antagit ett nytt program, som krävde självstyrelse.

Med nya ledare som Mohammed Ali tog Moslem League det radikala steget att ingå i Congress-League Pact, 1916. INC-politikern M A Jinnah blev medlem också av Moslem League och kallades "den hinduisk-muslimska enhetens ambassadör". En anledning till att Moslem League radikalt ändrade sin probrittiska politik var Bengalens återförening 1911 – en åtgärd som muslimerna opponerade emot.

Gemensamt påverkades muslimska och hinduiska politiker av värvningskampanjerna och krigslånen under

PERSONGALLERI

Montagu, Edward Samuel, 1874-1924. Brittisk minister (Secretary of State) för Indien 1917-22, liberal och upphovsman till "Montagu-Chelmsford-rapporten", som låg till grund för reformerna 1919, vilka gav Brittiska Indien ett embryo till parlamentarism.

Morley, John, Viscount, 1838-1923. Som minister för Indien 1905-10 medverkade han i de administrativa reformerna 1909. Morley var liberal politiker och pacifist.

Mountbatten of Burma, Lady Edwina (född Ashley), 1901-60. En av världens rikaste kvinnor, därtill intelligent, pliktfixerad, modig och viljestark. Gift

1922 med Lord Mountbatten. Gandhis vän och Nehrus nära förtrogna.

Mountbatten of Burma, Lord Louis, Earl Mountbatten, 1900-79 (dödad av en IRA-bomb). Brittisk amiral, ÖB för de allierade styrkorna i Sydostasien 1943-46, vicekung av Indien 1947, Indiens generalguvernör 1947-48, brittisk flottchef (utnämnd av Churchill till First Sea Lord 1955). Lord Mountbatten var charmfull, ambitiös, bördstolt – han var släkt med många av de europeiska kungahusen. Släkt med drottning Victoria, som närvarade vid hans dop och drottning Elizabeth II, som när-

varade vid begravningen.

Mountbatten, Lady Pamela (nu Lady Pamela Hicks), f. 1929. Dotter till paret Mountbatten.

Nehru, Jawaharlal (Pandit), 1889-1964. Brahmin, bördig från Kashmir. Advokat, utbildad i London. 1919 anslöt han sig till Gandhi, men han blev aldrig bokstavstroende. Han efterträdde sin far som INC-ordförande 1929 och var under 1930-talet jämte S.C. Bose ledare för INC:s vänsterflygel. Nehru var Indiens förste premiärminister, 1947-64. Han kämpade för ett enat, demokratiskt och sekulariserat Indien för planhushållning, industrialise-

ring och sociala framsteg samt för alliansfrihet. Han sökte genom hela sitt liv syntesen mellan sin indiska bakgrund och sin västerländska. Nehru skrev ett flertal böcker.

Nehru, Motilal, 1861-1931. Framstående advokat och moderat politiker, far till Jawaharlal och farfar till Indira Gandhi. Han grundade Swaraj Party 1923. Hans "Nehru Report" 1928 var ett – resultatöst – författningsförslag till ett enat Indien med dominionstatus.

Pal, Bipin Chandra, 1858-1932. Bengalisk politiker och redaktör, kallad "den revolutionära tankens fader i Indien".

världskriget och av att spannmål skänktes till Storbritannien. Det upplevdes av många indier, i stad och på landsbygd, som ofattbart att den mäktige vite mannen förnedrade sig till att låna pengar av fattiga indier, och att indiska soldater som kämpade på briterernas sida stupade, liksom att en tysk pansarkryssare kunde bombardera Madras. Allt detta utsådde tvivel på Storbritanniens övvervinnelighet. Bland muslimer växte oron för Turkiets, islams skyddsherres (och Tysklands bundsförvants), öde (khilafat-rörelsen), vilket Gandhi utnyttjade i den kampanj han inledde 1920.

KONSTITUTIONELLA REFORMER

De reformer, som infördes 1919, tillfredsställde inte de indiska nationalisterna. Kort efter reformernas ikraftträdande startade Gandhi en landsomfattande *satyagraha* (fredlig icke-samverkan)-kampanj för att få ett slut på det britiska väldet (British raj). Sedan aktivister på en liten ort tillgripit våld återkallade Gandhi 1922 kampanjen.

Våld innebär att indierna ännu inte var mogna för självstyrelse, eftersom självdisciplin var en förutsättning för självstyrelse, menade Gandhi, som också framhöll att politiskt var kanske hans åtgärd oriktig, men religiöst var den korrekt. Gandhi arresterades kort därefter. En falang inom INC bildade Swaraj Party och deltog i de val och lagstiftande församlingar, som var ett resultat av 1919 års reformer. Den ursprungliga avsikten var att obstruera dessa. Denna nya politik utformades av två ledande moderata nationalisterna, varav **Motilal Nehru**, Jawaharlals far, var den ene.

Oenighet rådde bland nationalisterna, både inom INC och Moslem League, om vilken politik som var effektivast mot det brittiska väldet. Motilal Nehru förordade 1928 en union med stark centralregering, medan Moslem League (Jinnahs "fjorton punkter"), liksom den brittiska Simon-kommission föreslog svag centralregering med särrepresentation för muslimer.

Gandhi lyckades 1929 ena INC och på nyårsaftonen antogs en Independence Resolution, som krävde *purna swaraj*, fullständigt oberoende. Jawaharlal Nehru hade efterträtt sin far som partiordförande, och under hans ledning utfäste sig INC att uppnå politisk frihet, ekonomiskt oberoende, kulturell befrielse och social emancipation. Den 26 januari 1930 firades för första gången den indiska Republikens dag. En nationell planeringskommitté började utveckla riktlinjer för det fria Indien som INC ville

skapa.

Jawaharlal Nehru representerade en ny fas i den nationella rörelsen. Gandhi hade omvandlat INC till en massrörelse med en partiapparat ner på gräsrotsnivå och tillfört ideal som icke-våld och politiska medel som lydnadsvägran och bojkotter. Jawaharlal Nehru kompletterade sin fars liberala västerländska idéer med marxism, krav på medborgerliga rättigheter, ekonomisk utjämning och internationella perspektiv. Nehru skilde sig från Gandhi också genom att – liksom INC:s första generation av ledare – betona en sekulariserad statsbildning. Det låg Gandhi i fatet att många icke-hinduer uppfattade hans politik som hinduisk, trots att han strävade efter att överbrygga religionsklyftorna.

SPRICKER INDIEN?

I början av 1930- och 1940-talen ledde Gandhi nya icke-våldskampanjer. En ny Government of India Act trädde i kraft 1935, byggd på Simon-kommissionens undersökning av förutsättningarna för en ansvarig indisk regering. Rösträtten utvidgades från 2,5 proc år 1919 till ca 25 proc av befolkningen. I provinserna infördes inre självstyrelse och valda regeringar, ansvariga inför provinsernas lagstiftande församlingar.

De brittiska guvernörerna hade dock fortfarande extraordinär lagstiftningsmakt. De stora politiska partierna avvisade reformerna, men efter INC:s stora seger i valen 1937, enligt den nya konstitutionen, bildade INC regeringar i flertalet provinser. Moslem League fick i valet mindre än 5 proc av rösterna. Nehru vägrade släppa in Moslem League i INC-regeringen i United Provinces och hävdade – mycket odiplomatiskt – att det nu bara fanns två parter i Indien, INC och britererna. Följden blev att muslimernas fruktan föratt en "Hindu raj" skulle efterträda "British raj" ökade. Ännu ett steg hade tagits mot Pakistan. I början av september 1939 meddelade vicekungen att Indien nu befann sig i krig med Tyskland. Inga indiska ledare hade konsulterats och följden blev att INC-regeringarna i provinserna avgick. Moslem League betydade däremot vicekungen sitt stöd och firade befrielsen från "Congress raj-tyranniet" den 22 december som en "Day of Deliverance".

Jinnah blåste förnyat liv i den muslimska oron för hinduherravälde i ett så småningom självständigt Indien. Han och Moslem League-sekreteraren Liaquat Ali Khan myntade "tvånationsteorin" om hinduers och muslimers vä-

Clement Attlee, premiärminister slog i februari 1947 fast att England skulle dra sig tillbaka från Indien.

Han verkade i Brahma Samaj och INC. Bengalens delning 1905 gjorde honom till revolutionär. Han såg nationalismen som ett uttryck för Guds vilja.

Patel, Vallabhbhai (Sardar), 1875-1950. Londonutbildad advokat, konservativ hindu från Gujarat, som i början av 1920-talet blev medarbetare. Han var god organisatör, partiboss i INC och från 1947 den indiska regeringens inrikesminister och starke man, ofta i motsatsställning till Nehru.

Prasad, Rajendra, 1884-1963. Redan 1917 anslöt Prasad sig till Gandhi. Han var länge partiordförande, var talman 1946-50 och var Indiens förste presi-

dent 1950-62.

Rajagopalachari, Chakravarti, 1879-1972. Sydindisk brahmin, advokat och Gandhimedarbetare sedan 1919. Han efterträdde Lord Mountbatten som indisk generalguvernör 1948 och bildade 1959 det konservativa Swatantrapartiet.

Roy, Ram Mohan, 1772-1833. Roy, som var en religiös och social reformator, har med rätta kallats "det moderna Indiens fader". Han grundade bl a Brahma Samaj.

Savarkar, Vinayak Damodar, 1883-1966. Hinduisk revolutionär, brahmin från Pune. Han är berömd också för sin starkt an-

tibrittiska bok om sepoyupproret, som beslagtogs av briterna och sedan spreds underjordiskt i Indien.

Singh, Baldev. Sikhernas representant vid de avgörande förhandlingarna med Lord Mountbatten och försvarsminister i interimregeringen 1946-47.

Suhrawardy, H S Muslimska politiker, regeringschef i Bengalen på 1940-talet. Som ledare för Awamipartiet var han en kort tid på 1950-talet pakistansk premiärminister.

Tilak, Bal Gangadhar, ("Lokmanya"), 1856-1920. Brahmin från Maharashtra, religiöst sin-

nad politisk ledare med stort folkligt stöd. Han krävde tidigt indiskt självstyrelse och verkade inom INC och den Home Rule League han grundade 1916.

Vivekananda, Swami (Narendranath Datta), 1863-1902. Lärjunge till Ramakrishna och hindureformator. Han ville återge Indien forna tiders glans och inspirerade de bengaliska nationalisterna.

Wavell, Archibald Percival, Viscount, 1883-1950. Fältmarskalk, som under andra världskriget bl.a. besegrade italienerna i Nordafrika. Som vicekung i Indien 1943-47 rådde han dock inte på de indiska politikerna.

Kampen för frihet tog 62 år

1885 Indian National Congress, INC, grundas.

1892 Indian Councils Act.

1905 Provinsen Bengalen delas.

1906 Moslem League bildas.

1906 Swaraj, självstyrelse, proklamerar av INC som Indiens politiska mål.

1909 Indian Councils Act ("Morley-Minto reformerna").

1915 Mahatma Gandhi återkommer från Sydafrika.

1916 Congress-League Pact ("Lucknowpakten").

1919 Government of India Act ("Montagu-Chelmsford" reformen).

1920 Gandhi inleder den 1/8 sin första landsomfattande satyagraha (fredlig icke-samverkan)-kampanj. **1921** sitter 60.000 Gandhianhängare i fängelse. **1922** avbryter Gandhi kampanjen, trots att den fått luft i seglen.

1928 Simon Commission bojkottas av de indiska partierna – "Go back, Simon!" – eftersom den enbart innehåller briter (under Sir John Simon).

1930 INC firar för första gången den 26/1 som Republikens dag sedan Independence Resolution antagits. En ny ohörsamhetskampanj under Gandhis ledning inleds. "Saltmarschen" blir en symbol för kampen mot kolonialväldet.

1930 Poeten Muhammad Iqbal, som presiderade över Moslem League's årsmöte, föreslår en nordvästindisk muslimsk stat.

1930-32 Rundabordskonferenser i London om Indiens framtida styrelse.

1932 Sedan "Gandhi-Irwin-pakten" spruckit återupptas ohörsamhetskam-

panjen. Over 120.000 indier arresteras.

1933 Namnet "Pakistan" ("de renas land") på ett "muslimskt fädernesland" myntas av några muslimska studenter i Cambridge.

1935 Government of India Act antas. Den bygger på Simon-kommissionens rekommendationer.

1937 Valen som hålls och resulterar i stor framgång för INC och fiasko för Moslem League. INC bildar regering i flertalet provinser, men inte i t.ex. Bengalen och Punjab

1939 Kongressregeringarna avgår i protest mot brittisk politik, vilket firas av Moslem League med en "Day of Deliverance" (22/12).

1940 "Pakistan-resolutionen" antas vid Moslem League-möte i mars i Lahore. Jinnah framlägger sin "tvånationsteori".

1940 Gandhi inleder i oktober en individuell satyagraha-kampanj. I juni 1941 har mer än 20.000 aktivister satts i fängelse. INC väljer Maulana Azad som partifordörande (1940-45) för att demonstrera sin sekulariserade karaktär.

1941 Subhas Chandra Bose flyr till Tyskland och organiserar senare i Singapore Indian National Army, som deltar i offensiven i Burma på japanernas sida.

1942 Cripp's Mission, utsänd av brittiska regeringen, erbjuder full dominionsstatus (som självstyrande koloni) efter krigsslutet. Förslaget avvisas av de stora indiska partierna.

1942 Gandhi inleder "Lämna Indien-kampanjen". Mer än 60.000 INC-aktivister fängslas.

1945 Vid Simla-konferensen avvisas

Lord Wavells förslag att skapa en nationell indisk regering.

1946 I valet 1945-46 får inte bara INC utan också Moslem League stora framgångar.

1946 Brittiska regeringens Cabinet Mission lyckas inte få sitt förslag om en indisk union accepterad av INC och Moslem League. Sikherna oroas av förslaget.

1946 Jinnah proklamerar 16/8 som en "Direct Action Day", som i Calcutta urartar till blodbad på hinduer. Hinduiska repressalier följer på många orter.

1946 INC bildar regering 2/9, men den kollapsar senare, sedan Moslem League inträtt. En konstituerande nationalförsamling sammankallas 9/12 men bojkottas av Moslem League.

1947 Premiärminister Attlee kungör den 20/2 i brittiska parlamentet att makten i Indien ska överlämnas till en ansvarig indisk regering senast den 30/6 1948. Lord Mounbatten utnämns till vicekung.

1947 "Mountbattenplanen" presenteras den 3/6. Endast sjuttiofyra dagar återstår till självständigheten och delningen.

1947 Brittiska parlamentet antar 18/7 Indian Independence Act. Demarkation ska ske av gränserna mellan de båda nya staterna. Alla Brittiska Indiens tillgångar delas. Furstestater inlemmas i Indien eller Pakistan. 10-15 miljoner människor flyr till sina trosfränder och ca en miljon mördas.

1947 14/8 blir Pakistan och 15/8 Indien självständiga stater.

sensolikhet och oförenlighet. 1940 antog Moslem League "Pakistan-resolutionen", som konkretiserade kraven på ett eget land för de ca 90 miljonerna muslimer, som var spridda över nästan hela Indien, om än koncentrerade till de västligaste och östligaste delarna.

"QUIT INDIA!"

Under andra världskriget fick vicekungens verkställande råd för första gången indisk majoritet. Men de brittiska eftergifterna tillfredsställde inte de indiska nationalisternas stegrade krav. Tre veckor efter det att Roosevelt och Churchill undertecknat Atlantdeklarationen som tillförsäkrade underkuvade folk "de fyra friheterna", förklarade Churchill i det brittiska parlamentet att frihetsdeklarationen endast gällde av nazisterna ockuperade områden i Europa och inte Indien och Burma.

1942 inledde Gandhi "Lämna Indien"-kampanjen sedan INC avslagit ett nytt förhandlingsbud från brittiska regeringen. Han menade att indierna med icke-våldsmetoder skulle ta sig an de anstormande japanska styrkorna. I dessa stykor ingick för övrigt "Indian National Army", som Subhas Chandra Bose satt upp. Moslem League vägrade delta i kampanjen och motsättningarna mellan INC och Moslem League skärptes ytterligare.

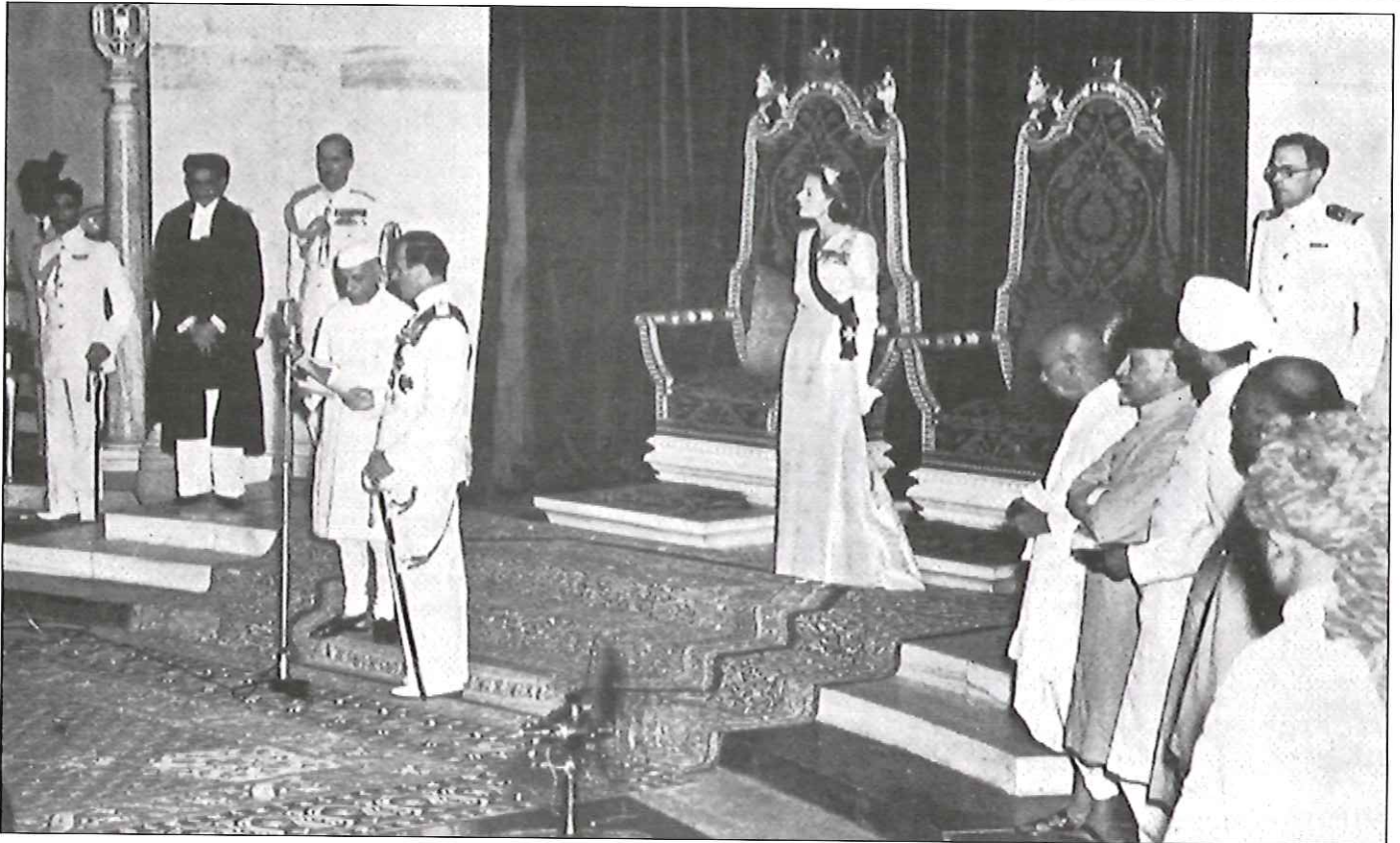

Jinnah

Efter andra världskrigets slut hade den brittiska labour-regeringen insett att Storbritannien inte längre kunde vägra Indien frihet. (Churchill, som nu var oppositionsledare, förutsådde olycka: I det brittiska parlamentet sa han i mars 1947: "Indien blir ett offer inte bara för en delning av landet utan för en uppstyckning, en fragmentering styrd av slumpen. Genom att lämna över ansvaret att regera Indien till dess sk politiska klasser lämnar vi över till män som är frö för vinden och som kommer att vara spårlost försvunna inom några få år.")

Vicekungen Wavell sammankallade i juni 1945 indiska ledare till en konferens i Simla i förhoppning att få till stånd en nationell regering bestående av både hinduer och muslimer. Moslem League krävde emellertid att få nominera samtliga muslimer i en sådan regering. Detta krav kunde INC, som framhöll sig som sekulariserat och representerande hela folket, inte acceptera.

I valet 1945-46 vann Moslem League, tack vare systemet med separata valkretsar för muslimer, 90 proc av de muslimska mandat. INC vann flertalet övriga mandat. Regionala partier eliminerades nästan helt. I Punjab fick Moslem League flest mandat men kunde inte bilda regering. I stället tillträdde en koalitionsregering ledd av INC. I Bengalen bildade däremot Moslem League, med H S Suhrawardy i spetsen, regering. Valresultatet visade att

INC inte längre kunde göra anspråk på att företräda hela Brittiska Indiens befolkning. Till de båda tidigare aktörerna, INC och britterna, hade nu en tredje anslutit sig, Moslem League.

Den brittiska regeringen sände 1946 en regeringsdelegation, Cabinet Mission, till Indien. Den föreslog en centralregering med begränsade befogenheter och att provinserna skulle indelas i tre grupper: A) de med hindumajoritet, B) provinserna i väster med muslimsk majoritet och C) muslimdominerade provinser i östra Indien. Dessa grupper av provinser skulle ha självstyrelse frånsett utrikespolitik, försvar och kommunikationer, frågor som skulle handläggas av centralregeringen. Furstestaterna skulle inlemmas i relevant grupp.

Moslem League accepterade först planen, men då INC vacklade drog Jinnah tillbaka sitt stöd. Sikherna opponerade sig mot att Punjab, där flertalet sikher bodde, skulle tillhöra grupp B.

De religiösa motsättningarna inom Brittiska Indien försvårade frigörelsen. Sedan Moslem League förkastat den brittiska kabinetsplanen proklamerade Jinnah en "Direct Action Day" den 16 augusti (1946), som i Calcutta urartade till muslimsk terror mot hinduer och ledde till hinduiska repressalier mot muslimer på flera platser. Moslem League krävde nu allt envetnare en självständig muslimsk stat, medan Gandhi envist motsatte sig varje tanke på delning av Indien.

I september bildade INC en interimregering med Nehru som premiärminister och Patel som inrikesminister. Senare inträdde Moslem League i regeringen, men motsättningarna partierna emellan var stora och regeringen kollapsade, vilket många tog till intäkt för att ett Pakistan var oundvikligt. Moslem League bojkottade den lagstiftande församling som sammankallats i december.

TID FÖR FÖRHANDLINGAR

I februari 1947 bebådade den brittiske premiärministern Attlee den brittiska regeringens avsikt att senast den 30

juni 1948 överlämna makten till en ansvarig indisk regering, "kapabel att upprätthålla freden". Lord Mountbatten flyttade senare fram datum för maktöverlämnandet till den 15 augusti 1947. Han hade låtit trycka en kalender med blad att riva av varje dag och sådana delades ut till medlemmarna i hans stab och de ministrar och tjänstemän som var engagerade i förberedelserna för maktöverlämnandet. Varje blad angav i fetstil antalet dagar som återstod till Dagen D.

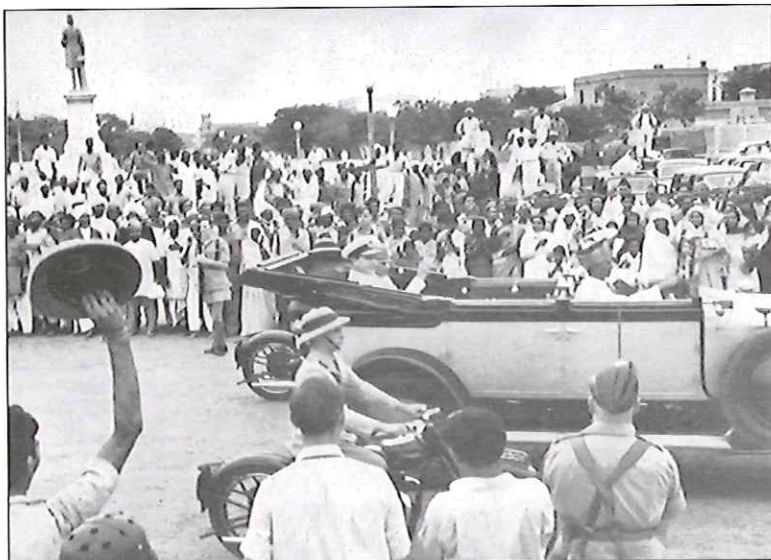
Den 3 juni offentliggjordes den s.k. Mountbattenplanen, utarbetad av vicekungens rådgivare **V P Menon**. Den anslöt i mångt och mycket till Cabinet Mission's Plan, men kallades i officiella kretsar ofta för "Plan Balkan".

Förhandlingarna med Nehru, Jinnah och sikhernas talesman **Baldev Singh** hade avslutats den 2 juni. INC accepterade delningen som priset för att få överta den starka centralmakt britterna skapat. "Indien är en elefant. Pakistan är öronen. En elefant kan leva utan öron", sa en hinduledare. Lord Mountbattens pressattaché, **Alan Campbell-Johnson**, berättar i sin dagbok *Mission with Mountbatten*:

"Måndagen den 2 juni 1947. Det stora ögonblicket var inne. De indiska ledarna kom åkande i sina stora amerikanska bilar. Jinnah var den siste som anlände, ett par minuter för sent. Mountbatten gjorde sitt bästa för att få ett avslappnat samtal igång, men det märktes att det var spänning i luften.

Överläggningen varade i två timmar. Mountbatten var den som talade mest. Han sa att han under de senaste åren deltagit i många ödesmättade möten, men aldrig i något som mer än detta kunde påverka världshistorien. På tal om delningen sa Mountbatten att kongresspartiet i princip inte ville se Indien delat, medan Jinnah krävde en delning av Indien. Delningsplanen hade fått stöd även av den brittiska oppositionen. Den var inte en fråga som partierna i det brittiska parlamentet var oeniga om. Han uttryckte emellertid sin oro över sikhernas situation. Sedan kopior av delningsplanen delats ut bad Mountbatten alla att accep-

Jawaharlal Nehru svärs in som Indiens första premiärminister 15 augusti 1947 av den sista brittiska generalguvernören Lord Louis Mountbatten.

Pakistans födelse 14 augusti 1947. Lord Mountbatten för med jinnah i bil genom Karachis gator

tera den i fredlig anda.

Klockan halv ett på natten anlände Gandhi. Alla kände vi till att han alltid brukade följa sin "inre röst", men ingen kunde förutse vad den skulle säga honom. Skulle Gandhi i ett sista försök att förhindra landets delning stjäla planen? Mountbatten såg fram emot denna intervju med stor oro. Tänk er förvåningen och lättningen när Gandhi milt pekade på var han skrivit på baksidan av ett använt kuvert:

"Jag beklagar att jag inte kan tala i dag. Då jag för länge sedan beslutade att tala alla måndagar gjorde jag två undantag: Jag skulle kunna tala med höga ämbetsmän om nödvändiga saker och med sjuka som jag måste träffa. Men jag vet att ni inte vill att jag ska bryta min tystnad. Det är ett och annat som jag gärna vill prata med er om, men inte idag. Om vi träffas snart igen så skall jag tala. Jag följde med Mountbatten i hans Rolls Royce till All-India Radio. Nehru slutade sitt radiotal med 'Jai Hind!' Jinnahs avslutande ord var 'Pakistan Zindabad'."

En gränskommission utsågs med uppgift att dra upp gränserna mellan de båda stater som skulle bildas. Lord Mountbatten såg till att inga informationer om gränsdragningen mellan de båda blivande staterna skulle läcka ut före självständighetens ikraftträdande den 14-15 augusti. Dokumenten låg inlåsta i Mountbattens kassaskåp dygnet då självständighetsdagen firades. Däremot var officerare och ämbetsmän i full gång med att fördela alla Brittiska Indiens tillgångar – tjänstemän, trupper, polis, skattemyndigheter, järnvägsvagnar och lok, skrivmaskiner o s v. Principen var 82,5 proc till Indien och 17,5 proc till det blivande Pakistan.

Stora ekonomiska tillgångar som skulle tillfalla Pakistan frystes emellertid inne av indiska regeringen med hänvisning till att muslimska stamkrigare anfällt furstestaten Kashmir (som fursten avhänt till Indien). Först efter det att Gandhi börjat fasta och var nära att dö gav inrikesminister Patel vika och lät överföra pengarna till Pakistan. Gandhis mördare och andra fanatiska hinduer betraktade hans fasta för Pakistans intressen som ett förräderi.

Den 25 juli hade Mountbatten sammankallat en konferens med indiska furstar, som uppmanades ansluta sina stater – tillsammans en fjärdedel av Indiens befolkning – till Indien eller Pakistan, beroende på geografisk belägenhet. De över 565 furstestaterna, som låg utströdda över den indiska halvön, utgjorde ett hinder på vägen mot bildandet av två självständiga stater. De kunde blockera kommunikationerna och många hade egna arméer och flygstyrkor.

Lord Mountbatten, som själv var besläktad med många av Europas furstehus och som var kusin till den brittiske kungen George VI, var som klippt och skuren att förhandla med de indiska furstarna. Mountbatten och hans medhjälpare V P Menon lyckades, tillsammans med inrikesminister Patel, att få anslutning från alla furstestater utom tre, Junagadh och Hyderabad, som senare införlivades med Indien mot furstarnas önskan, och Kashmir, som blev anledning till upprepade krig mellan Indien och Pakistan.

BLODBAD I FRIHETENS SPÅR

Att dela Indien skulle vara en enorm uppgift under de lugnaste förhållanden. Nu ägde förberedelserna för självständigheten och delningen rum under en ständigt ökande oro och ovisshet om vilket land byar och städer i Punjab och Bengalen skulle tillhöra. På båda sidor om de gränser som offentliggjordes efter självständigheten uppstod kaos – inom armé, poliskår, förvaltning, kommunikationsnät, affärsliv. Så avskildes t ex jutetillgångarna i östra Bengalen, som blivit Östpakistan, från jutefabrikererna i indiska Västbengalen. Delningen medförde vidare en enorm folkvandring: Den omfattade 10-15 miljoner människor, hinduer och sikher på väg mot Indien och muslimer på väg mot Pakistan.

Situationen förvärrades ytterligare av strider mellan hinduer och muslimer på många platser i Indien och Pakistan. Våldsamheter hade pågått länge, och precis ett år före självständighetsdagen hade dessa kulminerat i "the Great Calcutta Killing".

Från november 1946 till februari 1947 hade Gandhi vandrat omkring i bengaliska byar där muslimer mördat hinduer och hinduer mördat muslimer. Den 13 augusti var han tillbaka i Bengalen, i mångmiljonstaden Calcutta, där dödandet återupptagits. För första gången i sitt liv mötte Gandhi folkskaror som utslungade förbannelser mot honom, stenade bilen han färdades i och krossade fönstren i den muslimska byggnad där han bodde. Det var hans trosfränder, hinduer som sett sina familjer och vänner mördas och skändas, som nu vände sig emot honom. "Har jag lett mitt folk vilse?", skrev Gandhi i ett brev.

Men Gandhis närvaro förändrade efter hand atmosfären i staden. Den muslimske ledaren i Bengalen, Saheed Suhrawardy, tvangs av hänsyn till massorna att spela med och utropade vid ett av Gandhis många bönemöten ett leve för Indien: "Jai Hind". Både hinduer och muslimer strömmade till för att få Gandhis välsignelse och på stadens gator bytte man cigaretter och utväxlade kakor och sötsaker. Muslimerna firade id-högtiden, och på urdu önskade Gandhi dem *Id Mubarak*, lycklig id, trots att det var en måndag, Gandhis tysta dag.

Det talades allmänt om "miraklet i Calcutta". Lord Mountbatten skrev till Gandhi att han i Punjab hade 55.000 soldater och ändå inträffade blodiga upplopp. Men i Bengalen bestod hans styrkor av en enda man, Gandhi, och där rådde lugn. Gandhi var en "enmans gränsstyrka".

Men attackerna på religionsmotståndare tog fart igen och Gandhi beslöt att företa en "fasta till döds" – icke-våldets yttersta konsekvens. Än en gång inträffade miraklet: Ängstfulla människor skockades vid hans säng. Några värstingar la ner sina blodiga dolkar, "tigerklor" av stål, klubbor och pistoler vid hans fötter. 73 timmar efter det han inlett sin fasta mot våldet kunde Gandhi återigen ta en klunk apelsinjuice. Våldet hade bedarrat. **Rajagopalachari**, Gandhis nära medarbetare – och året därpå Lord Mountbattens efterträdare som generalguvernör – sa: "Gandhi har uppnått mycket, men ingenting, inte ens

Indiens självständighet, är så härligt underbart som hans seger över det onda i Calcutta”.

Gandhi återvände till Delhi för att försöka lugna stämningarna och planerade att fortsätta till Punjab för att mildra hatet där. Men dit kom han aldrig. Våld och terror härjade i Delhi och där mördades han själv i januari 1948 av en fanatisk hindu.

Våldsamheterna hade koncentrerats till de mellan Indien och Pakistan delade provinserna Bengalen och Punjab. Indiska kongresspartiet hade påbjudit flagghissning, illumination och andra festligheter den 15 augusti för att fira frigörelsekampens framgångsrika slut. Men glädjen och segeryran förkvävdes i Punjab. En hindu som bodde i den pakistanska staden Lahore beskriver i en bok, *Now It Can Be Told*, händelserna där som en nattmara. En korrespondent för *Hindustan Times* kallade Lahore för en dödens stad, en kopia av helvetet. Massmord och förföljelser förekom på båda sidor av gränsen. På indiskt håll publicerades ett stort verk om Muslimska förbundets attack mot sikher och hinduer i Punjab 1947 med utförlig statistik över alla begångna mord och skändligheter.

I böcker från Pakistan påtalas oerhörda förluster i liv och egendom som muslimer lidit. En bok, *The Tragedy of Delhi*, skildrar massmord som begåtts av folkhopar, polis och militär, vilka uppbyggts av kongressledare och medlemmar av RSS, en organisation som i en annan muslimsk bok, *The New Nazis*, definieras som en fascistisk rörelse avsedd att utrota muslimer. En författare vid namn **Islam** berättar bl a hur trehundra muslimska kvinnor skningslöst offentligt våldtogs tills samtliga utom en, som lyckades fly till Pakistan, dog av chocken och oförrätten. I en vitbok skildras hur en folkhop under pågående examen rusade in i ett läroverk och lät alla elever av den motsatta religionsbekännelsen stå upp och slaktas.

Stämningen var upphetsad. En garvad New York Times-kor-

respondent rapporterade: ”Ingenting annat har skakat mig så som detta. I Indien idag flödar blodet rikligare än monsunregnen. Jag har sett hundratals döda och, än värre, tusentals indier utan ögon, fötter eller händer. Att bli ihjälskjutet är barmhärtigt men sällsynt. Män, kvinnor och barn klubbas ihjäl med påkar eller stenar och lämnas att dö, och dödkampen förvärras av hettan och flugorna”. Författaren till *Now It Can Be Told* förklarade att det inte fanns något ”jordiskt skäl” att inte anfalla Pakistan – Gandhis lära om ickevåld var inte tillämplig i detta fall.”

Någon månad efter frigörelsen och delningen talade den indiske inrikesministern Patel i Amritsar för att lugna stämningen bland sikherna i Punjab. I Amritsar hade soldater under general **Dyers** befäl ungefär tjugofem år tidigare dödat hundratals indier. I sitt tal erinrade Patel om denna händelse, ”Amritsarmassakern”, då ”hinduers, sikhers och muslimers blod blandats”. Och nu kunde en muslim inte visa sig i Amritsar, en hindu eller sikh inte i Lahore. Nehru hade åldrats tio år på ett par veckor, sa Patel. Indien, som kunnat vara stolt över sin frigörelse från Storbritannien, måste nu blygas för de barbariska dåd som begåtts. Det indiska budet att icke döda, *ahimsa*, som var ett budskap till världen, kunde knappast längre duga som exportvara, menade Patel.

Denna politiska utveckling skulle kunna tyckas besanna Churchills spådom att det indiska statsskeppet skulle sjunka, sedan Attlee-regeringen öppnat bottenventilerna. Den indiske socialistledaren **Lohia** har i tal och skrift, t ex i *On the move*, framfört att ett stort ögonblick gick förlorat den 15 augusti 1947. Han menade att Indiska nationalkongressen inför de mötande problemen valde att överge idealen, oräddheten, beslutsamheten. I stället för att söka det svaga men modiga folkets stöd vände den sig till etablissemanget, till de få och mäktiga, vilket Lohia betecknade som ett ödesdigert förräderi.

Karl Reinhold Haellquist

Lästips för dig som vill veta mer

För att fånga något av den atmosfär, som rådde i Indien, läs t ex **Khushwant Singhs** roman *Train to Pakistan* (1956; amerikanska utgåvor heter *Mano Majra* (1956); romanen finns också på danska, *Sidste tog til Pakistan*, 1961), samme **Singhs** roman *I shall not hear the nightingale* (1959), **Raja Raos** *Kanthapura, indisk by* (1953) och **Paul Scotts** romankvartett, som inleds med *Juvelen i kronan* (1986). Den fängslade *Freedom at Midnight* av **L Collins** och **D Lapierre** (1975) är journalistisk och bygger på massor av intervjuer. Andra skönlitterära verk är **R K Narayans** *Waiting for the Mahatma* (1955), **K Markandayas** *Vrede på djupet* (1957) och **John Masters** *Blandblod* (1951; engelsk titel *Bhowani Junction*). Några romaner som berör frigörelsekampen är **Mulk Raj Anands** *Kuli* (1953), **B Bhattacharyas** *Hunger och längtan* (1953) samt den relativt nytgivna *Khadi and the bullet* (1991) av **S Narang**.

Vill du fördjupa dig i dokument finns tolv volymer, red. av **N Mansergh**, *The Transfer of Power 1942-47* (1970-83) eller, om vi slår av på ambitionerna, *The Indian National Movement 1885-1947. Select documents*, red. av **B N**

Pandey (1979) Andra, mera omfattande dokumentinsamlingar har redigerats av **A C Banerjee** (4 vol), **M Gwyer & A Appadorai** (2 vol), **C H Philips** och **Jagdish Sharma**.

Flera som själva medverkade i frigörelse- och delningsprocesserna har skrivit mycket intressanta böcker, framför allt huvudaktören **V P Menon** i boken *The Transfer of Power in India* (1957, 1968) och **H V Hodson** i likaledes utmärkta *The Great Divide: Britain, India, Pakistan* (1969), men också **Lord Ismay**, **P Moon**, **H Tinker**, **F Tucker**, **Lord Wavell** (i den av **P Moon** redigerade *Wavell: The Viceroy's Diary*, 1973), **A K Azad**, **S C Bose**, **R Prasad** m fl *Mission with Mountbatten* av **A Campbell-Johnson** (1951) är charmfull och rolig. **M K Gandhi** (*Collected Works* omfattar mer än 90 volymer), **M A Jinnah** och **J Nehru** har ägnats såväl massor av biografier som flera antologier. **Nehrus** egen självbiografi *An Autobiography* kom ut 1962/1958.

Vill du nöja dig med några tiotal sidor rekommenderas *Indiens, Pakistans och Bangladesh's historia* av **Inger Sondén- & K R Hællquist** (3 uppl 1973).

Mastigare är t ex **Judith M. Brown**, *Modern India. The origins of an Asian democracy* (1985), **A Jalal**, *The Sole Spokesman: Jinnah, the Muslim League and the Demand for Pakistan* (1985), **D A Low** (red.), *Congress and the Raj: Facets of the Indian Struggle 1917-47* (1977), **J Masselos**, *Nationalism on the Indian Subcontinent. An introductory history* (1972). **S Sarkar**, *Modern India 1885-1947* (1983), för att bara nämna några titlar. Det finns en lång rad andra bra och relevanta böcker, bl.a. av **A Ahmad**, **M J Akbar**, **K K Aziz**, **B Chandra**, **M A Chaudhuri**, **M Edwardes**, **R Gopal**, **P Hardy**, **C Khaliqzaman**, **E W R Lumby**, **R J Moore**, **L Mosley**, **B N Pandey**, **C H Philips**, **Khalid B Sayeed**, **A. Seal**, **T G P Spear**, **B R Tomlinson**, och **S Wolpert**. **Tara Chands** och **R C Majumdars** serier av volymer om indisk frigörelsekamp är enorma och bara för den på ämnet helfrälste, men de matchar varann väl.

Ytterligare bibliografiska tips finns i en artikel av **A K Majumdar** i den av **B R Nanda** redigerade *Essays in Modern Indian History* (1980).

Karl Reinhold Hællquist

FOTO: JEPPE VIKSTRÖM/ÅVENTYRSBILD-PRESSENS BILD

Yttrandefriheten hotad på Maldiverna

Flera politiker, ett antal av deras sympatisörer och två journalister fängslades i den lilla örepubliken Maldiverna inför det allmänna parlamentsvalet i december 1994.

Maldiverna, som består av över tusen små öar som tillsammans bildar 26 större ringformade atoller, styrs sedan 1978 av president **Maumoon Abdul Gayoom**. På senare år har kritiken mot hans styre ökat, men flera oberoende kandidater som har försökt att bilda politiska partier eller konkurrera mot honom, har hållits fängslade eller fått sin rörelsefrihet starkt begränsad under veckorna före parlamentsvalet.

Stark presidentmakt

Presidenten har en mycket stor makt på ögruppen Maldiverna där det praktiseras ett system med personval för att tillsätta ledamöter till parlamentet, som består av fyrtio folkvalda medlemmar och åtta medlemmar som tillsatts av presidenten själv. I 1993 års presidentval nominerades president Gayoom till sin fjärde ämbetsperiod, dock hade 18 av de 48 parlamentsledamöterna föredragit en annan kandidat till pre-

sidentposten, f d ministern **Ilyas Ibrahim**. Samma år dömdes Ilyas Ibrahim (medan han befann sig utanför landet) till femton års förvisning för brott mot grundlagen. Han påstods ha begagnat sig av regelstridiga metoder i sitt försök att tillskansa sig makten. Ett stort antal av hans sympatisörer arresterades, och av dem dömdes 16 till kortare förvisningar. Förvisning till ensliga öar är den mildaste formen av frihetsberövande straff som brukas på Maldiverna, de två hårdare frihetsstraffen är fängelse och husarrest.

Enligt internationella observatörer hade stödet för president Gayoom minskat inför parlamentsvalet i december 1994. Flera oberoende parlamentsledamöter uttalade sig offentligt om korruption inom regeringen och framförde önskemål om större respekt för mänskliga rättigheter. Detta ledde direkt till arresteringen av en parlamentsledamot och några journalister.

Arresteringsvåg

Den större vågen av arresteringar inleddes i november då 30-40 politiskt aktiva människor togs till Dhoonidhoo-häktet. Åtminstone två kandidater hölls häktade under hela valperioden och flera fick sin rörelsefrihet starkt begränsad, bl a genom förvisning, för att förhindra deras valkampanjer. När Amnesty International den 14 november 1994 skrev till president Gayoom förnekades alla påståenden om att några arresteringar skulle ha ägt rum — men nu avslöjas fakta om ett stort antal ar-

resteringar i Amnestys egen rapport ASA 29/01/95.

Den 19 oktober 1994 burades journalisten **Mohamed Saeed Moosa Wajdee** in i Dhoonidhoo-häktet där han hölls kvar tills valet var överstämmandet. Tidigare hade han i en artikel i tidningen *Haveeru* talat om förväntad korruption i de kommande valkampanjerna. Redan 1990 arresterades Wajdee flera gånger för sina kritiska texter.

En annan journalist, **Mohamed Nasheed**, arresterades den 30 november 1994 för att ha "spridit ut falsk och skadlig information om regeringen", bl a efter att en av hans artiklar publicerats i Filipinerna. Nasheed straffades redan för fem år sedan med ett flerårigt fängelsestraff för att ha undanhållit information kring ett attentat och för att ha pratat med "icke-auktoreriserade personer", vilket förmodas ha att göra med att han kritiserat regeringen i intervjuer med utländska journalister.

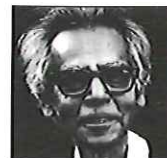
Han släpptes i juni 1993 och fortsatte rapportera om pressfriheten och politiska förlopp på Maldiverna. I oktober inför fjol-årets val anhöll han, tillsammans med en medsökande, hos inrikesministeriet om tillstånd att få bilda ett eget politiskt parti. Deras ansökan avslogs med motiveringen att lagen inte tillät bildandet av politiska partier. Både Nasheed och hans medsökande arresterades i slutet av november och hölls kvar i Dhoonidhoo-häktet.

Rätt svar till litteratur-citatet på sidan 2

Carl-Johan Vallgren:
Nomaderna
(1987, Bonniers)

Zac O'Yeah

Hotet från BJP måste tas på allvar

Calcutta 8 april 1995

Indisk politik undergår för närvarande en förändring utan motstycke som kan leda till helt nya konstellationer. Med den långt utdragna valprocessen i delstaten Bihar avslutad är det nu upplagt för samtliga politiska partier att manövrera och manipulera sig fram till framgångar i det kommande valet till parlamentets underhus, Lok Sabha.

De två ledande nationella partierna, Kongresspartiet – Congress(I) – och Bharatiya Janata Party, BJP, har redan börjat utarbeta sina respektive strategier och taktiker. Kommunistpartiet, CPI(M), lade också tonvikten på det kommande Lok Sabha-valet vid partiets 15:e kongress som nyss avslutades i Chandigarh.

Frapperande omsvängningar och nya politiska mönster har gjort alla partier och grupperingar osäkra om framtiden. Faktiskt är det så att de indiska väljarna, trots alla sina begränsningar, har gjort narr av prognosmakare och valanalytiker. Tvärsäkra prognoser har visat sig slå käpprakt fel, alltmedan analytikerna till och med i efterhand visat sig oförmögna att förklara vad som hänt.

Medan BJP:s seger över Congress(I) i Gujarat var väntad, var Kongresspartiets förkrossande seger över Janata Dal i Orissa det inte alls. Och på motsvarande sätt, medan Sharad Pawars nederlag i Maharashtra inte kom oväntat, så kom Laloo Prasads övertygande seger i Bihar som en rejäl överraskning.

Teorier föll till föga

Teorin om sittande regimers underläge, som en valkommentator briljerade med – något som också kan uttryckas i det självklara faktum att styrande partier oundvikligen tvingas inta en försvarsposition – visade sig korrekt i fallet med de tre andra staterna, men den kom till korta i Bihar. I denna stat, notoriskt misskött och finansiellt bankrutt, därtill med en hög brotts- och våldsfrekvens, förstärkte det styrande Janata Dal signifikant sin ställning och erhöll den här gången egen majoritet i delstatsparlamentet.

Ett annan slående drag i denna valomgång blev den muslimska minoritetens oväntade uppslutning bakom den hindu-fascistiska Shiv Sena/BJP-alliansen i Maharashtra – till och med i den av kravaller härjade staden Bombay. Uppenbarligen en återspeglning av motviljan gentemot kongresspartiets roll i staten och dess hantering av frågan om Babarmoskén i Ayodhya.

Det blir emellertid ännu en generalrepetition innan ridån går upp för de allmänna valen till Lok Sabha. I fyllnadsval den 27

maj ska nämligen nio platser till Lok Sabha och 20 platser till delstatsparlament i 14 stater besättas. Bland underhusplatserna märks Fatepur i Uttar Pradesh, Drug i Madhya Pradesh och Delhi South i huvudstaden.

Fatepur och Delhi South står vakanta sedan Janata Dal-ledaren V P Singh respektive BJP:s chefsminister i Delhi Madan Lal Khurana avgått. Drug står vakant sedan kongresspartiets före generalsekreterare Chandulal Chandrakar avlidit.

Hotet från BJP

Som läget är i dag är den hindufundamentalistiska och fascistiska utmaningen från BJP och dess allierade alltför påtaglig för att ignoreras. Partiet sitter ensamt vid makten i huvudstadsregionen Delhi samt i delstaterna Rajasthan och Gujarat. Man ingår som en partner i den Shiv Sena-ledda koalitionsregeringen i Maharashtra. De två senare staterna är de mest industrialiserade i hela landet, och Bombay är Indiens finansiella och kommersiella centrum.

Dessutom är BJP i dag största oppositionsparti i Madhya Pradesh, Himachal Pradesh, Uttar Pradesh och Bihar i norr liksom i Karnataka i söder. När det gäller Bihar och Karnataka ligger man dock långt efter det styrande Janata Dal både i fråga om mandat och röster.

BJP:s framgångar i de senaste valen är ännu mera frapperande eftersom de kommit till utan att man ridit på någon uppenbar Hindutva-våg. I avsaknad av en sådan våg håller BJP:s ledning för närvarande på att utarbeta en taktik där en mildare dos av Hindutva blandas med diverse andra kampanjer, som exempelvis att skydda den inhemska industrin – samtidigt som man i stort ställer sig bakom Narasimha Raos ekonomiska liberaliseringspolitik – och löften om att stoppa korruptionen och kriminaliseringen av det politiska livet.

Kombinerat med partiets organisatoriska slagkraft, som bygger på det nätverk som organisationen RSS (hindufundamentalismens och den fascistiska ideologins viktigaste bas) byggt upp, utgör BJP ett formidabelt hot mot de värden av demokratisk sekularism som Indien hittills svurit sig till och värnat om.

Inför denna utmaning har det styrande Congress(I) lagt sig på defensiven. De två senaste valomgångarna har på ett avgörande sätt visat att partiet förlorat en stor del av sin traditionella valmanskår bland muslimer och daliter. Den nya ekonomiska politiken har också alierat partiet från de fattiga, då liberaliseringspolitiken gynnat de välbeställda skikten såväl i städerna som på landsbygden, alltmedan den tvåsiffriga inflationen och ökade arbetslösheten haft en

dyster inverkan på de breda lagrens liv.

Mest betyder dock de interna motsättningarna och maktkampen inom partiet, accentuerad av utmaningen från före unionsministern Arjun Singh – som avgick från sin post och därefter uteslöts från partiet – samt N D Tiwary, f d unionsminister, kongressledare och chefsminister i Uttar Pradesh. Deras avhopp tros allvarligt försämra kongresspartiets utsikter i de kommande valen.

Lägg till allt detta en för partiet besvärande fiendskap och konfrontation mellan det lokala partifolket i TamilNadu och det styrande partiet i delstaten, AIADMK – ett parti som samtidigt är kongresspartiets enda allierade i södra Indien.

För närvarande innehar kongresspartiet regeringsmakten bara i sju av de viktigare delstaterna – därtill kommer Assam och de små staterna i nordöst med huvudsakligen stambefolkning (varav två stycken, Nagaland och Manipur, skakas av väpnade uppror) och den lilla enklaven Goa. Tio större stater styrs nu av andra partier.

Brandkårsuttryckning

Då man insett situationens allvar är partiet nu engagerat i en brandkårsuttryckning på bred front. Man försöker att strama åt den organisatoriska disciplinen under Narasimha Raos befäl, samtidigt som en populistisk omsvängning gjorts av den ekonomiska politiken och i statsbudgeten för att blidka de fattiga. Åtgärder är på gång att avskaffa den beryktat drakoniska terroristlagen, TADA, som mestadels utnyttjats mot muslimer. Tusentals människor har satts i fängelse utan rätttegång, till med utan att någon anklagelse riktats mot dem och i många fall i årtal. Hur väl man lyckas lindra de utsatta gruppernas sårade känslor återstår att se.

De senaste framgångarna för Janata Dal i Karnataka och Bihar samt för Telugu Desam Party i Andhra Pradesh har åter väckt förhoppningarna om att skapa en sekularistisk-demokratisk tredje politisk kraft, stödd av västern, att ta upp kampen med såväl Congress(I) som BJP. Vid kommunistpartiets kongress i Chandigarh slogs detta mål fast som riktmärke för den närmaste framtiden.

Men även om det finns gynnsamma objektiva möjligheter utgör opportunsismen, de personliga ambitionerna och överkänsligheten hos de ickekommunistiska ledarna för de s k centerkrafterna att skapandet, konsolideringen och livskraften av en sådan tredje kraft är ytterst problematisk. Blott händelsernas gång kan uppenbara dess möjligheter.

Ajit Roy

Översättning: Lars Eklund

Bästa Indienguiden på svenska

Hur skriver man en guidebok om ett land så gränslöst och svårgripbart, så mångdimensionellt och motsägelsefullt som Indien? Kanske gör man som pseudonymen **Zac O'Yeah**, en tjugosjuårig göteborgare vars namn egentligen är **S Nuottimäki**.

"Min ambition var att göra ett litet tidsdokument i seklets sista marginal", skriver han i förordet till sin bok.

Under två år färdades han 42 000 kilometer kors och tvärs över subkontinenten, vadade genom översvämmade byar, ramlade "oavsiktligt" ner från två (!) berg, provsmakade "flera hundra liter alkohol", mötte korruperade tjänstemän, falska gurus och uppretade lynchmobbar.

"Jag lärde känna det indiska avantgardet, framtidens arkitekter, folkbildarna, dataexperterna, filmstjärnorna och rockidolerna. Jag läste böckerna, såg pjäserna, dansade danserna..."

Resultatet av strapatserna har blivit en ovanlig och alldeles utomordentlig indienschildring, tveklöst den bästa guidebok om detta land som utgivits i Sverige.

Det finns i och för sig inte så många svenska föregångare att jämföra med.

Den hittills mest ambitiösa var *Indien – en handbok*, en antologi med ett tjugotal olika författare (däribland jag själv), redigerad av **Bjarne Santesson**, **Jonas Sjöström** och **Kärsti Stiege**, som gavs ut av Liber för precis tio år sedan.

På så gott som alla punkter överträffas den av Zacs enmansverk. Hans bok överträffar enligt min mening också internationella guideböcker skrivna av professionella expertteam (Lonely Planet & Co).

Den har nämligen en dimension som de vanligtvis saknar (även om de inte vill medge det): Den är personlig.

Zac O'Yeah:

Indien – personlig vägvisare till land och kultur.

Anamma förlag 1995

Som läsare av tidskriften SYDASIEN har jag på senare år kontinuerligt kunnat ta del av Zacs insiktsfulla, engagerade och roliga rapporter från Indien. En del känner jag igen här i boken, men här finns också mycket mer.

Zac kan inleda ett avsnitt om indisk teater med att berätta om hur han på väg till Akademin för indisk scenkonst tvingas ta gasellsprång nerför Barakhamba Road i New Delhi under de doftande träden för att undvika monsunens gyttjepölar. I nästa andetag recenserar han en amatöruppsättning av **Agatha Christies** *The Mousetrap*. Varefter han citerar en gubbe som sitter på trottoaren och muttrar om Ramayana, flikar in ett faktastycke om klassisk, folklig och religiös teater, fördjupar sig i den marxistiska upprorsteaterns historia och avslutar med en detaljerad redogörelse för biljettpriser, föreställningar, tider och salonger, samt ett antal goda råd i stil med följande:

"Ha alltid strumpor och skor på för i somliga lokaler finns veritabla zoologiska trädgårdar under sätena."

Boken har tre delar.

Den första, "Indiens kultur", ger en gedigen, både historisk och dagsaktuell bakgrundsteckning om musik, litteratur, film, TV och inte minst just teater.

Bokens andra del, "En färd till Indien", beskriver resvägar, landskap och orter i olika delar av Indien. Här finns förslag på

rundturer av tämligen normal typ men också insprängda berättelser och sedelärande historier som kan handla exempelvis om hur den oskyldige resenären blir offer för sol-och-vårare i indiska metropoler.

Genomgående kryddas framställningen av Zacs tillförlitliga och trivsamt ironiska kommentarer.

Den tredje delen, "Praktiska upplysningar", informerar om allt ifrån postväsende till toalettbesök. Här får man användbara adresser till organisationer av olika slag, här finns kommenterade listor över tidskrifter och litteratur, här finns en evenemangskalender för hela året och hela Indien. Man får veta hur det går till att telefonera eller köpa tågbiljetter eller hur man bör bete sig när man ska hyra hotellrum eller växla pengar. Här lär man sig också massor om olika indiska ölsorter och om den enligt koffeinstein Zac avskyvärda dryck som på lyxrestaurangerna i New Delhi och Bombay går under namnet kaffe.

Typografin är attraktiv och effektiv. Kartorna är utmärkta, fotografierna få men goda. Och Zac skriver mycket bra: avslappnat och lättamt, kunnigt och medvetet och utan tråkiga pekpinnar. Han kan det mesta. Och delar med sig av allt.

Det är sällan jag läser en guidebok rakt igenom, men Zacs bok håller för en sådan läsning. Att konsumera den är en ren njutning och därtill ett spännande äventyr.

Åter färdas jag genom detta mycket gamla, mycket nya Indien, åter går jag genom Delhis och Calcuttas gränder, åter ser jag Himalaya, åter känner jag dofterna av öken och hav, metropol och djungel, tid och rum. Jag längtar dit, och jag unnar många den upplevelsen.

Tomas Löfström

Mest givande för den sanne kulturentusiasten

Kulturentusiasten **Zac O'Yeah's** vägvisare till Indien är, som titeln mycket riktigt antyder, en personlig vägvisare till land och kultur. En vägvisare med tyngdpunkten på underhållning.

Zac beger sig med stor entusiasm in i resandets vedermödor som möter en resenär som dristar sig att på egen hand upptäcka subkontinenten. Kulturkrockarna låter inte vänta på sig men kanske klarar resenären Zac av dessa bättre än många av sina föregångare. Han är utrustad med en speciellt stor portion humor, tålmod, entusiasm och nyfikenhet på landet, dess kultur och människor. Ironin icke att förglömma.

Genom att söka upp trendsättare bakom kulisserna inom film, dans, musik och teater får läsaren en inblick i hur en del av det moderna Indien skapas och formas, men

också hur traditioner hålls vid liv. Läsare av kulturtidskriften Sydasien har redan tidigare kunnat bekanta sig med O'Yeah och hans oefterhärmliga sätt att ta sig an och beskriva det moderna Indien och dess trendsättare.

Däremot gör sig författaren inte besvär med att ens försöka på ett djupare plan att analysera det tillsynes oförklarliga skeendet mitt framför ögonen; den uppenbara fattigdomen som möter varje resenär i form av tiggaren på gatan och slummen i miljonstädernas utkanter.

Nej, från att ha avverkat indiens historia före 1947 på en så där åtta sidor går författaren istället raskt över till "väsentligheterna" som det indiska kulturutbudet erbjuder. I detta MTV:s årtionde är den moderne resenären utrustad med undefär samma mått

av analys. Zap! Och nu över till Upplevelserna. Dansföreställningarna, filmerna, konserterna, tempelskulpturerna och annat sevärt. Men när Induskulturen och kastväsendets uppkomst avverkas i samma entertainmentanda infaller en viss skepsis. Zap!

Mest behållning av vägvisaren får nog den sanne kulturentusiasten, om man nu räknar in allt från religionsutövning, utförda av sanna eller falska gurus, till var man finner det senaste och hippaste teateruppsättningarna som en del av "kulturutbudet".

Men underhållande är det och det blir liksom aldrig tråkigt, vilket också författaren själv utlovar i förordet. O'Yeah!

Marjo Lampinen Qvist

De paradisiska Konungens sjöar, Band-e-Amir, högt uppe i Hindukush – målet för Sigrid Kahles resa 1953. Foto: LARS EKLUND

Rika upplevelser på vägen till det ouppnåeliga målet

Sigrid Kahle: Från Indus till Hindukush.
Alhambra förlag 1994

På den gamla goda tiden, dvs fram till slutet av 1970-talet, var ännu Afghanistan det bästa av länder att besöka i Asien. Det otillgängliga och karga bergslandet, som då inte slitits sönder av krig, erbjöd en överväldigande skönhet kombinerat med en klar hög luft. Och där levde varma och generösa människor som samtidigt utstrålade självrespekt och nationell stolthet som få andra folk. En lisa för resenären vare sig han kom västerifrån Iran med shahens förtryck, religiös fanatism och främlingsfientlighet eller österifrån Pakistan med dess sociala klyftor och underdånighet gentemot europeer.

I början av 50-talet levde orientalisterna och islam-kännaren **Sigrid Kahle** med sin man, som var tysk diplomat, i Karachi – Pakistans dåvarande huvudstad. Fastän diplomater levde de enkelt och jordnära, inte minst under den bilresa paret passade på att göra den heta sommaren 1953 upp genom Sind, Punjab och Nordvästgränsprovinserna och in i Afghanistan. Målet var att nå de sägenomspunna Konungens sjöar, Band-e-Amir, högst uppe i Hindukushmassivet.

Ett system av kristallklara azurskimrande paradissjöar i ett i övrigt sterilt bergsökenlandskap som i alla tider fascinerat besökare. En gammal persisk dikt driver paret Kahle:

*Om fåglarna visste vilken skönhet det ligger i Konungens Sjöar
Skulle de sucka och längta därefter med näbbarna.*

Det här var fyra år innan **Jan Myrdal** och **Gun Kessle** for runt i landet och skrev

Resa i Afghanistan, som för många svenskar blev första mötet med landet. Sigrid Kahle kastade sig in i det okända, och skrev reseanteckningar som hon skickade till vänner i Sverige.

Hon berättar om den äventyrliga resan längs usla vägar, om platserna de passerar – fornlämningarna i Mohenjodaro och Harappa, städerna Lahore, Peshawar och Kabul. Men framför allt skriver hon om människorna hon möter, kvinnorna i purdah, basarförsäljarna, afghanska ämbetsmän. Alla kommer de till liv i hennes berättelse.

Anteckningarna förblev sedan liggande tills Svenska Afghanistankommittén i fjol övertalade Sigrid Kahle att ge ut det hela i bokform, och så skedde. Resultatet är en härlig reseskildring kompletterad med utmärkta fotografier, och ett förord av **Gunnar Jarring** – en annan Afghanistankännare, som besökte landet redan 1935.

Hur gick det då med försöket att nå fram till Konungens sjöar? Nej, det var fel årstid, bilen fastnade i lervälling bara några få mil från målet och man tvingades återvända samma väg.

Men vad gjorde väl det? För Sigrid Kahle är Karin Boyes diktrader ledstjärna:

*Nog finns det mål och mening i vår färd –
men det är vägen som är mödan värd*

*Det bästa målet är en nattlång rast
där elden tänds och brödet bryts i hast*

En sympatisk paroll som borde vara varje resenärs. Själv nådde jag fram till Konungens sjöar efter en besvärlig dagsfärd från Buddha-statyernas Bamiyan en klar höstdag 1975. Men det får bli en annan historia.

Lars Eklund

Plantagearbetare lever i en evig trädedom

Oddvar Hollup: Bonded Labour. Sterling Publishers 1994

Bonded Labour av den norske antropologen **Oddvar Hollup** är en utomordentlig skildring av de sk plantage-tamilernas eller de "indiska" tamilernas situation i Sri Lanka. Denna hårt arbetande folkgrupp utgör fortfarande ryggraden i Sri Lankas ekonomi, men den får ändå finna sig i fattigdom, misär och undernäring.

Oddvar Hollup

Boken inleds med en inlevelsefull men ändå akademisk redogörelse om bakgrunden och kunskaperna om gruppens öde. Den kan kännas mastig och tungläst för en oinvigd läsare.

Hollup skildrar med framgång ett högproduktivt samhälle där människorna haft små möjligheter att påverka sina liv då som nu, under kolonialtiden liksom under självständighetstidens skiftande regimer. Orsakerna är flera;

- ingen eller dålig utbildning,
- en stat och en fackföreningsrörelse som skott sig för egna syften på folkgruppens bekostnad,
- ett delvis dolt men ändå effektivt och destruktivt kastsystem som främjar det inre förtrycket.

Även om vissa grupper bland plantagearbetarna försöker bryta sig loss från kastsystemet och det nedgraderande sociala och ekonomiska systemet så stoppas de av statsmakterna, plantageledningen och facket som håller jobbarna på plats med sina hot om avsked och utstötning. Därför fortgår deras slit för det dagliga brödet inom en sluten, ond cirkel. Där ges inga möjligheter till social värdighet och ett anständigt leverne.

Bonded Labour är en mycket bra bok och den är en utmärkt uppföljare till *The Undesirables* av **Yvonne Fries** och **Thomas Bibin**. Hollups bok är ett måste för alla som vill komma sanningen om Sri Lankas folk, ekonomi och politiska utveckling närmare.

Aru Sandanam

Oddvar Hollups bok "Bonded Labour" kan beställas från:

Nordlandsforskning, N-8002

Bodø, Norge,

telefon 75 51 76 00.

Priset är 170 norska kronor

+ porto 35 kr.

SRI LANKA

Fredssamtal i fara

Tigerledaren **Prabhakaran** anklagade i slutet av februari den lankesiska presidenten **Kumaranatunga** för handlingsförlamning på hennes påstådda oförmåga att förvandla eldupphöret från januari till ett varaktigt stillestånd i det mångåriga kriget mellan regeringstrupperna och den tamilska gerillan. Tigerledaren menar också att det är nödvändigt att sätta igång det planerade återuppbyggnadsprogrammet som för 800 milj US-dollar ska läka krigssårerna i nordöst. Tills dess vill han inte gå med på en varaktig politisk lösning av krisen.

Kumaranatunga tycks för sin del vackla under trycket från Tigrarna som hon anklagat för att konspirera mot hennes liv. Samtidigt har hon medgett att ett än större hot mot henne är förbittrade högre officerare i hennes egen armé som ser sitt inflytande och sin utkomst hotad av en fred.

Kumaranatunge avskedade nyligen försvarsminister **Hamilton Wanasinghe** och det påstås att förre arméchefen general **Waidyaratne** förbetett en kupp och att han undersöks för påstått fusk med leveranser till armén.

Svenskt fredsförslag

En svensk frivilligorganisation har skrivit till den lankesiska presidenten Kumaranatunga och till gerillaledaren Prabhakaran och föreslagit ett möte i Stockholm för att skapa en varaktig politisk uppgörelse i konflikten i Sri Lanka. Det är SMES/Svenska Multi-etniska Föreningen för Sri Lanka som genom **Aru Sandanam** och **Gabriella Ström** tagit initiativet.

SMES bifogar också ett grundförslag till hur denna politiska lösning ska se ut. Man föreslår ett federalt system i ett förenat Sri Lanka. Försvaret ska vara ett för hela landet och bestående av folk ur alla folkgrupper. Efter att alla flyktingar återvänt och ett eldupphör i minst ett år ska fria och allmänna val hållas i hela landet samtidigt och övervakade av internationella organ.

Få flyktingar återvänder

I slutet av februari återupptogs repatrieringen av lankesiska flyktingar från Indien till Sri Lanka. Man räknar dock inte med att fler än de 6.489 flyktingar som anmält att de vill hem kommer att återvända den närmaste framtiden. Det finns drygt 64.000 lankesiska flyktingar i 114 läger i södra Indien idag.

Därutöver finns ca 500.000 inre flyktingar i Sri Lanka. Många bor i läger, andra hos släkt eller på annat sätt över hela landet.

Norge deporterar flyktingar

Omkring 300 tamilska flyktingar i Norge kommer att tvingas tillbaka till Sri Lanka. Landet gör därmed gemensam sak med flera västländer som tar det bräckliga eldupphöret i januari till intäkt för att snabbt göra sig av med flyktingar. Det norska justitieministeriet säger dessutom i ett besked till media att de flesta tamiler är ekonomiska flyktingar och att det är "mycket få tamiler som riskerar livet i Sri Lanka".

Flera flykting- och hjälporganisationer har protesterat mot den snabba vändningen, bl a Amnesty och norska Forut. Forut påpekar att mr-brotten fortsätter i Sri Lanka, bl a de godtyckliga fängslandet av tamiler.

INDIEN

Farliga förbindelser i Bombay

Den nya indiska spelfilmen om relationer mellan hinduer och muslimer, "Bombay", stoppades kort innan det var dags för premiär på biograferna i Bombay — staden som blivit känd som Indiens Hollywood. Fredagen den 7 april, en viktig muslimsk helgdag, råkade sammanfalla med en prestigefylld cricketmatch mellan Indien och ärkefienden Pakistan. Redan tidigt på dagen var stämningen laddad i Bombay, staden som varit skådeplats för omfattande kravaller mellan hinduer och muslimer på våren 1993, efter moskérivningen i Ayodhya. Några timmar innan premiären sade polisen stopp, och premiären av filmen "Bombay" sköts fram.

Orsaken är att filmen lär behandla relationen mellan Indiens hinduer och muslimer, genom skildrandet av den omöjliga kärlekssagan mellan en hinduisk pojke och en muslimsk flicka, vilket ansågs kunna provocera fram en ny våldsvåg i staden. Filmen beräknas få sin premiär något senare i vår.

Nytt namn på Bombay

Delstatsvalet i Maharashtra i mars slutade med en seger för koalitionen BJP och Shiv Sena. En av förgrundsfigurerna, dock inte chefsminister, i den nya regeringen är Shiv Senas **Bal Thackeray**. Anhängare till honom låg bakom upploppen i Bombay i slutet på 1992 som började med att en grupp män, utklädda till muslimer, tände eld på ett hus med en hinduisk familj som brändes inne.

Bal Thackeray förklarade inför valet att han vill sparka ut alla bangladeshiska muslimer. Andra muslimer måste visa var de har sin lojalitet. "Om deras hjärtan är i Pakistan men deras kroppar i Bombay, då vill vi inte ha några muslimer här", sa han i India Today 28/2.

Den nya delstatsregeringen har börjat sitt arbete med att hitta bättre sätt att stoppa den illegala invandringen. Man försöker också hitta sätt att begränsa inflyttningen av jobbsökande från andra delar av Indien. Ett annat sätt att slå vakt om ett starkt självstyre är att försöka få den indiska regeringen att acceptera det lokala "Mumbai" som officiellt namn på staden.

BJP får draghjälp av Zhirinovskij

Den ryska nationalisterna **Vladimir Zhirinovskij** besökte Indien i början av mars. Han kom, sågs och generade. Till och med hindunationalisterna i BJP blev besvärade då Zhirinovskij kungjorde att Pakistan och Bangladesh var "konstgjorda" stater och att Indien skulle känna sig fritt att när som helst flytta de av engelsmännen uppdragna gränserna. För att sätta kraft bakom orden tog han ett exempel: *När jag föddes 1946, då fanns inget Pakistan...* En av BJP-parlamentarikerna förklarade vid ett möte med Zhirinovskij att han också gärna såg

ett Akhand Bharat (förenat Indien) men att det nog ännu inte var tid att diskutera frågan.

Den indiska regeringen gjorde vad den kunde för att markera sin tveksamhet inför Zhirinovskijs besök. Anledningen till besöket var förresten den indiska premiärministern **Raos** besök i Moskva i somras. Där lämnade han en öppen inbjudan till de ryska parlamentsledamöterna. Ett besök av Zhirinovskij stod förmodligen inte överst på önskelistan men när han nu ändå kom fick det indiska rådet för kulturella relationer stå för värdskapet. Utrikesminister **Pranab Mukherjee** var upptagen på annat håll...

Rättvisa skipad för tortyroffer efter 18 år

I arton år har hon väntat. **Archana Guha** som 1977 förklarades efter den tortyr hon utsattes för i fängelse. Nu har rättegången mot poliserna bakom tortyren inletts.

Archana Guha, som Sydasiensbulletinen skrev om 1978, var rektor för en skola i Calcutta. Hon häktades i stället för sin bror som misstänktes för samröre med naxaliterna. Hon hölls fängslad utan åtal eller rättegång dessutom utsatt för misshandel och våldtäkt. När hon släpptes efter tre månader kunde hon inte gå.

Hon fick läkarvård i Danmark och efter en tid återfick hon rörelseförmågan i benen. 1978 började det rättsliga efterspelet till tortyren men de inblandade har på olika sätt försinkat processen och först för några månader sen ställdes två polismän inför rätta, åtalade för misshandel. Archana Guha har själv ännu inte fått vittna.

Mördad på väg till moskén

En av ledarna för JKLFF (Jammu and Kashmir Liberation Front), **Mohammed Yusuf Khan**, sköts till döds i Srinagar i mitten av februari. Det var då han var på väg till moskén Hazratbal för att höra på JKLFF:s ledare **Yasin Malik**. Enligt indiska tidningar ligger Hizbul Mujahideen, en fundamentalistisk grupp, bakom mordet. Gruppen vill inlemma Kashmir i Pakistan.

Hausse på utländska varor

Köp fler skor! Den uppmaningen hoppas Reebok att indierna ska följa. Reebok är bara ett av många multinationella företag som ser en guldgruva i den indiska marknaden.

Liberalare handelsvillkor och en ökad köpkraft gör att de multinationella företagens produkter blir en allt vanligare syn. Av Indiens 62 mest kända och populära märken ägs 37 stycken av multinationella företag. De inhemska företagen tycks glada över den ökade konkurrensen eftersom den också innebär en ökad konsumtion totalt. När det gäller skor konsumerar indierna 0,6 par skor per år. En amerikan konsumerar åtta par skor per år. När Reeboks indiske VD nyutnämns föregick han med gott exempel. Han gick ut på shopping, köpte sex par skor som han egentligen inte behövde. Med på shoppingen var vännen och konkurrenten, VD:n för Lakhani Footwear. Han uppmanades att göra likadant.

PAKISTAN

Fackföreningsledare mördad

Pakistans mest populära fackföreningsledaren, Syed Arif Hussein Shah, sköts ned utanför sitt hem i Sheikhupura i Punjabprovinsen den 19:e januari. Då han mördades stod han i spetsen för en masskampanj i fackföreningarna mot privatiseringar, för en minimilön och för ett avskaffande av kontraktarbete och barnarbete. Mordet har satt igång en kampanj till försvar för de fackliga rättigheterna i Pakistan. Kampanjen har fått stöd av socialistledare i Europa.

RÄTTELSE

I SYDASIEN 4/94 påstås i bildtexten på sid 25 att Dr Jyotsna Chatterji är en av de dalitkvinnor som besökte Stockholm i oktober. Dr Chatterji är representant för The Joint Women's Programme som agerar mot kvinnoförtryck och speciellt förtryck av dalitkvinnor. Men vilket klart framgår av hennes efternamn är hon inte själv av dalit-kast.

Dödsdömda kristna friades i rätten

En fjortonårig kristen pojke och hans farbror dömdes till döden den 9 februari för att ha skrivit anti-islamiska slagord på en vägg 1993. Två veckor senare friades de av Lahore High Court.

Sedan 1992 har människor som hädat islam kunnat dömas till dödsstraff i Pakistan. Domen underströk konflikten i det pakistanska samhället mellan sekularismen och islamsk fundamentalism. Den 13 februari sa **Benazir Bhutto** att hon skulle försöka rätta till hädelselagen.

Han tillade att hon hoppades att andra partier i parlamentet skulle stödja henne. Genom att motsätta sig lagen riskerar Bhutto att dömas ut som anti-islamisk av de islamska fundamentalisterna. Å andra sidan kommer hon att alienera medelklassen och minoriteterna om hon inte gör någonting.

Mordvågen fortsätter oförminskat i Karachi

Sedan 1994 har 1.500 människor mördats på Karachis gator av olika militanta religiösa, etniska och sekteristiska organisationer. När de första utländska

offren, två amerikanska diplomater, sköts ner i början på mars tvingades regeringen agera. Ett tusental aktivister ifrån den extrema sunni-organisationen SSP och den shiitiska organisationen TJP arresterades. I samband med arresteringarna anklagade Bhutto Indien för att utbilda terrorister ansvariga för våldet. Men även andra nationer misstänks ha en roll i konflikten. Observatörer tror att Pakistan kan ha hamnat i mitten av ett indirekt krig mellan Iran som finansierar TJP och Saudi Arabien som påstås finansiera SSP.

THE INTERNATIONAL SMILE OF THE GULF

FLYGA MED GULF AIR TILL:

DHAKA, KARACHI, DELHI, MADRAS
BOMBAY, COLOMBO, BANGKOK, SINGAPORE
SYDNEY/MELBOURNE, HONGKONG, MANILA
GULF-STATER OCH AFRIKA.

metropolresor

Luntmakargatan 42
111 37 STOCKHOLM

Tel: 08-10 45 58

Fax: 08-723 06 66

GULFAIR طيران الخليج

FLYING WITH STYLE.

Avsändare
SYDASIEN
Box 1142
221 05 LUND

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen noterad på baksidan

Här kunde ditt namn stått förtryckt om du betalat årsavgift. Ett år (=4 nummer) kostar 140 kr i Sverige (Institutioner 175 kr). Övriga Norden 175 kr, övriga världen 240 kr.
Postgiro 79 54 96-9 SYDASIEN

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1

